

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

**DOKAZOVANJE – PRIMERJAVA MED
UPRAVNIM IN SODNIMI POSTOPKI**

Renata Planinšek

Ljubljana, december 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

**DOKAZOVANJE – PRIMERJAVA MED UPRAVNIM IN SODNIMI
POSTOPKI**

Kandidatka: Renata Planinšek
Št. indeksa: 04033068

Mentorica: doc. dr. Polona Kovač

Ljubljana, december 2008

POVZETEK

Temeljna značilnost pravne države je zakonska urejenost postopkov, v katerih sodišča, ostali državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil odločajo o pravicah, obveznostih in pravnih koristih posameznikov. Pravila postopka, po katerih pristojni organi odločajo, so določena z zakoni. Zakoni določajo, kdo so pristojni organi za odločanje o posameznih vrstah zadev in podrobno urejajo način uveljavljanja pravic in obveznosti, torej način izvajanja postopka. V upravnem postopku kot tudi sodnih postopkih je za pravilno odločitev potrebno pravilno in popolno ugotoviti dejansko stanje, to pa je mogoče doseči na podlagi dokazil oziroma dokaznih sredstev, ki jih v ta namen urejajo postopkovni predpisi. Upravni, kazenski, pravdni in nepravdni postopki poznajo istovrstna dokazila, in sicer so to listine, priče, izvedenci, ogled ter zaslišanje strank oziroma druga možna dokazila, jih pa vsak zase urejajo z določenimi posebnostmi, kar je posledica različne narave zadev, o katerih se odloča v teh različnih postopkih. Posebnosti upravnega postopka izvirajo predvsem iz javnopravnega značaja predmeta postopka, torej varstva ne le pravic strank, ampak predvsem javne koristi.

Ključne besede: dokazovanje, listine, priče, izvedenci, ogled, zaslišanje strank, resnica, preiskovalno in razpravno načelo, dejstva, dokazi.

SUMMARY

Basic characteristics of the legal state is a legal regulation of the procedure in which courts of law, other state authorities, bodies of autonomous local communities and holders of public authorities make decisions upon the rights, liabilities and legal benefits of the individuals. Regulations of the procedure upon which the authorities make decisions are determined by laws. Laws also determine the authorities which make decisions on individual issues and manage in detail a way of asserting rights and liabilities, in short, a way of executing the procedure. In order to make a correct decision in the administrative and legal procedure it is necessary to establish *res gestae* correctly and completely, which is possible only on the basis of the evidence which is regulated with procedural regulations. Administrative, criminal and other procedure, use the same evidence: documents, eye-witnesses, experts, inspection and interrogation of the individuals and other possible evidence, regulated with specific particularities, which is due to various characteristics of the issues decided upon in this procedure. Particularities of the administrative procedure derive from public character of the subject of procedure, not merely the protection of rights of the individuals, but mainly of the public benefits.

KEY WORDS: citing of evidence / documents / eye-witnesses / experts / inspection / interrogation of individuals / truth / facts / evidence

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD	1
2 O UPRAVNEM IN SODNIH POSTOPKIH	4
2.1 SPLOŠNO	4
2.2 KRITERIJI ZA RAZMEJITEV VELJAVNOSTI ZUP, ZKP, ZPP IN ZNP V POSAMEZNIH ZADEVAH	5
3 O DOKAZNEM PROCESU	9
3.1 SPLOŠNO	9
3.2 PREDMET DOKAZOVANJA	9
3.3 FAZE DOKAZNEGA POSTOPKA	11
4 TEMELJNA NAČELA, NA KATERIH TEMELJI UREDITEV DOKAZIL	13
4.1 SPLOŠNA PREDSTAVITEV	13
4.2 NAČELO ZAKONITOSTI	13
4.3 NAČELO VARSTVA PRAVIC STRANK	15
4.4 NAČELO MATERIALNE RESNICE	17
4.5 NAČELO EKONOMIČNOSTI	21
4.6 POSEBNA NAČELA UGOTOVITVENEGA IN DOKAZNEGA POSTOPKA	23
4.6.1 Razpravno (kontradiktorno) in preiskovalno (inkvizitorno) načelo	23
4.6.2 Načelo ustnosti in pisnosti	26
4.6.3 Načelo neposrednosti in načelo posrednosti	28
4.6.4 Načelo javnosti in načelo tajnosti	30
5 PRIMERJAVA POSAMEZNIH VRST DOKAZIL V RAZLIČNIH POSTOPKIH	32
5.1 SPLOŠNO	32
5.2 LISTINE	33
5.2.1 Splošno	33
5.2.2 Listine v upravnem postopku	33
5.2.3 Listine v kazenskem postopku	35
5.2.4 Listine v pravnem postopku	36
5.2.5 Listine v nepravdnem postopku	37
5.2.6 Sklep	38
5.3 PRIČE	38
5.3.1 Splošno	38
5.3.2 Priče v upravnem postopku	38
5.3.3 Priče v kazenskem postopku	40
5.3.4 Priče v pravnem postopku	41
5.3.5 Priče v nepravdnem postopku	43
5.3.6 Sklep	43
5.4 IZVEDENCI	43
5.4.1 Splošno	43
5.4.2 Izvedenci v upravnem postopku	43
5.4.3 Izvedenci v kazenskem postopku	45
5.4.4 Izvedenci v pravnem postopku	46
5.4.5 Izvedenci v nepravdnem postopku	46

5.4.6 Sklep	47
5.5 OGLED	47
5.5.1 Splošno	47
5.5.2 Ogled v upravnem postopku	47
5.5.3 Ogled v kazenskem postopku	48
5.5.4 Ogled v pravnem postopku	48
5.5.5 Ogled v nepravdnem postopku.....	49
5.5.6 Sklep.....	49
5.6 ZASLIŠANJE STRANK	49
5.6.1 Splošno	49
5.6.2 Izjava stranke v upravnem postopku	50
5.6.3 Zaslišanje obdolženca v kazenskem postopku.....	50
5.6.4 Zaslišanje stranke v pravnem postopku.....	51
5.6.5 Zaslišanje stranke v nepravdnem postopku	52
5.6.6 Sklep.....	52
5.7 DRUGA DOKAZILA	53
6 IZLOČITEV NEDOPUSTNIH DOKAZOV V UPRAVNEM, KAZENSKEM, PRAVDNEM IN NEPRAVDNEM POSTOPKU	54
6.1 SPLOŠNO	54
6.2 NEDOPUSTNI DOKAZI V UPRAVNEM POSTOPKU	54
6.3 NEDOPUSTNI DOKAZI V KAZENSKEM POSTOPKU	56
6.4 NEDOPUSTNI DOKAZI V PRAVDNEM POSTOPKU	57
6.5 NEDOPUSTNI DOKAZI V NEPRAVDNEM POSTOPKU	58
7 ZAKLJUČEK	59
LITERATURA	62
VIRI.....	65
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA.....	66

1 UVOD

Temeljna značilnost pravne države¹ je zakonska urejenost postopkov, v katerih sodišča, ostali državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil odločajo o pravicah, obveznostih in pravnih koristih posameznikov ter o obtožbah zoper njih. Pravila postopka, po katerih pristojni organi odločajo, so torej določena z zakoni. Ti zakoni določajo, kdo so pristojni organi za odločanje o posameznih vrstah zadev in podrobno urejajo način izvajanja postopka ter pravice in obveznosti, ki jih imajo udeleženci postopka.²

Postopkovno zakonodajo v Republiki Sloveniji lahko v osnovi delimo na zakone, ki urejajo upravne postopke, ter na zakone, ki urejajo sodne postopke in zakone, ki urejajo specifične druge postopke. V okviru teh treh zvrsti postopkov obstajajo še podvrste le-teh, pri čemer je nadaljnja delitev v večji meri značilna za sodne postopke in manj za upravne postopke.

Na področju odločanja o upravnih zadevah (torej, ko gre za odločanje o pravici, obveznosti ali pravni koristi fizične ali pravne osebe oz. druge stranke na področju upravnega prava) so pravila vseh teh postopkov urejena predvsem z Zakonom o splošnem upravnem postopku (v nadaljevanju ZUP, Uradni list RS št. 80/99, 70/00, 52/02, 73/04, 119/05, 24/06, 105/06-ZUS-1, 126/07, 65/08). Po ZUP morajo postopati vsi upravni in drugi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, kadar v upravnih stvareh, neposredno uporabljajoč predpise, odločajo o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb in drugih strank (1. odst. 1. čl. ZUP).³

Postopki pred sodišči pa se delijo predvsem na dve osnovni vrsti, to je na kazenski postopek (ureja ga Zakon o kazenskem postopku – v nadaljevanju ZKP, Uradni list RS št. 63/94 (70/94 - popr.), 25/96 Odl. US, 39/96 Odl. US, 5/98 Odl. US, 49/98-ZPol (66/98 - popr.), 72/98, 6/99, 42/00 Odl. US, 66/00, 111/01, 32/02 Odl. US, 3/03 Odl. US, 21/03 Odl. US, 44/03 Odl. US, 56/03, 92/03 Odl. US, 114/03 Odl. US, 43/04, 68/04 Odl. US, 83/04 Odl. US, 101/05, 14/07, 102/07-ZSKZDČEU) ter na civilne postopke. V okviru civilnih postopkov sta najznačilnejša predstavnik pravdnih postopek, ki ga ureja Zakon o pravdnem postopku (v nadaljevanju ZPP, Uradni list

¹ 2. čl. Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS št. 331/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06) določa, da je Slovenija pravna država.

² Kot udeležence postopka teorija in zakonodaja obravnava nujne udeležence (to so organ odločanja oziroma uradne osebe in stranke postopka) ter druge udeležence (morebitne priče, izvedenci ipd.), Grafenauer in Breznik, 2005, str. 153.

³ Le posamezna vprašanja upravnega postopka so lahko za določeno upravno področje v posebnem zakonu urejena drugače, če je za postopanje na takem posebnem upravnem področju to potrebno (tak je npr. primer davčnega postopka, katerega posebna pravila so urejena v Zakonu o davčnem postopku (Uradni list RS, št. 117/06). Vendar za vse posebne upravne postopke velja načelo subsidiarnosti, kar pomeni, da se tudi v teh posebnih upravnih postopkih postopa po določbah ZUP, razen glede tistih postopkovnih vprašanj, ki so za posamezno področje drugače urejena v posebnem zakonu (3. čl. ZUP).

RS št. Uradni list RS št. 26/99, 83/02 Skl. US, 96/02, 58/03 Odl. US, 73/03 Skl. US, 2/04, 2/04-ZDSS-1 (10/04 - popr.), 69/05 Odl. US, 90/05 Odl. US, 43/06 Odl. US, 69/06 Odl. US, 52/07, 101/07 Odl. US, 102/07 Odl. US) in nepravdni postopek, ki ga ureja Zakon o nepravdnem postopku (v nadaljevanju ZNP, Uradni list SRS št. 30/19, 20/88 - popr. št. 87/02-SPZ, 131/03 Odl. US).⁴

Že pred oziroma ob sami uvedbi postopka, v katerem naj se odloči o posameznem pravnem razmerju, je potrebno najprej razrešiti vprašanje, ali sodi zadeva v upravni postopek odločanja ali pa ne gre za zadevo, o kateri naj se odloči v različnih sodnih postopkih. Od tega, ali zadeva sodi v upravni ali sodni postopek oziroma v katere od podvrst teh postopkov sodi, so v precejšnji meri odvisne tudi značilnosti izvedbe dokazovanja relevantnega dejanskega stanja. Pravna ureditev dokazil oziroma dokaznih sredstev je namreč v različnih vrstah postopka različna.⁵

Ne glede na razlike v ureditvi dokaznih postopkov, pa je njihova skupna značilnost, da je v prav vseh teh postopkih za pravilno odločitev in izdajo zakonite odločbe o pravici, obveznosti oziroma pravni koristi oziroma obtožbah, potrebno popolno in pravilno ugotoviti pravnorelevantno dejansko stanje.⁶

Področje raziskovanja te diplomske naloge obravnava problematiko ugotavljanja dejanskega stanja z različnimi dokazili (dokaznimi sredstvi) v upravnem postopku in v sodnih postopkih in v zvezi s tem analizira tudi pomen temeljnih načel, na katerih temelji različna ureditev dokazil v obravnavanih vrstah postopkov. Še pred podrobnejšo analizo teh vprašanj pa zaradi razumevanja razlogov za različno ureditev dokazovanja v navedenih različnih vrstah postopkov obravnava tudi sam pomen in način reševanja vprašanja, kdaj in na podlagi kakšnih kriterijev sodi posamezna

⁴ Med ZPP in ZNP velja odnos subsidiarnosti, saj se tudi v nepravdnem postopku postopa po določbah ZPP, kolikor ZNP posameznih vprašanj ne ureja drugače. Vendarle obstojijo na področju nepravdnih zadev nekatere posebne značilnosti glede izvajanja dokazovanja (ZNP poleg splošne ureditve vsebuje posebna določila o posameznih nepravdnih postopkih, npr. postopku odvzema in vrnitve poslovne sposobnosti, postopku za podaljšanje in prenehanje roditeljske pravice, postopku o razglasitvi pogrešancev za mrtve in o dokazovanju smrti, postopku za delitev solastnine in skupnega premoženja, postopku ureditve mej itd.) in je zaradi celovitosti diplomske naloge smiselno opozoriti na nekatere njihove posebne značilnosti. V upravnih in civilnih zadevah sta sicer urejena tudi postopka izvršbe (upravno izvršbo ureja ZUP, civilno pa Zakon o izvršbi in zavarovanju - ZIZ, Uradni list RS št. 51/98, 72/98 Skl. US, 11/99 Odl. US, 89/99, 11/01-ZRacS-1, 75/02, 87/02-SPZ, 70/03 Odl. US, 132/04 Odl. US, 46/05 Odl. US, 96/05 Odl. US, 17/06, 30/06 Odl. US, 69/06, 115/06, 93/07). Vendar sta namenjena prisilni realizaciji upravnih oz. sodnih odločb (v teh pa je dejansko stanje že bilo ugotovljeno in obveznost dokončno oz. pravnomočno določena), ne pa torej ponovnemu izvajanju dokazovanja (dokazovanje v izvršbi je v bistvu omejeno predvsem na dokaz o obstoju izvršilnega naslova, torej na predložitev same odločbe oz. sodbe, in na morebiten dokaz o tem, da je po izdaji izvršilnega naslova obveznost dolžnik že izpolnil). Zato bi analiza izvršilnih postopkov presegala okvir te diplomske naloge.

⁵ Razlika se kaže, npr. že glede tako osnovnih vprašanj, kot so, kdo zbira dokazno gradivo, ali se sme izvajati dokaze po uradni dolžnosti oziroma na prisilen način, kako se odloči, če po izvedenem dokazovanju ostane dvom glede dejanskega stanja ipd.

⁶ Pravnorelevantna dejstva so tista, na katere predpis navezuje določeno pravno posledico, torej nastanek pravice, obveznosti, kazensko sankcijo, ipd.

zadeva v upravni postopek oziroma kdaj gre za zadevo, o kateri se odloča v različnih vrstah sodnih postopkov.

Glede na zgoraj predstavljeno osnovno značilnost delitve, ko na upravnem področju postopke ureja predvsem ZUP, na področju sodnih postopkov pa so to predvsem ZKP, ZPP in ZNP, bo diplomska naloga predstavila temeljna načela dokaznega postopka in ureditev dokaznih sredstev v teh štirih vrstah postopkov. Obravnavala bo posamezna temeljna načela ter vrste dokazil v vsakem od teh postopkov in predpisane načine uporabe le-teh.

Cilj in namen diplomske naloge je ugotoviti, v čem so podobnosti pravne ureditve temeljnih načel dokazovanja in različnih vrst dokazil v upravnem in navedenih sodnih postopkih, v čem obstojijo razlike in na čem so razlike v ureditvi teh institutov na obravnavanih različnih področjih utemeljene.

Kot metoda dela bo uporabljena predvsem primerjalna metoda, naloga bo obravnavala veljavno pozitivnopravno ureditev kriterijev razmejitve veljavnosti obravnavanih vrst predpisanih postopkov za različna pravna razmerja, ter pozitivnopravno ureditev temeljnih načel izvedbe postopkov dokazovanja in dokaznih sredstev v teh različnih postopkih ter analizirala podobnosti in razlike v veljavni ureditvi.

Diplomska naloga je razdeljena na posamezna poglavja tako, da po zgoraj podani uvodni predstavitvi teme, ciljev ter namenov in uporabljene metode dela v nadaljevanju obravnava pomen in način reševanja vprašanja, kdaj in na podlagi kakšnih kriterijev sodi posamezna zadeva v upravni postopek oziroma kdaj gre za zadevo, ki sodi v pristojnost sodišč, nakar opredeli pomen dokaznega procesa, nato po poglavjih primerjalno obravnava temeljna načela, na katerih temelji ureditev dokazil, med njimi nekatera splošna načela postopka ter posebna načela ugotovitvenega in dokaznega postopka, analizira pa tudi samo ureditev posameznih vrst dokazil oziroma dokaznih sredstev v upravnem postopku ter v kazenskem, pravnem in nepravdnem postopku.

2 O UPRAVNEM IN SODNIH POSTOPKIH

2.1 SPLOŠNO

V skladu z ustavnim načelom, da je Slovenija pravna država, ki temelji na načelu delitve oblasti med zakonodajno, in kar je za obravnavano tematiko te diplomske naloge pomembno, na izvršilno in sodno oblast (1. in 2. člen Ustave Republike Slovenije), je že v izhodišču pomembna vnaprejšnja zakonska opredeljenost kriterijev, po katerih je mogoče v posamezni zadevi razrešiti vprašanje, ali odločanje o njej spada v upravni postopek in torej pred upravne organe ali pa gre za zadevo, o kateri mora odločati sodišče po pravilih kazenskega, pravnega ali nepravdnega postopka.

Obravnavani zakoni na temelju ustavne ureditve tako na zakonodajni ravni določajo vrsto postopka oziroma postopkovnih pravil, ki jih je potrebno uporabiti v posameznih zadevah.

1. čl. ZUP določa, da morajo po tem zakonu postopati upravni in drugi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil⁷, kadar v upravnih stvareh neposredno uporabljajoč predpise, odločajo o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb in drugih strank. 1. odst. 2. čl. ZUP določa, da je upravna stvar odločanje o pravici, obveznosti ali pravni koristi fizične ali pravne osebe oz. druge stranke na področju upravnega prava. 2. odst. 2. čl. ZUP pa določa, da se šteje, da gre za upravno stvar, če je s predpisom določeno, da organ v neki stvari vodi upravni postopek, odloča v upravnem postopku ali izda upravno odločbo oziroma če to zaradi varstva javnega interesa izhaja iz narave stvari.

V 1. čl. ZKP pa je določeno, da ta zakon predpisuje pravila, ki naj zagotovijo, da se nihče, ki je nedolžen, ne obsodi, storilcu kaznivega dejanja pa se izreče kazenska sankcija pod pogoji, ki jih določa kazenski zakon.

Po drugi strani je v 1. čl. ZPP določeno, da ta zakon (torej ZPP) določa pravila postopka, po katerih sodišče obravnava in odloča v sporih iz osebnih in družinskih razmerij ter v sporih premoženjskih in drugih civilno pravnih razmerjih fizičnih in pravnih oseb, razen če so kateri od navedenih sporov po posebnem zakonu v pristojnosti specializiranega sodišča ali drugega organa.

1. odst. 1. čl. ZNP pa določa, da so z njim urejena pravila postopka, po katerih redno sodišče obravnava osebna stanja, družinska in premoženjska razmerja ter druge zadeve, s katerimi je s tem ali drugim zakonom določeno, da se rešujejo v nepravdnem postopku, po 2. odst. tega člena pa velja, da se ZNP uporablja tudi v drugih zadevah, ki jih obravnava redno sodišče, za katere z zakonom ni izrecno

⁷ Nosilec javnega pooblastila je sicer organizacijsko izven sistema državne uprave, funkcionalno pa je njen del, saj izvaja naloge v imenu in za račun države, Kovač, 2006

določeno, da se obravnavajo v nepravdnem postopku, če jih glede na njihovo naravo ni mogoče obravnavati v kakem drugem postopku.

2.2 KRITERIJI ZA RAZMEJITEV VELJAVNOSTI ZUP, ZKP, ZPP IN ZNP V POSAMEZNIH ZADEVAH

Še preden upravni organ oziroma sodišče prične z obravnavanjem posamezne zadeve se torej postavi vprašanje, kateri od teh organov je pristojen za odločanje in po pravilih katerega postopka naj se odloča o posamezni zadevi.

Najmanj težav v zvezi z obravnavanim vprašanjem povzroča ZKP. S tem, ko pristojnost kazenskega sodišča in uporabo določil ZKP za izvedbo postopka navezuje v 1. odst. na razsojanje o kaznivih dejanjih in sankcijah zanje, določenih v Kazenskem zakoniku⁸, je na pozitivističen način nedvoumno definirano, da velja Zakon o kazenskem postopku vedno, ko se ob uporabi Kazenskega zakonika razsoja o ne/obstoju kaznivega dejanja in izreku kazenske sankcije iz kazenskega zakonika. Nedvoumnost take ureditve potrjuje še 2. čl. ZKP, ki določa, da sme kazensko sankcijo izreči storilcu kaznivega dejanja samo z zakonom ustanovljeno pristojno sodišče v postopku, ki se izvede po tem zakonu, torej po ZKP. Vprašanje, ali bi za takšno zadevo lahko veljala tudi kakšna druga vrsta postopka in pristojnost kakšnega drugega organa kot kazenskega sodišča, se v teh primerih glede na nedvoumno zakonsko ureditev niti ne more zastaviti.

Bolj zapleteno pa je v določenih primerih lahko vprašanje razmejitve med zadevami, ki predstavljajo upravno stvar in spada odločanje o njih v upravni postopek, na eni strani, ter zadevami, ki predstavljajo civilnopravno razmerje, o katerem naj se odloči v pravdnem oz. nepravdnem postopku.⁹ Kriterije za razmejitev pristojnosti oz. vrsto za posamezen primer veljavnega postopka določajo 1. in 2. čl. ZUP, 1. čl. ZPP ter 1. čl. ZNP.

Predmet upravnega postopka je glede na določila 1. in 2. čl. ZUP lahko le določena upravna zadeva. Če upravne zadeve ni, ni mogoče voditi upravnega postopka niti izdati odločbe. Zato je potrebno predmet postopka opredeliti že ob uvedbi upravnega postopka, saj mora organ vedeti, ali sploh gre za takšno stvar, o kateri lahko odloči v upravnem postopku. Kolikor bi odločal, čeprav ne bi šlo za upravno zadevo, bi s tem kršil ustavna načela delitve oblasti, kršil bi pravila o pristojnosti, določena z ZUP, izdana odločba pa bi bila nična (1. tč. 1. odst. 279. čl. ZUP). Kriterij za opredelitev veljavnosti ZUP za odločanje o določeni zadevi je torej ta, da gre za upravno stvar in na to stvar vezano neposredno uporabo predpisov in odločanje o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih strank.¹⁰ Za upravno zadevo gre skladno 2. čl. ZUP:

- če je s predpisom določeno, da organ v neki stvari vodi postopek, odloča v upravnem postopku ali izda upravno odločbo oziroma

⁸ Kazenski zakonik Republike Slovenije, Uradni list RS št. 55/08, 66/08.

⁹ Mitja Horvat, 1997, št. 1 (33)

¹⁰ Androjna in Kerševan, 2006, str. 44.

- če to zaradi varstva javnega interesa izhaja iz narave zadeve.

V pretežni večini primerov je že v smislu zgoraj citirane prve alineje s predpisom določeno, kdaj gre pri posamezni zadevi za upravno zadevo in da o njej odloča upravni organ oziroma nosilec javnih pooblastil (npr. izdaja gradbenega dovoljenja, osebne izkaznice, odločbe v davčnih postopkih). V teh primerih gre za tako imenovan pozitivnopravni pristop k opredelitvi upravne zadeve.

Bolj problematične so situacije, ko za posamezno zadevo ni predpisa, ki bi izrecno določal, da gre za upravno zadevo oz. da o njej odloča organ v upravnem postopku. V teh primerih ZUP napotuje na razlikovanje po vsebinskem kriteriju, ko določa, da velja ZUP, če to zaradi varstva javnega interesa izhaja iz narave zadeve. Še predno odgovorimo na vprašanje, kaj je to javni interes in kdaj bi po naravi stvari naj veljal za posamezno zadevo ZUP, lahko ugotovimo, da glede na sistematično razlago zakonodaje, tudi v tem primeru velja obveznost nosilcev odločanja, da kljub v ZUP vsebinsko predvidenem kriteriju, še vedno najprej skušajo opredeliti pristojnost oz. vrsto postopka za posamezno zadevo, izhajajoč iz t. i. pozitivnopravnega pristopa in ne iz vsebinskega v smislu presoje javnega interesa, kot bi veljalo, če bi izhajali zgolj iz določb ZUP-a oziroma njegovega 2. odst. 2. čl.

Poleg ZUP-a dajeta namreč pozitivnopravno opredelitev razmejitve pristojnosti tudi že citirani 1. čl. ZPP in 1. čl. ZNP. 1. odst. 1. čl. ZNP pozitivistično opredeljuje, da velja ta postopek za obravnavanje osebnih, družinskih ter premoženjskih in drugih zadev, za katere je določeno, da se obravnavajo v nepravdnem postopku. Če naletimo na zadevo, za katero v predpisu ni določeno, ali gre za upravno zadevo oziroma da se o njej odloča v upravnem postopku, je torej potrebno preveriti, ali je v posebnem predpisu določeno, da o zadevi odloča nepravdno sodišče. Kadar ugotovimo, da gre za tak primer, že s tem odpade dilema, ali bi zadeva lahko sodila v odločanje upravnega (ali pravnega) postopka. ZPP pa izhaja iz negativne opredelitve; določa, da se v pravnem postopku odloča v osebnih, družinskih in drugih civilnopravnih razmerjih, razen če je s posebnim predpisom določeno drugače. ZPP velja torej v vseh civilnih zadevah, razen tistih, za katere je izrecno predpisana drugačna vrsta postopka. V tem oziru ZPP ne daje povsem nedvoumne opredelitve, saj je potrebno v vsakem konkretnem primeru presojati, ali imamo po vsebini opravka s civilnopravnim razmerjem. Kadar ugotovimo, da je temu tako, ni pa z zakonom določeno, da bi takšna (civilnopravna) zadeva sodila v pristojnost drugega organa, velja, da se o njej odloča v pravnem postopku.

Analiza predstavljenih določil obravnavanih zakonov pokaže, da je torej v primeru, kadar s samim predpisom za posamezno zadevo ni povsem določno opredeljeno, da se o njej odloča v upravnem postopku oz. v nepravdnem ali pravnem postopku, potrebno o tem, kateri postopek naj se uporabi, presoditi po vsebinskem kriteriju, ki je v tem, ali prevladuje javni ali zasebni interes in kam bi zadeva sodila po naravi stvari. Potrebno je presojati, ali je takšno stvar glede na varstvo javnega interesa in

samo naravo stvari opredeliti za upravno zadevo¹¹, v nasprotnem gre za zadevo, ki sodi v pristojnost civilnega sodstva.

Pravna teorija v zvezi s tem izpostavlja, da gre za upravno zadevo takrat, ko gre za kolizijo zasebnih in javnih interesov in ko organ v razmerju do stranke nastopa kot nosilec oblasti, torej s položaja nadrejenosti, za civilnopravno razmerje pa gre takrat, ko sta podani kolizija zasebnih interesov ter odnos prirejenosti subjektov v takšnem razmerju.¹² Bistvena značilnost civilnopravnih razmerij, za razliko od upravnih zadev, je tudi dispozitivna narava le-teh – za civilnopravna razmerja velja, da jih lahko stranke urejajo svobodno, po prosti volji, omejene so le delno s prisilnimi predpisi.¹³ Tako npr. 2. čl. Obligacijskega zakonika (Uradni list RS št. 83/01, 32/04, 28/06 Odl. US, Uradni list št. 40/07 OZ-A, Uradni list RS št. 97/07 OZ-UPB1) določa, da lahko udeleženci uredijo svoje obligacijsko razmerje drugače, kot je določeno v tem zakoniku, če iz posamezne določbe tega zakonika ali iz njenega smisla ne izhaja kaj drugega, 3. čl. tega zakonika pa določa, da udeleženci prosto urejajo obligacijska razmerja, le v nasprotju z ustavo, prisilnimi predpisi ali moralnimi načeli jih ne smejo urediti. Po drugi strani velja za upravne zadeve oblastveni (avtoritativni) značaj urejanja teh razmerij in jih stranke ne morejo urejati svobodno. Nadaljnja značilnost civilnega prava je enakopravnost, prirejenost strank, medtem ko velja v upravnem pravu nadrejenost oblastnega organa stranki.

V dvomu, ali posamezna zadeva sodi v upravni postopek ali v sodni civilni postopek, je torej glavno vodilo vprašanje, ali imamo opraviti predvsem s kolizijo zasebnih interesov, ali pa gre za razmerje zasebnega in javnega interesa, kjer je slednji prisoten do te mere, da je potrebno zagotoviti oblastni položaj organa kot udeleženca tega razmerja.

Manj težav pri razmejitvi pristojnosti oz. vrste postopka po takšnem vsebinskem kriteriju je, ko gre za razmejevanje zadev na upravni in pravdni postopek. Vodilo opredelitve za civilno stvar je namreč v takem primeru prav obstoj dveh med samo prirejenih subjektov, med katerima obstoji kolizija zasebnih interesov, javni interes pa ni poudarjeno izražen.

Na več težav pa v primeru opredelitve pristojnosti in vrste postopka na podlagi vsebinskega kriterija (torej v primerih, ko ni že v samem predpisu določeno, da gre za takšno oziroma drugačno vrsto zadeve) naletimo pri problemu razmejitve med upravnim in nepravdnim postopkom. Za nepravdni postopek je namreč, kot že samo ime pove, značilno, da kolizije interesov strank ni oziroma vsaj ni izražena v tolikšni meri, kot sicer velja za pravdne zadeve. Poleg tega je tudi pri nepravdnih postopkih, podobno kot v upravnih postopkih, pogosto močnejše izražena potreba varovanja javnega interesa. Taki primeri so, npr. postopek odvzema oz. omejitve poslovne sposobnosti in postopek odvzema roditeljske pravice, saj gre za zadeve, v katerih je po naravi stvari izražen tudi javni interes. Pravkar opisani zadevi sicer nista

¹¹ Lado Vavpetič, 1974, št. 1-2

¹² Ude, Založba Uradni list RS, 2002, str. 46; Grafenaurer in Breznik, 2005.

¹³ Ude et al. Uradni list RS, 2005, 1. knjiga, str. 26.

problematični, saj že sam ZNP določa, da gre za zadevi, o katerih se odloča v nepravdnem postopku. Ta primera pa izkazujeta, da je varovanje javnega interesa v nepravdnih zadevah vsekakor poudarjeno, s čimer se narava nepravdnega postopka približuje upravnemu postopku. To otežuje razmejitev zadev med upravne postopke in nepravdne postopke, kadar je potrebno o tem odločiti na podlagi vsebinskega kriterija javnega interesa. Problem je v teh primerih potrebno reševati v kombinaciji pozitivističnega in vsebinskega kriterija. Če je s predpisom določeno, da o zadevi odloča sodišče, ne da bi pri tem bilo določeno, v kakšnem postopku se odloča, gre pa za zadevo, kjer je prisoten poudarjen javni interes, bo o zadevi odločalo nepravdno sodišče in torej ne bo šlo za upravno stvar niti za pravdno zadevo.¹⁴ Kadar pa ni posebej predpisano, da se o zadevi odloča pred sodiščem, gre pa za zadevo s poudarjeno izraženim javnim interesom, je potrebno odločati v upravnem postopku.

Zgoraj predstavljene značilnosti razvrščanja posameznih zadev med zadeve, ki sodijo v odločanje v upravnih postopkih, ter zadeve, ki sodijo v kazenski, pravdni ali nepravdni postopek, imajo odločujoč vpliv na značilnosti izvedbe dokaznega procesa v posamezni zadevi. Ko je opredeljen organ in vrsta postopka, v katerem je potrebno odločiti v posamezni zadevi, je namreč s tem odločeno tudi o tem, katera pozitivnopravna pravila je potrebno uporabiti za dokazovanje dejanskega stanja, na podlagi katerega bo izdana odločba oz. sodba.

Med pravno ureditvijo dokazil v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP obstojijo pomembne razlike. Te so v precejšnji meri pogojene z značilnostmi, ki so bile zgoraj predstavljene kot kriteriji delitve zadev med različne vrste postopkov. Še posebej je odločilno, ali gre za izvajanje postopka, v katerem je izraženo poudarjeno varstvo javnega interesa, ki ga mora zasledovati organ odločanja kot oblastni organ po uradni dolžnosti ali pa gre za postopek, ki je namenjen razrešitvi kolizije dveh zasebnih interesov prirejenih strank. To ima za posledico različnost ureditve obravnavanih različnih vrst postopkov že pri opredelitvi samih temeljnih načel, na katerih temelji ureditev dokazil. Različna ureditev temeljnih načel ugotovitvenega oz. dokaznega postopka, pa ima za logično posledico tudi različen pristop k ureditvi in izvajanju posameznih vrst dokazov v obravnavanih vrstah postopkov, kot je to analizirano v nadaljevanju te naloge.

¹⁴ Wedam Lukić in Polajnar Pavčnik, ČZ Uradni list RS, 1991, str. 9.

3 O DOKAZNEM PROCESU

3.1 SPLOŠNO

Dokazovanje je zbir procesnih dejanj, ki naj ustvari prepričanje uradne osebe oziroma sodišča o resničnosti pravnorelevantnih dejstev.

Dokazovanje v širšem smislu obsega zbiranje, izvedbo in presojo dokazov z namenom ugotovitve dejanskega stanja, na podlagi katerega bo mogoče izdati odločbo in z njo pravilno in zakonito odločiti o pravici, pravnem razmerju, pravni koristi oziroma obtožbi. V ožjem pomenu pa je dokazovanje uporaba dokaza za ugotovitev določenega dejstva.¹⁵

Teorija obravnava tudi psihološki vidik dokazovanja. V psihološkem smislu je dokazovanje miselni proces, na podlagi katerega se uradna oseba, ki vodi postopek, odloča, katere dokaze bo izvedla in kako jih bo izvedla, ter v katerem ocenjuje rezultate dokazov.¹⁶

3.2 PREDMET DOKAZOVANJA

Predmet dokazovanja so vsa dejstva, na katere stranke opirajo svoje zahteve oziroma ugovore oziroma vsa dejstva, o katerih mora organ oziroma sodišče presoditi po uradni dolžnosti. Kaj so pravnorelevantna dejstva, je določeno v materialnem predpisu – to so tista dejstva, na katera materialni predpis navezuje določeno pravico, ukrep, spremembo pravnega razmerja, priznanje pravne koristi oziroma obsodbo in izrek kazenske sankcije.¹⁷ Zato je od narave same konkretne zadeve odvisno, katera dejstva sodijo v dejansko stanje, ki ga je potrebno ugotavljati oziroma dokazovati.

V upravnem postopku so to dejstva, ki jih za posamezne konkretne zadeve določajo predpisi s področja upravnega prava kot podlago za izdajo konkretne odločbe (npr. Zakon o dohodnini, Uradni list RS št. 117/06, 90/07, 119/07, 10/08, Zakon o graditvi objektov ZGO-1, Uradni list RS, št. 110/02).¹⁸ V kazenskem postopku so to dejstva o tem, ali je določena oseba udeležila zakonske znake določenega kaznivega dejanja,

¹⁵ Ude, 1992, str. 200.

¹⁶ Androjna in Kerševan, 2006, str. 430.

¹⁷ Poleg odločilnih, torej pravnorelevantnih dejstev, obravnava teorija tudi posredna dejstva, imenuje jih indici. Pri teh gre za dejstva, ki sicer sama po sebi ne predstavljajo dejstev, na katera pravo navezuje določeno posledico, vendar pa nam posredno dokazujejo obstoj odločilnih dejstev. Iz indicov torej sklepamo na obstoj pravnorelevantnih dejstev. Pri ugotavljanju kaznivega dejanja je npr. indic, da je določena oseba (lahko) storilec v tem, da je bil viden v bližini kraja dogodka.

¹⁸ Npr. za izdajo gradbenega dovoljenja je po določbi 54. čl. ZGO potrebno med drugim ugotoviti, ali je stranka predložila predpisane izvode projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja, ali je ta v skladu s prostorskimi akti, ali je stranka izkazala pravico graditi, ali je predložila ustrezna soglasja predpisanih soglasodajalcev itd.

ki se ji v konkretni zadevi očita, in ali je ravnala z naklepom oz. malomarnostjo, ki je v Kazenskem zakoniku določena kot pogoj kaznivosti in izreka kazenske sankcije. V pravnem postopku so relevantna dejstva, ki jih materialni civilni predpisi določajo kot podlago uveljavljanju civilnopravnih pravic (npr. Obligacijski zakonik, Stvarnopravni zakonik, Uradni list RS, št. 87/2002).¹⁹ Za nepravdne zadeve pa je, vsaj za tiste, ki jih ureja ZNP, značilno, da so poleg postopkovnih pravil v znatni meri v samem ZNP urejena tudi materialnopravna določila – zato je potrebno ugotavljati dejstva, ki jih pri posamezni nepravdni zadevi kot pravnorelevantna določa sam ZNP.²⁰ Predmet dokazovanja so lahko tudi pravila znanosti in izkustvena pravila. Izkustvena pravila in pravila znanosti se dokazujejo predvsem s pomočjo izvedencev. Za pravna pravila pa velja, da jih mora organ oz. sodišče poznati po uradni dolžnosti in jih strankam ni potrebno dokazovati.²¹

Zanimivo je vprašanje, kakšen pomen ima ustaljena upravna oz. sodna praksa in ali je njen obstoj in njeno vsebino dopustno in potrebno dokazovati. Gotovo ustavno načelo enakega varstva pravic terja, da se v bistveno enakih primerih odloči enako, saj je to temelj pravičnosti. To nalogo imajo sicer v osnovi sami materialni predpisi, saj je v njih določeno, kako je organ oz. sodišče dolžno odločiti v okoliščinah določenega dejanskega stanja. Vendar so življenjske situacije pogosto takšne, da je lahko negotovo, ali naj bo odločitev takšna ali drugačna. Še posebej v takih primerih je vsekakor pomembno upoštevati, kako so upravni organi oziroma sodišča odločala v bistveno podobnih primerih ob enaki pravni ureditvi v preteklosti.²² Samoumevno je, da so ustaljeno upravno oziroma sodno prakso glede na to, da so dolžni zagotavljati ustavno pravico do enakega varstva pravic iz 22. čl. Ustave Republike Slovenije, dolžni poznati in upoštevati pri odločanju organi oziroma sodišča sama že po uradni dolžnosti.²³ Stranke imajo sicer pravico nanjo opozoriti, niso pa je dolžne dokazovati, enako kot ne vsebine predpisov.

¹⁹ Npr. vprašanje, ali je kupec dejansko sklenil zatrjevano pogodbo, kdaj je ta bila sklenjena, ali je sam izpolnil obveznosti iz nje, kakšne obveznosti se je z njo zavezala izpolniti nasprotna stranka, ali je ta svoje obveznosti izpolnila, ali jih dejansko še ni ipd.

²⁰ Npr. 44. čl. ZNP določa, da sodišče odloča o delnem ali popolnem odvzemu poslovne sposobnosti osebam, ki zaradi duševne bolezni, duševne zaostalosti, odvisnosti od alkohola ali iz drugega vzroka, ki vpliva na psihofizično stanje, niso sposobne same skrbeti zase, za svoje pravice in koristi – sodišče bo torej ugotavljalo dejstva o obstoju oz. neobstoju duševne bolezni, zaostalosti, odvisnosti od alkohola oziroma mamil ter o tem, ali te okoliščine povzročajo stanje, ko oseba ni sposobna sama skrbeti zase in za svoje koristi.

²¹ Če je potrebno uporabiti pravo, ki velja v tuji državi, pa lahko organ oz. sodišče o njegovi vsebini poizvesta pri ministrstvu, pristojnem za pravosodje (npr. 168. čl. ZUP)

²² Novak, Pravna praksa, 2003, št. 20.

²³ Samovoljen oziroma arbitraren odstop od ustaljene sodne prakse Ustavno sodišče Republike Slovenije šteje za kršitev pravice do enakosti in enakopravnosti iz 14. in 22. čl. Ustave Republike Slovenije. Poudarja, da mora sodišče, če izjemoma odstopi od ustaljene sodne prakse, obrazložiti in ustrezno prepričljivo utemeljiti razloge za takšno odločitev, pojasniti mora, zakaj je od ustaljene sodne prakse odstopil, s čimer, kot poudarja Ustavno sodišče, sploh izkaže, mu je obstoj in vsebina ustaljene sodne prakse poznana. Če tega ne stori, gre za kršitev ustavnih pravic stranke, npr. Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije, št. Up-2684/07-9 z dne 8. 5. 2008. Torej so organi odločanja po stališču Ustavnega sodišča Republike Slovenije dolžni ustaljeno prakso odločanja poznati po uradni dolžnosti. 286.a čl. noveliranega ZPP tega stališča Ustavnega sodišča ne upošteva, ko določa, da sme

V dokaznem procesu se torej dokazujejo predvsem pravnorelevantna dejstva, lahko pa se dokazujejo tudi pravila znanosti in izkustvena pravila.

3.3 FAZE DOKAZNEGA POSTOPKA

Dokazovanje se opravi z dokazili, torej z različnimi dokaznimi sredstvi, procesno gledano, pa lahko pri tem opredelimo več faz:

- podajanje dokaznih predlogov oziroma/in sprejem dokaznih sklepov,
- zagotovitev dokaznih sredstev,
- izvajanje dokazov,
- dokazna ocena.²⁴

Kot je podrobneje analizirano v nadaljevanju v okviru same analize temeljnih načel dokazovanja, velja, da stranke lahko (oz. so v pravdi absolutno dolžne; v upravnem postopku so dolžne, kolikor postavljajo zahteve; v kazenskem postopku je dolžan le tožilec, obdolženi pa ni dolžan, pač pa le upravičen) postavijo dokazne predloge, s katerimi sodišču oz. organu predlagajo, katere posamezne dokaze naj izvede za ugotovitev dejanskega stanja.

O dokaznih predlogih strank oziroma o tem, katere dokaze bo izvedel po uradni dolžnosti odloči sodišče oziroma organ z dokaznim sklepom (139., 164., 165. čl. ZUP, 329. čl. ZKP, 2. odst. 213. čl. ZPP). Gre za sklep procesnega vodstva, za katerega je značilno, da sodišče oz. organ nanj nista vezana in ga lahko kadar koli do konca postopka spremenita oziroma dopolnita.²⁵ Le za nepravdni potopek je v 2. odst. 26. čl. ZNP določeno, da sodišče izvaja dokaze brez dokaznega sklepa. To seveda ne pomeni, da sodišče v nepravdnem postopku ne bi odločilo, katere dokaze bo izvajalo, gre zgolj za to, da ni potrebno, da bi svoji odločitvi o tem dajalo formalnejšo obliko, ki ji udeleženci teh postopkov (npr. osebe, ki jim je potrebno odvzeti poslovno sposobnost, mladoletni ipd.) niti ne bi zmogli slediti oz. jo razumeti.

V vseh obravnavanih postopkih je potrebno dokaze, ki naj se izvedejo, tudi zbrati oz. zagotoviti. Za dokaze, ki jih predlagajo stanke in same z njimi razpolagajo, velja dolžnost, da jih predložijo same (to pride v poštev predvsem pri listinskih dokazih). Sicer pa sodišče oziroma organ skrbita, da se zberejo relevantni dokazi, kar storita npr. z uradnimi poizvedbami, pridobivanjem podatkov iz uradnih evidenc, s tem, da na naroke povabita pričë oziroma izvedence, ki so jih predlagale stranke, oziroma

sodišče stranki naložiti, da v postavljenem roku predloži sodne odločbe o sodni praksi, na katero se je sklicevala, in da lahko odloči, da vlog in listin, predloženih po poteku postavljenega roka, ne upošteva.

²⁴ Grafenauer in Breznik, 2005, str. 334; Ude, 2002, str. 204.

²⁵ Ker mora ugotoviti materialno resnico, lahko uradna oseba, ki vodi postopek - ne glede na to, ali je bil upravni postopek uveden po uradni dolžnosti ali na zahtevo stranke - ves čas med postopkom (tudi po že opravljenem ugotovitvenem postopku in opravljeni ustni obravnavi) vse do izdaje odločbe v upravni zadevi dopolnjuje dejansko stanje in izvaja dokaze o tistih dejstvih, ki še niso bila navedena ali ugotovljena (1. odst. 139. čl. ZUP), Androjna in Kerševan, 2006, str. 302; O nevezanosti na dokazni sklep tudi Ude, 2002, str. 262.

glede katerih sta sama po uradni dolžnosti odločila, da se zaslišijo, da določenim osebam naložita posredovanje določenih dokazil ipd. Samo izvajanje dokazov predstavlja osrednjo dejavnost dokaznega procesa, v kateri se na način, ki je predpisan za posamezno od obravnavanih vrst postopka z zaslišanjem prič, izvedencev, strank, pregledovanjem listin, ogledom, skuša pridobiti čim več informacij, ki bodo sodišču oziroma organu v pomoč pri presojanju o tem, katera dejstva bi lahko šteli za ugotovljena in kakšno je torej dejansko stanje v konkretni zadevi. Ocenjevanje posameznih dokazov in uspeha celotnega dokaznega postopka je zadnja, zaključna faza dokaznega procesa, v kateri bodisi po načelu proste presoje dokazov bodisi na podlagi določenih dokaznih pravil organ oziroma sodišče presojata o verodostojnosti posameznih izvedenih dokazov, o tem, katerim je pokloniti vero in katerim eventualno ni pokloniti vere. Gre za miselni proces, v katerem za odločitev pristojni organ oziroma sodišče sklepa o uspehu dokazovanja in zaključuje o dejstvih, ki so relevantna za izdajo odločbe oziroma sodbe. Ta miselni proces dobi zunanji izraz tudi v obrazložitvi upravne oz. sodne odločbe, kjer organ oz. sodišče obrazložita, kako sta presojala dokaze in kaj sta ugotovila na podlagi posameznih dokazov in vseh dokazov skupaj. Tako ugotovljeno dejansko stanje je en od obeh elementov odločitve, drugi element je materialni predpis. Organ ta elementa odločitve primerja med sabo in z odločbo oz. sodbo izreče pravno posledico, ki izhaja iz določenega dejanskega stanja glede na materialni predpis, tako npr. izda ali zavrne predlog za izdajo gradbenega dovoljenja, obtoženca obsodi ali oprosti obtožbe, ugodi tožbenemu zahtevku tožnika, naj toženemu naloži plačilo določenega zneska v korist tožnika, odloči o odvzemu poslovne sposobnosti ali pa tak predlog kot neutemeljen zavrne.

4 TEMELJNA NAČELA, NA KATERIH TEMELJI UREDITEV DOKAZIL

4.1 SPLOŠNA PREDSTAVITEV

V vsakem pravno urejenem postopku je potrebno ugotoviti dejansko stanje, saj je mogoče pravilno in zakonito odločiti o predmetu obravnavane zadeve (pravici, obveznosti, pravni koristi, obtožbi) le na podlagi pravilno in popolno ugotovljenih dejstev. Popolno in pravilno ugotovitev dejanskega stanja vsi obravnavani postopkovni zakoni, tako ZUP kot tudi ZKP, ZPP in ZNP določajo kot temeljno načelo že v svojih uvodnih določbah.²⁶ V vseh teh postopkih je zmotna in nepopolna ugotovitev dejanskega stanja tudi pritožbeni razlog.²⁷

Skozi razvoj pravne znanosti se je oblikovalo več načel, ki odločilno vplivajo na izvajanje dokazovanja. Izmed splošnih temeljnih načel postopka,²⁸ ki veljajo sicer za celoten postopek od njegove uvedbe pa vse do njegovega zaključka, so glede dokazovanja kot ene izmed faz celotnega postopka še zlasti pomembna sledeča načela:

- načelo zakonitosti,
- načelo varstva pravic strank,
- načelo materialne resnice (in proste presoje dokazov),
- načelo ekonomičnosti.

Kot posebna načela ugotovitvenega in dokaznega postopka, torej kot načela, ki so se razvila kot minimalni procesni standardi prav glede ugotavljanja oziroma dokazovanja relevantnega dejanskega stanja pa teorija obravnava:

- razpravno (kontradiktorno) načelo in preiskovalno (inkvizitorno) načelo,
- načelo ustnosti in načelo pisnosti,
- načelo neposrednosti in posrednosti,
- načelo javnosti in načelo tajnosti.

4.2 NAČELO ZAKONITOSTI

To načelo ima svoj temelj v 2. členu Ustave RS, ki določa, da je Slovenija pravna država. Načelo zakonitosti v širšem pomenu pomeni, da mora biti delovanje in odločanje nosilcev oblasti v okviru Ustave, zakonov in podzakonskih predpisov; postopek mora torej biti izveden zakonito, prav tako mora biti zakonita odločitev, ki

²⁶ V postopku je treba ugotoviti resnično dejansko stanje in v ta namen ugotoviti vsa dejstva, ki so pomembna za zakonito in pravilno odločbo (1. odst. 8. čl. ZUP); Sodišče in državni organi, ki sodelujejo v kazenskem postopku, morajo po resnici in popolnoma ugotoviti dejstva, pomembna za izdajo zakonite odločbe (1. odst. 17. čl. ZKP); Stranke morajo navesti vsa dejstva ... (7. čl. ZPP, ki velja smiselno glede na določbo 37. čl. ZNP tudi v nepravdnih postopkih).

²⁷ 2. tč. 1. odst. 237. čl. ZUP; 3. tč. 370. čl. ZKP; 2. tč. 1. odst. 338. čl. ZPP.

²⁸ Jerovšek, 2007, str. 16.

je v odločbi oziroma sodbi sprejeta o pravicah, obveznostih in pravnih koristih posameznika, pravnih oseb in drugih strank. Z vidika pravilnosti samega vodenja postopka in v tem okviru tudi zakonitosti izvajanja dokazovanja pa nas zanima pojem zakonitosti v ožjem, procesnem smislu. Upravni organi in sodišča so dolžna postopati po procesnem redu, ki ga ureja zakon. Tako procesna dejanja organa in sodišča kot tudi procesna dejanja strank so urejena z zakonom. To velja seveda tudi glede samega dokazovanja. Zakon določa, kako se podajajo dokazni predlogi oziroma sprejmajo dokazni sklepi, kako se zagotovijo dokazna sredstva, kako se izvajajo dokazi in kako se sprejme dokazna ocena. Prav tako zakon določa sankcije za morebitno kršitev teh pravil.

Primerjava načela zakonitosti v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZUP

Skladno 1. odst. 6. čl. ZUP odloča organ v upravni zadevi po zakonu, podzakonskih predpisih, predpisih samoupravnih lokalnih skupnosti in splošnih aktih, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil. V postopkovnem smislu, tako tudi glede izvajanja dokazovanja, je pomembno, da 1. čl. ZUP določa, da morajo po tem zakonu postopati upravni organi in drugi državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, kadar v upravnih zadevah, neposredno uporabljajoč predpise, odločajo o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb in drugih strank. To pomeni, da upravni organ dokazovanja ne more izvajati na kakršenkoli način, pač pa le skladno določbam ZUP, ki urejajo tudi izvedbo dokazovanja.

b) ZKP

2. člen ZKP določa, da sme kazensko sankcijo izreči storilcu kaznivega dejanja samo z zakonom ustanovljeno pristojno sodišče v postopku, ki se uvede in izvede po tem zakonu. V 1. čl. ZKP pa je določeno, da ta zakon določa pravila, ki naj zagotovijo, da se nihče, ki je nedolžen, ne obsodi, storilcu kaznivega dejanja pa izreče kazenska sankcija ob pogojih, ki jih določa kazenski zakon in na podlagi zakonitega postopka. ZKP skladno temu vsebuje tudi posebna določila, ki urejajo ugotavljanje dejanskega stanja s posameznimi dokaznimi sredstvi in ta pravila je sodišče dolžno spoštovati.

c) ZPP

Vežanost sodišča na zakonitost postopka, tako tudi zakonitost izvedbe dokazovanja oziroma ugotavljanja dejanskega stanja, je uveljavljena tudi v pravdnem postopku. ZPP določa pravila postopka, po katerih sodišče obravnava in odloča v sporih iz osebnih in družinskih razmerij, ter v sporih iz premoženjskih in drugih civilnopravnih razmerij fizičnih in pravnih oseb, razen če so kateri od navedenih sporov po posebnem zakonu v pristojnosti specializiranega sodišča ali drugega organa (1. čl. ZPP)

d) ZNP

Tudi v nepravdnem postopku je sodišče dolžno izvajati dokaze na zakonit način. ZNP določa pravila postopka, po katerih redno sodišče obravnava osebna stanja,

družinska in premoženjska razmerja ter druge zadeve, za katere je s tem ali z drugim zakonom določeno, da se rešujejo v nepravdnem postopku (1. čl. ZNP).

4.3 NAČELO VARSTVA PRAVIC STRANK

Načelo varstva pravic strank pomeni dolžnost organa oziroma sodišča, da varuje zakonite pravice strank in drugih udeležencev postopka in da jih v postopku nanje tudi opozarja. Načelo varstva pravic strank predstavlja uveljavitev ustavnega načela enakosti pred zakonom iz 14. čl. Ustave RS in načela enakega varstva pravic iz 22. čl. Ustave RS. Pred organom oziroma sodiščem je namreč enakopraven oziroma uživa enako varstvo le tisti, ki pozna svoje pravice, ki je z njimi seznanjen.²⁹ To načelo je v postopkih kombinirano z načelom varstva javnih koristi, po katerem mora organ oziroma sodišče po uradni dolžnosti varovati tudi javne koristi oziroma interese. Načelo varstva koristi strank in javnega interesa se v širšem smislu udejanja tako glede pravic po materialnem pravu kot tudi glede postopkovnih pravic. V procesnem smislu pa to načelo pomeni, da mora organ oziroma sodišče procesna dejanja izvajati tako, da varuje obe vrsti interesov. Načeli varstva pravic strank in javnih koristi imata zato pomembno vlogo tudi pri izvajanju dokazovanja saj mora organ oziroma sodišče dejansko stanje z dokaznimi sredstvi ugotavljati na tak način, da varuje obe vrsti interesov.

Primerjava načela varstva pravic v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZUP

7. čl. ZUP določa, da morajo organi pri postopanju in odločanju omogočiti strankam, da čim lažje zavarujejo in uveljavijo svoje pravice; pri tem morajo skrbeti za to, da stranke ne uveljavljajo svojih pravic v škodo pravic drugih in ne v nasprotju z javno koristjo, določeno z zakonom ali z drugi predpisom. Kadar uradna oseba glede na podano dejansko stanje izve ali sodi, da ima stranka v postopku podlago za uveljavitev kakšne pravice, jo na to opozori. Nasproti strank se pri odločanju o njihovih pravicah, obveznostih in pravnih koristih uporabijo tisti s predpisi določeni ukrepi, ki so zanje ugodnejši, če se z njimi doseže namen predpisa. Posebej je tudi določeno, da mora organ skrbeti, da nevednosti in neeukost stranke in drugih udeležencev nista v škodo pravic, ki jim pripadajo po zakonu.³⁰ Kar se tiče dokazovanja to v praksi pomeni, da mora organ stranko opozoriti na pravice, ki jih ima v dokaznem postopku, opozoriti jo mora na pravico, da poda navedbe, ki naj se dokazujejo, in da predlaga dokaze, ki naj se izvedejo. Omogočiti ji mora, da sodeluje pri izvedbi dokazov, da postavlja vprašanja drugim strankam, pričam, izvedencem in da se seznanji z uspehom dokazovanja ter se o tem izreče 138. čl. ZUP). Vendar pa mora organ ob tem po uradni dolžnosti paziti, da stranka ne uveljavlja teh svojih pravic v nasprotju z javno koristjo.

²⁹ Grafenauer in Breznik, 2005, str. 80; Ude, 2002, str. 104.

³⁰ Pomoč neuki stranki se v teoriji pogosto obravnava tudi kot samostojno načelo, Grafenauer in Breznik, 2005, str. 83.

b) ZKP

Čeprav je kazensko pravo namenjeno sankcioniranju kaznivih dejanj v javnem interesu, je v kazenskem postopku varstvo obdolženca kot stanke postopka še posebej izraženo. Varstvu pravic obdolženca posveča posebno pozornost že Ustava RS, ki v 29. čl. določa pravna jamstva obdolženca v kazenskem postopku.³¹ Takšno posebno varstvo obdolženca pravna teorija utemeljuje z dejstvom, da gre v kazenskem postopku za "spopad" med nesorazmerno močnejšim državnim aparatom in šibkejšim posameznikom.³² Ustavna jamstva obdolženca so udejanjena tudi z določili ZKP. Tako 4. čl. ZKP med drugim določa, da mora biti oseba, ki ji je vzeta prostost, takoj poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti. To pomeni, da njena izpoved ne more biti obremenilni dokaz, če sama v njo ne privoli. V tem smislu tudi 3. odst. 5. čl. ZKP določa, da se obdolženi ni dolžan zagovarjati in odgovarjati na vprašanja, če pa se zagovarja, ni dolžan izpovedati zoper sebe ali svoje bližnje ali priznati krivde. 2. odst. 5. čl. ZKP določa, da se mora obolžencu omogočiti, da se izjavi o vseh dejstvih in dokazih, ki ga obremenjujejo, in da navede vsa dejstva in dokaze, ki so mu v korist. 11. čl. ZKP določa, da je prepovedano izsiljevati od obdolženca ali kakšnega drugega udeleženca v postopku priznanje oziroma kakšno drugo izjavo. 12. čl. ZKP določa, da ima obdolženi pravico, da se brani sam ali s pomočjo zagovornika, ki ga izbere sam izmed odvetnikov, ter da mora imeti primeren čas in možnost za pripravo obrambe. Posebej je tudi določeno, da sodišče obdolženca ali drugega udeleženca v postopku, ki bi iz nevednosti lahko opustil kakšno dejanje v postopku ali zaradi tega ne bi izkoristil svojih pravic, pouči o pravicah, ki mu gredo po tem zakonu in o posledicah, če bi dejanje opustil. V zvezi z dokaznim postopkom je posebej določeno, da ima obdolženec pravico navajati dejstva in predlagati dokaze, ki so mu v korist (16. čl. ZKP). Kršitve obdolženčevih pravic, tako tudi kršitve pravic v postopku dokazovanja, so sankcionirane z določbo 18. čl. ZKP, po kateri sodišče ne sme opreti sodne odločbe na dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvijo ustavno določenih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot tudi ne na dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvijo določb kazenskega postopka in je zanje v tem zakonu določeno, da se sodna odločba nanje ne more opreti, ali ki so bili pridobljeni na podlagi takega nedovoljenega dokaza.

c) ZPP

Tudi v pravdnem postopku je sodišče dolžno varovati pravice strank. 7. čl. ZPP določa, da sodišče stranko, ki nima pooblaščenca in ki iz nevednosti ne uporablja procesnih pravic, ki jih ima po tem zakonu, opozori, katera pravdna dejanja lahko opravi. V dokaznem postopku je tako dolžan predsednik senata postavljati vprašanja in skrbeti na drug primeren način, da se med obravnavo navedejo vsa odločilna dejstva, da se dopolnijo nepopolne navedbe strank o pomembnih dejstvih, da se ponudijo ali dopolnijo dokazila, ki se nanašajo na navedbe strank, in sploh da se dajo

³¹ V 29. čl. Ustave RS določena pravna jamstva obdolženca v kazenskem postopku so, da ima primeren čas in možnost za pripravo na obrambo, da se mu sodi v njegovi navzočnosti in da se brani sam ali z zagovornikom, da mu je zagotovljeno izvajanje dokazov v njegovo korist in da ni dolžan izpovedati zoper sebe ali svoje bližnje, ali priznati krivdo.

³² Zupančič et al., 2000, str. 74.

vsa potrebna pojasnila, da se ugotovita sporno dejansko stanje in sporno pravno razmerje, ki sta pomembni za odločbo (285. čl. ZPP). Varstvo javnega interesa je v pravnem postopku izraženo v manjši meri kot v upravnem in kazenskem postopku. Javni interes je varovan predvsem z določbo 3. odst. 3. čl. ZPP, po kateri sodišče ne prizna tistih razpolag strank, ki so v nasprotju s prisilnimi predpisi ali moralnimi pravili (3. odst. 3. čl. ZPP).

d) ZNP

Za nepravdni postopek se skladno 37. čl. ZNP smiselno uporabljajo določila ZPP. Ima pa ob tem tudi sam ZNP nekatera posebna določila, ki se nanašajo prav na varstvo pravic strank v zvezi z ugotavljanjem dejanskega stanja oziroma na dokazovanje. Tako je v 1. odst. 4. čl. ZNP določeno, da mora dati sodišče udeležencem v postopku možnost, da se izjavijo o navedbah drugih udeležencev, da sodelujejo pri izvajanju dokazov in da razpravljajo o rezultatih celotnega postopka. Po 5. čl. ZNP pa si mora sodišče prizadevati, da se pravice in pravni interesi udeležencev čimprej ugotovijo in zavarujejo, po uradni dolžnosti pa mora ukreniti tudi vse, da se zavarujejo pravice in pravni interesi mladoletnikov in oseb, ki zaradi duševne bolezni ali drugih okoliščin niso sposobne, da bi same skrbele za svoje pravice in interese. Glede na naravo zadev, o katerih se odloča v nepravdnem postopku, ta v največ primerih poteka tudi ali predvsem v javnem interesu, slednji pa je glede na naravo teh zadev varovan prav preko varovanja interesov nepravdnega varstva potrebnih strank.

4.4 NAČELO MATERIALNE RESNICE

O materialni resnici govorimo, ko subjektivna predstava o odločilnih dejstvih ustreza objektivni stvarnosti. To načelo temelji na sistemu proste presoje dokazov, po katerem organ oziroma sodišče po svojem lastnem prepričanju presodi, katero dejstvo je šteti za ugotovljeno na podlagi posameznega izvedenega dokaza oz. vseh izvedenih dokazov skupaj. Organ oziroma sodišče nista vezana z nobenim pravilom glede dokazne moči posameznega dokaza, pač pa upošteva vse okoliščine primera sama presodita, kaj je šteti za resnično dejansko stanje. Kot element materialne resnice ni pomembna le resničnost pravnorelevantnih dejstev, pač pa je pomembna tudi popolnost ugotovljenega dejanskega stanja in je materialna resnica ugotovljena le, če smo ugotovili vsa pravnorelevantna dejstva in dognali, kakšna je objektivna resnica.³³ Z izvajanjem dokazov sme organ oz. sodišče prenehati šele, ko je spoznalo materialno resnico.

Nasprotje načela materialne resnice je načelo formalne resnice. To temelji na dokaznih pravilih, ko zakon vnaprej določa dokazno vrednost posamezne vrste dokaza. Organ, ki odloča v postopku, je vnaprej vezan na to, kaj mora šteti za ugotovljeno na podlagi posameznega dokaza³⁴. Gre za legalno (zakonsko ocenjevanje dokazov, resnica, do katere pridemo na tak način, pa je formalna

³³ Grafenauer in Breznik, 2005, str. 86, tudi Jerovšek, 2007, str. 34, 42.

³⁴ Tak primer so npr. javne listine, za katere velja, da dokazujejo tisto, kar je v njih navedeno oziroma potrjeno.

resnica). Ugotavlja se torej zgolj skladnost izvedenih dokazov s procesnimi pravili, ki vsebujejo vrednotenje teh dokazov.³⁵

Primerjava načela materialne resnice in proste presoje dokazov v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZUP

ZUP v določbi 8. čl. kot temeljno načelo upravnega postopka določa načelo materialne resnice. V upravnem postopku je potrebno ugotoviti resnično dejansko stanje in v ta namen ugotoviti vsa dejstva, ki so pomembna za zakonito in pravilno odločbo. Na podlagi verjetno izkazanih dejstev dopušča organu odločitev le, če je to posebej določeno z zakonom. ZUP temelji tudi na načelu proste presoje dokazov. V 10. čl. določa, da o tem, katera dejstva je šteti za dokazana, odloči uradna oseba, pooblaščenca za odločanje v upravni stvari po svojem prepričanju na podlagi vestne in skrbne presoje vsakega dokaza posebej in vseh dokazov skupaj, ter na podlagi uspeha celotnega postopka. V 2. odst. 164. čl. ZUP določa, da se kot dokaz uporabi vse, kar je primerno za ugotavljanja stanja stvari, in kar ustreza posameznemu primeru.

Vendarle pa sta načeli materialne resnice in proste presoje dokazov v upravnem postopku, sicer v omejenem obsegu, dopolnjena z elementi formalne resnice in dokaznih pravil. Tako je v 2. in 3. odst. 165. čl. ZUP določeno, da ni potrebno dokazovati dejstev, katerih obstoj zakon domneva. ZUP tudi določa, da listina, ki jo v predpisani obliki izda državni organ, organ lokalne skupnosti ali nosilec javnih pooblastil v mejah svoje pristojnosti, dokazuje tisto, kar se v njej potrjuje ali določa (169. čl. ZUP). Vendar je učinek tega dokaznega pravila omejen s 3. odst. 165. čl. ZUP, po katerem je dopustno dokazovati, da dejstva, potrjena z javno listino, niso resnična oz. da niso takšna, kot jih potrjuje javna listina. Organ je tudi vezan na pravnomočno odločbo oz. sodbo, s katero je že odločeno o določeni pravici oz. razmerju, vezan je tudi na pravnomočno obsodilno sodbo kazenskega sodišča (3. odst. 147. čl. ZUP, 149. čl. ZUP). Določen odmik od načela materialne pravice – po katerem je organ dolžan z gotovostjo ugotoviti odločilna dejstva, predstavljajo tudi primeri, ko sme organ odločiti tudi le na podlagi z verjetnostjo ugotovljenih dokazov (npr. pri odločanju o vrnitvi v prejšnje stanje 104. čl. ZUP, odločanje v skrajšanem postopku o nujnih ukrepih po 4. odst. 144. čl. ZUP).

b) ZKP

ZKP v svojem 17. čl. tudi določa, da morajo sodišče in državni organi, ki sodelujejo v kazenskem postopku, po resnici in popolnoma ugotoviti dejstva, pomembna za izdajo zakonite odločbe. Posebej je določeno, da mora sodišče v ta namen z enako pazljivostjo preizkusiti in ugotoviti tako dejstva, ki obdolženca obremenjujejo, kakor tudi dejstva, ki so mu v korist. Dolžnost predsednika senata je, da skrbi za to, da se zadeva vsestransko razčisti in se dožene resnica (2. odst. 229. čl. ZKP). Niti priznanje

³⁵ Ude, 2002, str. 95.

obdolženca na glavni obravnavi, pa naj je še tako popolno, ne odveže sodišča dolžnosti, da izvede tudi druge dokaze (330. čl. ZKP).

Dokazovanje po določbi 2. odst. 329. čl. ZKP obsega vsa dejstva, za katere sodišče misli, da so pomembna za pravilno razsojo. 18. čl. ZKP določa, da pravica sodišča in državnih organov, ki sodelujejo v kazenskem postopku, da presojujejo, ali je podano kakšno dejstvo ali ne, ni vezana na nobena posebna formalna dokazna pravila in ne z njimi omejena. Za kazenski postopek je značilno, da kazensko sodišče ni vezano na obstoječe pravnomočne odločbe oz. sodbe glede predhodnih vprašanj (2. odst. 23. čl. ZKP). Glede na omenjeni 18. čl. ZKP tudi javna listina v kazenskem postopku nima posebej določene dokazne vrednosti.

Kazenski postopek torej v celoti temelji na načelu materialne resnice in prosti dokazni presoji sodišča. Odstop od načela materialne resnice je določen izključno le v korist obdolženega. Če je namreč sodišče po izvedenem dokaznem postopku v dvomu glede dejstev, je dolžno odločiti v korist obdolženega (3. odst. 358. čl. ZKP).

c) ZPP

Veljavni ZPP (za razliko od ZPP iz leta 1976) ne vsebuje več določila, da je sodišče dolžno po resnici ugotoviti dejstva, od katerih je odvisna odločitev o utemeljenosti tožbenega zahtevka. To, da ZPP ne poudarja več tega med temeljnimi načeli, je pogojeno z značilnostjo razmerij, o katerih odločajo sodišča v pravnem postopku. Odločajo o civilnopravnih razmerjih – za te pa je značilna avtonomija strank, ki pomeni, da stranke svobodno urejajo ta svoja razmerja in tudi svobodno razpolagajo z zahtevki (2. in 3. čl. Obligacijskega zakonika – UL RS št. 83/2001, 3. čl. ZPP). Procesna teorija poudarja, da ima to načelo prednost pred načelom materialne resnice. Vendar to ne pomeni odveze sodišča, da bi v celoti in popolno ugotovilo dejstva, ki so jih stranke zatrjevale.³⁶ Tudi ZPP vsebuje določilo, da dokazovanje obsega vsa dejstva, ki so pomembna za odločbo 1. odst. 213. čl. ZPP, vendar je povezano z določbo 7. čl. ZPP, po kateri mora stranka navesti vsa dejstva, na katera opira svoj zahtevk. Z vidika načela materialne resnice je v zvezi s tem precej omejujoča tudi določba 286. čl. ZPP, po kateri je stranka dolžna navesti dejstva in podati dokaze najkasneje na prvem naroku za glavno obravnavo, kasnejše navedbe in dokazi pa se upoštevajo le izjemoma, in sicer le, če stranka dokaže, da jih brez svoje krivde ni mogla podati na prvem naroku.³⁷ Le v tem okviru je zmotno in nepopolno ugotovljeno dejansko stanje tudi pritožbeni razlog. Resnica se torej ne ugotavlja v odnosu do vseh obstoječih objektivnih dejstev, pač pa le glede tistega dela objektivno obstoječih dejstev, ki so jih stranke pravočasno zatrjevale. V kolikor kakšnega dejstva ne more zanesljivo ugotoviti, pa sklepa sodišče o njem na podlagi pravila o dokaznem bremenu (215. čl. ZPP); če dejstva, ki ga je zatrjevala določena stranka, ne more zanesljivo ugotoviti, šteje, da stranka tega dejstva ni dokazala.

³⁶ Ude et al., 2005, 1. knjiga, str. 78.

³⁷ Določba 286.a čl. ZPP pa še dodatno omejuje načelo materialne resnice s tem, ko omogoča sodišču, da stranki določi rok za podajo navedb in dokazov celo še pred prvim narokom, ter da lahko v primeru, če jih stranka poda po izteku tako postavljenega roka, odloči, da jih ne upošteva, če bi to zavleklo reševanje spora.

Je pa za pravdni postopek, podobno kot za upravni, značilno načelo proste presoje dokazov, ki je deloma kombinirano z nekaterimi elementi dokaznih pravil. 8. čl. ZPP tako določa, da sodišče o tem, katera dejstva se štejejo za dokazana, odloči po svojem prepričanju na podlagi vestne in skrbne presoje vsakega dokaza posebej in vseh dokazov skupaj na podlagi uspeha celotnega postopka. Vendar dejstev, ki se po zakonu domnevajo, ni treba dokazovati, dokazuje pa se lahko, da ta dejstva ne obstajajo, če ni z zakonom drugače določeno, prav tako ni potrebno dokazovati splošno znanih dejstev. (3. odst. in 4. odst. 214. čl. ZPP). Prav tako ZPP vsebuje dokazno pravilo glede javne listine (224. čl. ZPP), ko enako kot ZUP določa, da se šteje dokazana resničnost tistega, kar potrjuje javna listina, mogoče pa je dokazovati nasprotno. Kljub tem elementom formalnih dokaznih pravil torej vendarle prevlada načelo proste presoje dokazov.

d) ZNP

ZNP ne vsebuje določb, ki bi posebej opredeljevale, ali velja v njem načelo materialne resnice in proste presoje dokazov ali načelo formalne resnice in načelo dokaznih pravil. Zato veljajo v njem skladno z določbo 37. čl. ZNP določila ZPP in s tem načeloma vse, kar je zgoraj zapisanega o teh načelih v ZPP. Dokazovanje tako skladno 1. odst. 231. čl. ZPP obsega vsa dejstva, ki so pomembna za odločbo 1. odst. 213. čl. ZPP, sodišče pa si je dolžno prizadevati za pravilno in popolno ugotovitev dejanskega stanja, pri čemer je načeloma vezano na trditve o dejstvih, ki so jih podali udeleženci postopka. Velja pa v zvezi s tem opozoriti na določbo 6. čl. ZNP, ki določa, da sodišče v tistih nepravdnih postopkih, ki se lahko začnejo po uradni dolžnosti,³⁸ ali če gre za varstvo pravic mladoletnikov in oseb, ki zaradi duševne bolezni ali drugih okoliščin niso sposobne, da bi same skrbele za svoje pravice in interese, ugotavlja tudi dejstva, ki jih udeleženci niso navedli. To določilo relativizira pomen določila 7. čl. ZPP (ki določa, da morajo stranke navesti dejstva, na katera opirajo svoj zahtevek – s čimer ZPP ugotavljanje resnice pojmuje le v odnosu do po strankah navedenih dejstev) v teh nepravdnih postopkih. Hkrati je s tem v teh postopkih izključena tudi uporaba določil 286 in 286.a čl. ZPP, ki dopustnost ugotavljanja dejstev vežeta na pogoj, da so bila pravočasno zatrjevana.

Zastavlja se vprašanje, kako naj ravna sodišče, če v nepravdnem postopku ne more zanesljivo ugotoviti določenega dejstva. Določba 215. čl. ZPP (ki določa, da če dejstva, ki ga je zatrjevala določena stranka, ne more zanesljivo ugotoviti, šteje, da stranka tega dejstva ni dokazala), pride gotovo v poštev pri postopkih, kjer gre za udeležbo bodisi le enega udeleženca oz. več udeležencev z nasprotujočimi si interesi, če pri njih ni okoliščin iz 5. čl. ZNP, torej, če ne gre za mladoletne osebe ali osebe, ki zaradi duševne bolezni ali drugih razlogov ne morejo skrbeti same zase). Kjer so udeležene takšne osebe, pa uporaba 215. čl. ZPP ne bi bila smiselna namenu ZNP. V takih primerih mora, kadar po dokazovanju ostane dvom glede določenega dejstva, veljati, da je potrebno odločiti v korist take osebe, saj to terjaja 2. odst. 5. čl. ZNP, ki

³⁸ Takšna sta npr. postopek za odvzem in vrnitev poslovne sposobnosti (45. čl. ZNP) in postopek za odvzem in vrnitev roditeljske pravice (64. čl. ZNP).

določa, da mora sodišče ukreniti vse, da se zavarujejo pravice in pravni interesi takih oseb.

Velja pa seveda tudi v ZNP, smiselno enako kot v ZPP, načelo proste presoje dokazov, ki je prav tako kombinirano z že zgoraj za ZPP obrazloženimi dokaznimi pravili.

4.5 NAČELO EKONOMIČNOSTI

Za učinkovitost pravnega varstva v postopkih ni pomembna le zakonitost odločanja pač pa je zelo pomembno tudi, da se stranki zagotovi odločitev o njeni pravici, obveznosti ali pravni koristi v čimkrajšem možnem času³⁹ in s čim manjšimi stroški. Gre za eno temeljnih načel postopkov, za načelo ekonomičnosti. Za postopek dokazovanja to pomeni, da ga je organ oziroma sodišče, ob tem, da ga sicer izvaja na način, da zadosti načelu zakonitosti in materialne resnice ter drugim temeljnim načelom, dolžan izvajati tako, da prepreči vsakršno nepotrebno podaljševanje dokaznega procesa, dolžan si je torej prizadevati za čim hitrejšo izvedbo dokazov, za njihovo izvedbo s čim manjšimi stroški in na način, ki za sodelovanje pri procesnih dejanjih povzroči čim manj časovne zamude strank in drugih udeležencev.

Za ekonomičnost dokaznega postopka je pomembno ustrezno poznavanje materialnopravne ureditve. V dokaznem postopku namreč ni potrebno ugotavljati vseh oziroma katerihkoli dejstev, pač pa le tista dejstva, ki so pravno relevantna. Zato je pomembno, da organ oziroma sodišče že pred pričetkom dokazovanja oceni, katera dejstva so tista, ki imajo po materialnem pravu naravo odločilnih dejstev, in da nato dokazovanje usmerja v ugotavljanje le teh dejstev. Za pospešitev dokazovanja, ki hkrati pomeni tudi varčevanje s stroški in časom, ki ga za to porabijo organ in stranke ter ostali udeleženci, pa je potrebno tudi ustrezno načrtovanje procesnih dejanj, npr. izvedba zaslišanja strank, vseh prič in izvedencev na enem samem naroku oziroma na čim manj narokih.⁴⁰

Primerjava načela ekonomičnosti v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZUP

14. čl. ZUP določa, da je postopek potrebno voditi hitro, s čim manjšimi stroški in čim manjšo zamudo za stranke in druge udeležence v postopku, vendar tako, da se preskrbi vse, kar je potrebno, da se lahko pravilno ugotovi dejansko stanje, zavarujejo pravice in pravne koristi stranke ter izda zakonita in pravilna odločba. V upravnem postopku je torej potrebno slediti hitrosti, varčnosti in učinkovitosti, vendar ob upoštevanju zakonitosti in načela materialne resnice. Za dokazovanje to pomeni, da mora npr. organ zavrnilo morebitne predloge, s katerimi bi se postopek

³⁹ V sodnih postopkih je pravica so sojenja v razumnem roku določena celo kot ustavno varovana pravica (23. čl. Ustave RS).

⁴⁰ Ta element ekonomičnosti teorija obravnava tudi kot posebno načelo koncentracije, Androjna in Kerševan in Androjna, 2006, str. 307.

zavlačeval kot na primer predloge o zaslišanu prič, glede katerih se ve, da s svojimi izjavami ne bi razjasnile stvari, ipd.⁴¹ 165. čl. ZUP določa, da o tem, ali je potrebno kakšno dejstvo dokazovati ali ne, odloča uradna oseba, glede na to, ali utegne to dejstvo vplivati na odločitev o zadevi. Odraz načela ekonomičnosti je tudi skrajšani ugotovitveni postopek, ki je dopusten ob določenih pogojih (144. čl. ZUP). Prav tako je z načelom ekonomičnosti pogojeno tudi določilo 222. čl. ZUP, po katerem je organ dolžan v primeru skrajšanega ugotovitvenega postopka odločbo izdati in vročiti stranki v roku 1 meseca od prejema popolne vloge, v primeru posebnega ugotovitvenega postopka pa v roku 2 mesecev.

b) ZKP

Tudi v kazenskem postopku si mora sodišče prizadevati, da se postopek izvede brez zavlačevanja in da onemogoči kakršnokoli zlorabo pravic, ki jih imajo udeleženci v postopku 15. čl. ZKP. Poseben izraz načela ekonomičnosti so določila ZKP, ki določajo kratke roke, v katerih je potrebno odločiti npr. o pritožbi zoper odreditev in podaljšanje pripora (rok 48 ur, 6. odst. 202. čl. ZKP), določba, da je potrebno pisni odpravek sodbe izdelati v primeru, da je obdolženi v priporu, v roku 15 dni, sicer pa v 30 dneh (363. čl. ZKP), prav tako tudi določba, da je pripor celo v primeru hujših kaznivih dejanj dopusten v času do vložitve obtožnice največ 6 mesecev in je potrebno obdolženega izpustiti iz pripora, če v tem roku obtožnica ni vložena, kar tožilstvu nalaga ustrezno hitrost postopanja (200. čl. ZKP). Glede pospešitve izvedbe dokaznega postopka je pomembno določilo 2. odst. 286. čl. ZKP, ki določa, da mora predsednik senata določiti glavno obravnavo najkasneje v dveh mesecih po prejemu obtožnice.

c) ZPP

Tudi v pravnem postopku si mora sodišče prizadevati, da se opravi postopek brez zavlačevanja in s čim manjšimi stroški, in onemogočiti vsako zlorabo pravic, ki jih imajo stranke v postopku. V primeru, da udeleženec zlorablja pravice v postopku, kar velja tudi, če to počne z namenom zavlačevanja postopka, ga lahko sodišče tudi denarno kaznuje (11. čl. ZPP). V samem postopku dokazovanja dejanskega stanja je skladno načelu ekonomičnosti npr. določeno, da sme sodišče, če se ugotovi, da ima stranka pravico do odškodnine, do denarnega zneska ali do nadomestnih stvari, pa se višina zneska oziroma količina stvari ne da ugotoviti ali bi se mogla ugotoviti samo z nesorazmernimi težavami, odločiti o tem po prostem preudarku (216. čl. ZPP). Čeprav je sicer določeno, da se dokazi izvajajo na glavni obravnavi pred senatom, je iz tehtnih razlogov, ki so lahko tudi v razlogu ekonomičnosti postopka, dopustno, da senat odloči, da se dokaz izvede tudi le po predsedniku senata ali po zaprosenem sodišču (217. in 221. čl. ZKP). 219. čl. ZPP določa, da v primeru, ko je glede na okoliščine pričakovati, da se kakšen dokaz ne bo mogel izvesti ali da se ne bo mogel izvesti v primernem roku, ali če je treba izvesti dokaz v tujini, določi sodišče v dokaznem sklepu rok, do katerega bo čakalo na izvedbo dokaza, če se izteče določeni rok, pa se opravi obravnavo ne glede na to, da dovoljeni dokaz ni bil izveden. Poseben izraz pospešitve dokaznega postopka je tudi določba 286. čl. ZPP,

⁴¹ Sodba Vrhovnega sodišča, št. U 2/93-4 z dne 6.1.1994, Jerovšek, 2007, str. 55.

po kateri sodišče upošteva le navedbe in dokazne predloge, ki jih stranka poda najkasneje na prvem naroku glavne obravnave, kasnejše navedbe in dokazne predloge pa upošteva le, če stranka izkaže, da jih brez svoje krivde ni mogla predlagati pravočasno.

c) ZNP

Skladno 37. čl. ZNP veljajo tudi v nepravdnem postopku smiselno pravila pravnega postopka. Torej velja tudi za nepravdni postopek skladno 11. čl. ZPP temeljno načelo ekonomičnosti in pospešitve postopka. Je pa to načelo poudarjeno tudi v samem ZNP saj 5. čl. tega zakona določa, da si mora sodišče prizadevati, da se pravice in pravni interesi udeležencev čimprej ugotovijo in zavarujejo.

4.6 POSEBNA NAČELA UGOTOVITVENEGA IN DOKAZNEGA POSTOPKA

4.6.1 Razpravno (kontradiktorno) in preiskovalno (inkvizitorno) načelo

Razpravno in preiskovalno načelo se nanašata na vprašanje, kdo sme oziroma mora zbirati procesno gradivo in katere (po kom zbrane) dokaze sme oziroma mora organ oziroma sodišče izvesti, da bi ugotovil pravnorelevantno dejansko stanje.

Po preiskovalnem načelu je zbiranje procesnega gradiva (dejstev in dokazov) naloga organa, ki vodi postopek. Ta mora ugotoviti vsa dejstva in zbrati ter izvesti vse dokaze, ki jih šteje za pomembne, ne glede na to, ali so jih stranke predlagale ali ne. Po razpravnem načelu pa je naloga zbiranja procesnega gradiva naloga strank. Sodišče po tem načelu ne le, da ne sme ugotoviti dejstev, ki jih niso zatrjevale stranke postopka, pač pa tudi ne sme izvesti dokaza, ki ga stranke niso predlagale.

Primerjava obravnavanih načel v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZUP

V upravnem postopku je uveljavljeno preiskovalno načelo (7. čl. ZUP). Po 1. odst. 139. čl. ZUP lahko uradna oseba, ki vodi postopek, med postopkom ves čas ugotavlja dejansko stanje in izvaja dokaze o vseh dejstvih, pomembnih za izdajo odločbe, tudi o tistih, ki v postopku še niso bila navedena, 2. odst. 139. čl. ZUP določa, da uradna oseba odredi po uradni dolžnosti izvedbo vsakega dokaza, če spozna, da je to potrebno za razjasnitev stvari. 156. čl. ZUP določa, da o tem, ali je treba kakšno dejstvo dokazovati ali ne, odloča uradna oseba, ki vodi postopek.

Stranke imajo sicer pravico in dolžnost podati navedbe o dejanskem stanju in predlagati dokaze (140. čl. ZUP).⁴² Vendar organ ni vezan na dokazne predloge in sme ter mora izvesti vse dokaze, za katere meni, da so pomembni.

⁴² Grafenauer in Breznik, 2005, str. 287.

b) ZKP

V kazenskem postopku je sicer določeno, da mora tožilec navesti dejstva, na katera opira svoj zahtevek, in predlagati dokaze, s katerimi ta dejstva dokazuje. Obdolženec pa ima pravico navajati dejstva in predlagati dokaze, ki so mu v korist (2. in 3. odst. 16. čl. ZKP). Vendar je sodišče upravičeno in dolžno izvesti po uradni dolžnosti vse dokaze, za katere oceni, da so potrebni.⁴³ Že 2. odst. 17. čl. ZKP nalaga sodišču, da enako pazljivo preizkusi in ugotovi tako dejstva, ki obdolženca obremenjujejo, kakor tudi dejstva, ki so mu v korist. 3. odst. 289. čl. ZKP določa, da sme predsednik senata tudi brez predloga strank odrediti pridobitev novih dokazov. 2. odst. 329 čl. ZKP določa, da obsega dokazovanje vsa dejstva, za katere sodišče misli, da so pomembna za pravilno razsojo, 3. odst. 329. čl. ZKP pa nalaga sodišču izvajanje dokazov po uradni dolžnosti. 5. odst. 329. čl. ZKP izrecno določa, da se izvedejo tudi dokazi, ki niso bili predlagani ali pa jih je predlagatelj, torej bodisi tožilstvo bodisi obdolženi oz. obramba, umaknil. Posebej je tudi poudarjeno, da mora sodišče kljub priznanju obdolženca zbrati še druge dokaze (232. čl. ZKP).

Ugotovimo torej lahko, da je za kazenski postopek, podobno kot v upravnem postopku, značilno preiskovalno načelo.⁴⁴

c) ZPP

V pravnem postopku sodišče odloča o civilnopravnih razmerjih strank, torej o razmerjih, za katere je značilna enakopravnost strank torej odnos prirejenosti le-teh, ter načelo avtonomije strank (2., 3. in 4. čl. Obligacijskega zakonika, Ul. RS št. 83/01). Glede na takšno naravo razmerij, v katerih se odloča v pravnem postopku, je zanj za razliko od upravnega postopka in kazenskega postopka, značilno razpravno načelo. 7. čl. ZPP določa, da morajo stranke navesti vsa dejstva, na katera opirajo svoje zahtevke in predlagati dokaze, s katerimi se ta dejstva dokazujejo⁴⁵. Sodišče sme ugotoviti dejstva, ki jih stranke niso navajale, in izvesti dokaze, ki jih stranke niso predlagale, le če iz obravnave in dokazovanja izhaja, da imajo stranke namen razpolagati z zahtevki, s katerimi ne morejo razpolagati.

Določena je celo, da sodišče ne sme izvesti dokazov, ki jih stranke niso predlagale pravočasno, to je najkasneje na prvem naroku glavne obravnave oziroma kasneje, če jih brez svoje krivde niso mogle navesti na prvem naroku (286. čl. ZPP). Če jim je sodišče naložilo, da podajo navedbe in dokaze še pred prvim narokom, pa so jih podale po tako postavljenem roku tem (čeprav še do prvega naroka oziroma na prvem naroku), jih sodišče prav tako ne sme upoštevati, razen če jih brez krivde niso podale do postavljenega jim roka (286.a čl. ZPP).

Temeljna značilnost pravnega postopka je torej razpravno načelo, sodišče pa ima pravico izvajanja dokazov po uradni dolžnosti le izjemoma, to je kadar bi

⁴³ Dežman in Eberžnik, 2003, str. 245.

⁴⁴ Pri tem pa avtorji opozarjajo, da so v določeni meri vendarle prisotni tudi elementi kontradiktornosti, ki dajejo obdolženemu možnost vplivanja na postopek in mu priznavajo aktivno vlogo stranke v postopku, Dežman in Eberžnik, 2003, str. 246.

⁴⁵ To določilo je podobno določbi 140. čl. ZUP

razpolaganja strank z zahtevkom, nasprotovalo prisilnim predpisom ali moralnim pravilom (3. odst. 3. čl. ZPP). V tem se pravdni postopek bistveno loči od upravnega in kazenskega. Medtem ko sta upravni organ in kazensko sodišče vedno po uradni dolžnosti dolžna in upravičena izvajati dokaze, je pravdno sodišče do tega upravičeno le izjemoma, dolžno pa nikoli.

d) ZNP

Tudi ZNP določa, da mora stranka v predlogu za uvedbo postopka podati opis razmerja oziroma dejansko stanje, o katerem naj sodišče odloči, dejstva, ki so pomembna za odločitev, ter dokaze za te navedbe (21. čl. ZNP). Smiselno velja določilo 3. odst. 3. čl. ZPP, po katerem sme sodišče po uradni dolžnosti izvajati dokaze, le kadar bi razpolaganje strank z zahtevkom nasprotovalo prisilnim predpisom ali moralnim pravilom ter določba 286. čl. ZPP, da sodišče ne sme izvesti dokazov, ki jih stranke niso predlagale pravočasno, to je najkasneje na prvem naroku glavne obravnave oz. kasneje, če jih brez svoje krivde niso mogle navesti na prvem naroku.⁴⁶ Iz teh določil torej izhaja, da velja tudi v nepravdnem postopku razpravno načelo.

Vendar je ta ureditev relativizirana z že izpostavljeno določbo 5. in 6. čl. ZNP. V postopkih, ki se lahko začnejo po uradni dolžnosti, ali če gre za varstvo pravic mladoletnih oseb oz. drugih oseb, ki zaradi bolezni ali sicer niso sposobne skrbeti zase in za svoje pravice in interese, je sodišče, ne glede na zgoraj navedena splošna določila, dolžno po uradni dolžnosti ugotavljati dejstva, ki jih udeleženci niso navedli. Takšna dejstva sme in mora ugotavljati ves čas postopka, glede na določbo 5. čl. ZNP, ki mu nalaga, da ves čas postopka skrbi za pravice in pravne interese takih oseb.

Razpravno načelo je torej v takšni meri kot v pravdnem postopku prisotno le v tistih nepravdnih postopkih, ki jih ni mogoče začeti po uradni dolžnosti,⁴⁷ niti niso v njih udeleženi mladoletni oz. osebe, ki niso sposobne skrbeti za svoje pravice in pravne koristi. V tistih, ki so se začeli ali pa jih je mogoče začeti tudi po uradni dolžnosti, in v vseh, v katerih so udeležene osebe z navedenimi lastnostmi (tudi če ne gre za postopke po uradni dolžnosti), pa velja preiskovalno načelo. Prvonavedena skupina nepravdnih postopkov je torej po obravnavanih načelih bližje pravdnemu postopku, saj sodišče v njih nikoli ni dolžno izvajati dokazov po uradni dolžnosti. Drugonavedena skupina nepravdnih postopkov pa se približuje značilnostim upravnega in kazenskega postopka, kjer velja, da sta upravni organ in sodišče vedno po uradni dolžnosti dolžna in upravičena izvajati dokaze.

⁴⁶ Prav tako velja v nepravdnem postopku smiselno tudi sporno določilo 286.a čl. ZPP

⁴⁷ Značilni predstavniki teh postopkov so npr. postopek za ureditev razmerij med solastniki (112. čl. do 110. čl. ZNP), postopek za delitev stvari in skupnega premoženja (118. čl. do 130. čl. ZNP), postopek za ureditev mej (131. čl. do 149. čl. ZNP).

4.6.2 Načelo ustnosti in pisnosti

Načeli ustnosti in pisnosti se nanašata na vprašanje, v kakšni obliki se izvajajo procesna dejanja udeležencev postopka. Načelo ustnosti v čisti obliki pomeni, da sme organ oziroma sodišče vzeti za podlago odločitve le tisto gradivo, ki so ga stranke predložile v postopku ustno, postopek pa izvesti na ustni obravnavi. Temu nasprotno pa načelo pisnosti pomeni, da sme sodišče oziroma organ upoštevati le pisno predloženo gradivo, postopek pa izvajati brez ustnega obravnavanja zgolj v pisni obliki.⁴⁸

Kar se tiče izvajanja dokazov je predvsem pomembno, v kakšni obliki morajo stranke podati dokazne predloge, to je podati predlog ustno ali pa v pisni vlogi, in na kak način se dokazi izvajajo, to je ustno na ustni glavni obravnavi ali pa le v pisni obliki (npr. v sistemu načela ustnosti je izvedba dokazovanja z izvedencem nujna na način, da izvedenec poda izvedensko mnenje ustno na glavni obravnavi; v sistemu načela pisnosti pa zadošča, da izvedenec izvedensko mnenje izdela v pisni obliki in organ oziroma sodišče upošteva tako pridobljeno pisno izvedensko mnenje).

Primerjava obravnavanih načel v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZUP

V upravnem postopku se načelo ustnosti in pisnosti medsebojno dopolnjujeta. 63. čl. ZUP določa, da stranka vloži vlogo v pisni obliki ali ustno in sicer se pisna praviloma izroči neposredno organu ali pošlje po pošti ali elektronskem mediju, v kolikor obstajajo pri organu tehnične možnosti, ustne vloge pa se vložijo pri organu na zapisnik. Kratka in nujna sporočila se lahko dajejo tudi po telefonu, če je glede na naravo stvari to mogoče.

V upravnem postopku je način izvedbe dokazov, to je ali bodo izvedeni ustno ali pa zgolj pisno, odvisen od tega, ali so podani pogoji, da organ opravi zgolj skrajšani ugotovitveni postopek, ali pa je potrebno izvesti poseben ugotovitveni postopek.⁴⁹

V skrajšanem ugotovitvenem postopku organ ne opravi ustne obravnave, ne izvede zaslišanja prič, ogleda, dokazovanja z izvedencem. Vsa pomembna dejstva in okoliščine ugotovi bodisi na podlagi uradnih pisnih podatkov bodisi upošteva po stranki predložena dejstva in dokaze iz njene zahteve, ali splošno znana dejstva. Za to vrsto postopka je značilna pisnost postopka.

⁴⁸ Ude, 2002, str. 98; Grafenauer in Breznik, 2005, str. 286; Dežman in Eberžnik, 2003, str. 249.

⁴⁹ Pogoji za izvedbo skrajšanega ugotovitvenega postopka so določeni v 144. čl. ZUP (skrajšani postopek je dopusten, če se da dejansko stanje ugotoviti iz vloge stranke, na podlagi splošno znanih dejstev oziroma organu znanih dejstev ali na podlagi uradnih podatkov in samo zato ni potrebno posebno zaslišanje stranke za zavarovanje njenih pravic, če predpis določa, da se stvar lahko reši na podlagi le delno oziroma posredno in le z verjetnostjo dokazanih dejstev, tako da se ugotovi zahtevku stranke, prav tako je skrajšani postopek dopusten, kadar gre za nujne neodložljive ukrepe v javnem interesu, dejstva pa so vsaj verjetno ugotovljena. V vseh ostalih primerih pa mora organ opraviti poseben ugotovitveni postopek (145. čl. ZUP).

V vseh primerih, ko ne pride v poštev izvedba skrajšanega postopka in je torej potrebno izvesti poseben ugotovitveni postopek, pa je pri izvajanju dokazov kombinirano načelo pisnosti in ustnosti. Dokazi, ki so podani v pisni obliki, se upoštevajo v tej obliki (potrdila iz uradnih evidenc, listine), je pa skladno 1. odst. 163. čl. ZUP potrebno na ustni obravnavi tudi glede njih pretresti in dognati, kar je predmet ugotovitvenega postopka in pride torej tudi glede njih do izraza načelo ustnosti, saj se obravnava izvaja ustno. Za druge dokaze, kot je zaslišanje prič, izjava stranke, dokazovanje z izvedencem (pri katerem je načelo pisnosti in ustnosti kombinirano, saj lahko že pred obravnavo poda pisni izvid in mnenje, na obravnavi pa ga poda nato skladno 194. čl. ZUP še ustno), velja, da jih je potrebno izvesti (tudi) ustno.

b) ZKP

Za kazenski postopek je značilna delitev postopka v dve fazi, in sicer v postopek pred glavno obravnavo (faza preiskave oz. posameznih preiskovalnih opravil, ter preizkusa obtožnice oz. obtožnega akta) ter na postopek glavne obravnave z izdajo sodbe.

Za prvonavedeno fazo je v večji meri značilna pisnost. V tej fazi se zbira dokazno gradivo. Ustnost se izvaja le pri zaslišanju obdolženca ter prič, o čemer se sestavijo zapisniki, ostalo dokazno gradivo pa se pridobiva v pisni obliki.

Za glavno obravnavo pa je značilno načelo ustnosti. Na njej se tudi celotno sicer predhodno v pisni obliki predloženo gradivo izvaja ob načelu ustnosti. Potem ko tožilec prebere obtožnico (2. odst. 321. čl. ZKP), poda svoj zagovor obdolženi (324. čl. ZKP), izvede se ustno zaslišanje prič, izvedenca, ustno se izvaja dokaz tudi s prebiranjem listin, zapisnikov o zaslišanjih iz predhodnega postopka, zapisnika o ogledu, rekonstrukciji (329. čl. do 343. čl. ZKP).

c) ZPP

Podobno je tudi pravnici postopek razdeljen v dve fazi, in sicer v fazo pripravljalnega postopka do glavne obravnave ter na fazo glavne obravnave.

V fazi pripravljalnega postopka je značilno predvsem načelo pisnosti. Stranke namreč vloge, to je tožbo, odgovor na tožbo, pravna sredstva in druge izjave, predloge in sporočila, ki se obravnavajo zunaj obravnave, podajajo pisno (1. odst. 105. čl. ZPP).

Na glavni obravnavi pa se postopek izvede ob načelu ustnosti, podobno kot v upravnem postopku glavna obravnava oz. podobno kot v kazenskem postopku kazenska glavna obravnava 284. čl. do 305. čl. ZPP. Posebnost je novo določilo 236.a člena ZPP, po katerem lahko sodišče namesto ustnega zaslišanja priče izvede dokaz tako, da na obravnavi zgolj prebere v spis predložene pisne izjave prič. Vendar je to dopustno le, če stranke s tem soglašajo, v nasprotnem je potrebno neposredno ustno zaslišanje prič.

d) ZNP

ZNP neposredno ne določa, ali se procesna dejanja izvajajo pisno ali ustno, tako da veljajo glede tega smiselno pravila ZPP. To pomeni, da udeleženci skladno določbi 37. čl. ZNP v zvezi z 1. odst. 105. čl. ZPP načeloma vloge izven obravnave podajajo pisno, na glavni obravnavi pa se postopek izvaja ustno.

Vendar to ureditev dopolnjuje 7. čl. ZNP, ki določa, da sodišče opravi narok le, če je to predpisano z zakonom, ali če oceni, da je to za postopek potrebno. Narok je obvezen v naslednjih nepravdnih postopkih: v postopkih za ureditev osebnih stanj in družinskih razmerij (2. odst. 38. čl. ZNP), v postopku za določitev odškodnine (2. odst. 99. čl. ZNP), v postopku za cenitev in prodajo stvari (108. čl. ZNP), v postopku za ureditev razmerij med solastniki (113. čl. ZNP), v postopku za delitev stvari in skupnega premoženja (120. čl. ZNP) ter v mejnih sporih in postopku za določitev nujne poti (134. in 142. čl. ZNP). V teh postopkih torej velja načelo ustnosti, v drugih nepravdnih postopkih pa bo načelo ustnosti uveljavljeno le, če bo sodišče uporabilo diskrecijsko pravico in določilo narok, sicer pa bo postopek v celoti izveden pisno.

4.6.3 Načelo neposrednosti in načelo posrednosti

Načelo neposrednosti pomeni, da izda odločbo oziroma sodbo tista uradna oseba oziroma sodnik, ki je sodeloval pri izvedbi ugotovitvenega postopka oziroma glavne obravnave, torej tisti, ki je izvedel dokazni postopek in presodil izvedene dokaze.

Gre torej za to, da niti med strankami in organom odločanja niti med dokaznim gradivom in organom odločanja ne sme biti posrednika, temveč naj odloči o pravici, obveznosti, koristi oz. obtožbi tisti sodnik oz. uradna oseba, ki je neposredno z lastnim zaznavanjem zaznala naravo in vsebino dokaznih sredstev o pravno pomembnih dejstvih. To načelo je zlasti pomembno v sistemu proste presoje dokazov. Organ odločanja lahko namreč v smislu proste presoje dokazov kvalitetno presodi vrednost posameznih dokazil predvsem tedaj, če sam neposredno sodeluje pri izvajanju dokazov, saj si le v takem primeru lahko v polni meri ustvari ustrezno subjektivno mnenje o verodostojnosti izvedenih dokazov, npr. zaslišanih prič.⁵⁰

Načelo posrednosti pa dopušča, da o zadevi odloči tudi druga oseba, torej ne tista, ki je vodila postopek. To je v nekaterih primerih, ne glede na to, da bi bilo sicer načelo neposrednosti za pravilno in popolno ugotovitev dejanskega stanja ustrežnejše, potrebno, saj ni vedno izvedljivo, da bi ista oseba, ki je vodila postopek in izvajala dokaze tudi sprejela odločitev. Posrednost odločanja je prisotna predvsem v primerih, ko kolegijski organ odloča o zadevi po tem, ko je predhodno že bil izveden dokazni postopek, npr. ko gre za odločanje o pritožbi zoper prvostopno določbo, pa tudi v nekaterih drugih primerih, ki jih posebej določa zakon.

⁵⁰ Ude, 1992, str. 99.

Načeli posrednosti in neposrednosti se v obravnavanih vrstah postopkov med sabo prepletata in dopolnjujeta.

Primerjava obravnavanih načel v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZPP

V upravnem postopku obstajata obe možnosti, uveljavljena sta torej tako načelo neposrednosti kot tudi načelo posrednosti. Postopek do izdaje odločbe lahko vodi in sprejme odločitev v obliki odločbe ista uradna oseba. Lahko pa je vodenje ugotovitvenega postopka in dokazovanje ločeno od funkcije odločanja. V tem primeru ena uradna oseba vodi postopek in izdela osnutek odločbe, sama odločitev pa je v pristojnosti druge uradne osebe (28. čl. do 32. čl. ZUP).⁵¹

b) ZKP

V kazenskem postopku je obligatorno določeno načelo neposrednosti, sodbo sme izdati le sodnik oz. sodniki, ki je oz. so sodelovali pri izvajanju dokaznega postopka na glavni obravnavi. Če je pri izrekanju sodbe sodeloval sodnik ali sodnik porotnik, ki ni sodeloval na glavni obravnavi, gre za bistveno kršitev postopkovnih določb, ki je razlog za razveljavitev sodbe (1. tč. 1. odst. 371. čl. ZKP). Poseben odraz načela neposrednosti v kazenskem postopku sta tudi določili 304. in 345. čl. ZKP, po katerih v primeru, če stori obdolženi novo kaznivo dejanje na sami obravnavi, senat po obtožbi upravičenega tožilca, ki jo ta lahko poda tudi ustno, razširi praviloma sojenje tudi na to novo kaznivo dejanje. Smisel tega je v tem, da bodo člani senata, ki so neposredno na obravnavi zaznali storitev novega kaznivega dejanja, najverodostojneje razsodli o njem, saj so ga neposredno zaznali.⁵²

c) ZPP

V pravnem postopku velja podobna ureditev kot v kazenskem postopku. ZPP v 4. členu določa, da sodišče odloči o tožbenem zahtevku praviloma na podlagi ustnega in neposrednega obravnavanja, odločanje na podlagi posredno izvedenih dokazov je dopustno le, če je tako izjemoma določeno v zakonu. Tudi po ZPP gre za bistveno kršitev postopkovnih določb, če je pri izdaji sodbe sodeloval sodnik ali sodnik porotnik, ki ni sodeloval na glavni obravnavi. (1. tč. 2. odst. 339. čl. ZPP).⁵³

d) ZNP

Tudi v nepravdnem postopku velja načelo neposrednosti, saj gre ob smiselni uporabi določb ZPP (37. čl. ZNP v zv. z določbo 1. tč. 339. čl. ZPP) tudi v tem postopku za bistveno kršitev postopkovnih določb, če je pri izdaji sklepa sodeloval sodnik ali sodnik porotnik, ki ni sodeloval pri izvajanju dokazov v nepravdnem postopku.

⁵¹ Grafenauer in Breznik, 2005, str. 137 in 287.

⁵² Dežman in Eberžnik, 2003, str. 252.

⁵³ ZPP sicer pozna tudi izvedbo dokaza z zaslišanjem stranke po predsedniku senata ali zaprosenem sodišču, vendar je tak način izvedbe dokaza dopusten le izjemoma, in sicer tedaj, če stranka zaradi nepremagljivih ovir ne more sama priti ali če bi njen prihod povzročil nesorazmerne stroške (259. čl. ZPP).

4.6.4 Načelo javnosti in načelo tajnosti

Načeli javnosti in tajnosti urejata vprašanje ali organ oziroma sodišče postopek izvaja sam brez navzočnosti strank oz. tretjih oseb ali pa imajo te pravico prisostvovati dejanjem v postopku. Po načelu javnosti smejo stranke oz. tudi tretje osebe prisostvovati izvajanju dokazov (pri tem torej ločimo javnost za stranke in splošno javnost). Pri načelu tajnosti pa organ izvaja dokazni postopek brez udeležbe strank in tretjih oseb.

Že uvodoma lahko ugotovimo, da je v sodnih postopkih, za razliko od upravnega postopka, načelo ustnosti povzdignjeno v ustavno načelo. V 24. čl. Ustave Republike Slovenije je namreč določeno, da so sodne obravnave javne, sodbe se izrekajo javno, izjeme pa določa zakon. Vendar to ne pomeni, da v upravnih postopkih načelu ustnosti ne bi bilo mesta, saj je to načelo uveljavljeno na zakonodajni ravni v ZUP.

Primerjava obravnavanih načel v ZUP, ZKP, ZPP in ZNP

a) ZUP

1. odst. 155. čl. ZUP določa, da je ustna obravnava načeloma javna. Uradna oseba pa lahko izključi javnost od celotne ali dela obravnave, če to zahtevajo razlogi morale ali javne varnosti, če je podana resna neposredna nevarnost oviranja obravnave, če gre za obravnavanje rodbinskih razmerij ali državne, vojaške in podobne tajnosti (2. odst. 155. čl. ZUP). Vendar pa izključitev javnosti ne velja za stranke, zakonite zastopnike, njihove pooblaščenca in strokovne pomočnike. Vendar tudi, če je bila med postopkom javnost izključena, pri razglasitvi odločbe javnost ne sme biti izključena.⁵⁴

Ugotovimo torej lahko, da je načelo tajnosti v upravnem postopku izključeno. Upravni postopek je javen, kar brez izjeme velja za stranke, pod določenimi pogoji pa je lahko izključena ostala javnost.

b) ZKP

Za kazenski postopek je značilna tajnost njegove prve faze, to je preiskave oz. preiskovalnih dejanj. Za glavno obravnavo pa je določeno, da je ta javna in sicer smejo biti na njej navzoče vse polnoletne osebe, javna je seveda tudi za obdolženca, saj ima pravico udeležbe na njej (294. čl. ZKP). Zaradi narave samega postopka je celo določeno, da se sme glavna obravnava le izjemoma opraviti v nenavzočnosti obdolženega.⁵⁵

⁵⁴ Kar pa seveda ne velja za določene posebne upravne postopke, tako je npr. davčni postopek v celoti taje, davčna odločba se ne razglasi, pač pa jo prejme le stranka, na katero se nanaša.

⁵⁵ To je po določbi 3. odst. 307. čl. ZKP mogoče obravnavo v nenavzočnosti obdolženega opraviti le, če njegova navzočnost ni nujna, je pa prisoten njegov zagovornik in je obdolženi že bil zaslišan. V nasprotnem je navzočnost obdolženega obvezna in se zagotovi s prisilnimi ukrepi, kot je privedbo, priporom ipd.

Podobno kot v upravnem postopku je tudi za kazenski postopek določeno, da se ob posebej utemeljenih okoliščinah javnost izključi, kar pa v nobenem primeru ne velja za stranke postopka (295. čl. ZKP).⁵⁶

c) ZPP

Pravdni postopek temelji na načelu javnosti, in sicer podobno kot upravni postopek. Stranka ima vedno pravico biti navzoča pri obravnavanju na glavni obravnavi, ni pa dolžna pristopiti. Pravico prisostvovati izvajanju dokazovanja imajo tudi tretje osebe, kot splošna javnost, je pa mogoče javnost zanje izključiti iz posebej utemeljenih razlogov (če to terjajo koristi uradne, poslovne ali osebne skrivnosti, koristi javnega reda ali razlogi morale oz. če se z ukrepi za vzdrževanje reda ne doseže neoviran potek odločanja 294. čl. in 295. čl. ZPP).

d) ZNP

Tudi ZNP kot temeljno načelo določa načelo javnosti narokov: naroki so javni, če zakon ne določa drugače (2. odst. 7. čl. ZNP). Vendar sam v nadaljnjih določbah obligatorno določa izključitev javnosti v postopkih za ureditev osebnih stanj in družinskih razmerij (3. odst. 38. čl. ZNP). Po naravi stvari pa pride do izključitve javnosti tudi pri drugih nepravdnih postopkih iz razlogov po 249. čl. in 259. čl. ZPP (če to terjajo koristi uradne, poslovne ali osebne skrivnosti, koristi javnega reda ali razlogi morale oz. če se z ukrepi za vzdrževanje reda ne doseže neoviran potek odločanja). Predvsem bodo izključitev javnosti lahko narekovali tudi interesi varstva interesov mladoletnih oz. oseb, ki zaradi duševne bolezni in drugih okoliščin ne morejo skrbeti sami zase, saj je po določbi 2. odst. 5. čl. ZNP sodišče dolžno ukreniti vse, da se zavarujejo pravice in interesi teh oseb. Gotovo je pogosto v interesu teh oseb, da javnost ne izve za njihova stanja.⁵⁷

Velja tudi opozoriti, da je v tistih nepravdnih postopkih, v katerih velja načelo javnosti, njena nezakonita izključitev absolutno bistvena kršitev postopka. Če bi torej postopek moral biti javen, pa ni bil, je to kršitev, na katero pritožbeno sodišče pazi po uradni dolžnosti (12. tč. 2. odst. 339. čl. ZPP v zvezi z 37. čl. ZNP). V nasprotnem primeru, če torej javnost ni bila izključena, bi pa morala biti izključena, pa gre zgolj za relativno bistveno kršitev. Kot pritožbeni razlog bo uspešna le, če bo pritožnik izkazal, da je ta kršitev vplivala ali vsaj mogla vplivati na pravilnost odločbe.

⁵⁶ Posebnost je postopek zoper mladoletnike, pri katerem je javnost, razen za mladoletnega, vedno izključena (5. odst. 478. čl. ZKP).

⁵⁷ Wedam Lukić in Polajnar Pavčnik, 1991, str. 45.

5 PRIMERJAVA POSAMEZNIH VRST DOKAZIL V RAZLIČNIH POSTOPKIH

5.1 SPLOŠNO

ZUP v 164. čl. ZUP določa, da se dejstva, na podlagi katerih se izda odločba, ugotovijo z dokazi, pri čemer se kot dokaz uporabi vse, kar je primerno za ugotavljanje stanja stvari in kar ustreza posameznemu primeru, zlasti pa listine, priče, izjave strank, izvedence in ogled. Uradna oseba lahko odredi izvedbo kateregakoli dokaza, če spozna, da je to potrebno za razjasnitev zadeve (139. čl. ZUP). V sistemu dokaznih sredstev splošnega upravnega postopka je dokazna vrednost navedenih dokaznih sredstev praviloma enaka (izjema so javne listine, ki dokazujejo resničnost tega, kar se v njih navaja), stvar uradne osebe pa je, kateri dokaz bo štela za utemeljenega in verodostojnega.⁵⁸

ZKP kot dokazila obravnava zaseg predmetov, ki utegnejo biti dokazilo v kazenskem postopku (220. čl. in nasl. čl.), zaslišanje obdolženca (227. čl. in nasl. čl.), zasliševanje priče (234. čl. in nasl. čl.), ogled (245. čl. in nasl. čl.), izvedenstvo (248. čl. in nasl. čl.). V kazenskem postopku brez izjeme velja, da zakon ne privilegira nobenega od teh dokaznih sredstev in je v celoti stvar presoje sodišča, katere dokaze bo štelo za pomembnejše.

V poglavju dokazi in izvajanje dokazov ZPP kot dokazna sredstva ureja ogled (220. čl. – 228. čl. ZPP), listine (224. čl. – 228. čl. ZPP), priče (229. čl. – 242. čl. ZPP), izvedence (243. čl. – 256. čl. ZPP), zaslišanje strank (257. čl. – 263. čl. ZPP). Tudi ZPP ne uzakonja hierarhične lestvice pomembnosti teh različnih vrst dokazov (določena izjema je le javna listina, podobno kot v upravnem postopku), kar je glede na načelo proste presoje dokazov razumljivo.

ZNP v splošnem delu nima posebnih določb o vrstah dokaznih sredstev, zato veljajo zanj smiselno pravila, ki jih v zvezi s tem določa ZPP. Tudi v nepravdnih postopkih so torej predvideni ogled (220. čl. – 228. čl. ZPP), listine (224. čl. – 228. čl. ZPP), priče (229. čl. – 242. čl. ZPP), izvedenci (243. čl. – 256. čl. ZPP), zaslišanje strank (257. čl. – 263. čl. ZPP). So pa ob tem v nekaterih določbah ZNP o posebnih vrstah nepravdnih postopkov urejena posebna pravila glede posameznih dokazil. Tako je npr. za postopek odvzema in vrnitve poslovne sposobnosti določeno, da sodišče odredi (torej obligatorno), da osebo pregleda izvedenec medicinske stroke (48. čl. ZNP), v zvezi s čimer določa tudi možnost prisilne odreditve, začasne, najdalje 7-dnevne nastanitve v psihiatrični ustanovi za potrebe izdelave izvedenskega mnenja. Za postopek razglasitve pogrešancev za mrtve je določeno, da sodišče opravi potrebne poizvedbe s tem, da si priskrbi potrebne podatke in poročila ter zasliši priče, (85. čl. ZNP). V postopku ureditve mej določa, da opravi narok na kraju samem, na

⁵⁸ Androjna in Kerševan, 2006, str. 337.

katerega se poleg udeležencev postopka povabi tudi izvedenca geodetske stroke in po potrebi tudi priče (134. čl. ZNP).

Vsi obravnavani postopki, tako ZUP kot tudi ZKP, ZPP in ZNP, torej kot dokazna sredstva obravnavajo:

- listine (oz. predmete),
- priče,
- izvedence,
- ogled,
- zaslišanje strank.

5.2 LISTINE

5.2.1 Splošno

V širšem pomenu je listina vsak predmet, bodisi papir, kovina, tkanina, les itd., na katerem je kaj opisano, označeno, narisano, vklesano ali na kakršen koli drug način izraženo kakšno dejstvo, ki je pomembno za odločitev v konkretni zadevi. V ožjem pomenu pa je listina pisni dokument.

Teorija obravnava kot vrste listin glede na njihovo obliko grafične listine (pri katerih je določena izjava zapisana na kak papir ali drug predmet), figurativne listine (pri katerih je pomen izražen s sliko ali simbolom) ter fonografske (pri katerih gre za tonski zapis na nosilcu zvoka). Glede na vir oziroma izdajatelja pa loči med javnimi listnimanji (izdajo jih organi v okviru svoje pristojnosti in v predpisani obliki), na zasebne listine (nastanejo v poslovanju med strankami), ter na domače (izdajo jih domači državni organi) in tuje (izdajo jih tuje osebe).⁵⁹

5.2.2 Listine v upravnem postopku

Za upravni postopek je značilna delitev listin predvsem na zasebne listine in javne listine, posebej pa ZUP ureja tudi potrdila.

Po določbi 169. čl. ZUP se za javno listino šteje listina, ki jo je v predpisani obliki izdal državni organ, organ lokalne skupnosti ali nosilec javnih pooblastil v mejah svoje pristojnosti. Ob izpolnjevanju teh pogojev šteje za javno listino tudi računalniški izpis ter mikrofilmska kopija listine oz. reprodukcija te kopije. Bistvena značilnost javne listine je, da dokazuje tisto, kar se v njej potrjuje ali določa.⁶⁰ Gre torej za dokazno

⁵⁹ Androjna in Kerševan, 2006, str. 340; Dežman in Eberžnik, 2003, str. 599.

⁶⁰ Povratnica je javna listina, ki dokazuje resničnost datuma o vročitvi, ki je zapisan na njej. Dovoljeno je sicer dokazovati nasprotno, vendar je dokazno breme na stranki, Sklep VS RS III Ips 28/91, z dne 20.4.1994, VS00992, Grafenauer in Breznik, 2005, str. 316 Sklep VS RS, št. III Ips 130/97 z dne 5.3.1998, Breznik et al, 2001, str. 444.

pravilo, po katerem zakon takemu dokazu vnaprej določa dokazno vrednost. Vendar pa to pravilo ni absolutnega značaja, saj je po določbi 171. čl. ZUP vedno dovoljeno dokazovati, da so v javni listini dejstva neresnično potrjena, ali da je javna listina nepravilno sestavljena kot tudi, da se mikrofilmska kopija oz. reprodukcija le-te razlikuje od izvirne listine. Za javno listino šteje tudi listina tujega organa, če velja v kraju, kjer je bila izdana za javno listino in je overjena ter obstoji vzajemnost, seveda pa mora biti takšna listina predložena v overjenem prevodu.

Vse druge listine, ki ne izpolnjujejo zgoraj predstavljenih značilnosti javne listine, so zasebne listine. To so predvsem različne pisne izjave oseb, sporazumi, pogodbe, dopisi, računi, dobavnice itd. Lahko so sestavljene v domačem jeziku, v kolikor pa so spisane v tujih jezikih, jim je potrebno priložiti overjen izvod. Glede teh listin ZUP ne določa zakonskih domnev ali pravil in njihovo dokazno vrednost, organ, ki vodi postopek, presoja skladno načelo proste presoje dokazov iz 10. čl. ZUP.

Glede vseh listin, tako javnih kot zasebnih pa ZUP v 172. čl. določa, da uradna oseba, ki vodi postopek, glede na vse okoliščine primera presodi, v kolikšni meri je v primeru, če je na listini kaj prečrtano, zbrisano, vstavljeno oz. če ima listina kakšne druge zunanje pomanjkljivosti, zmanjšana dokazna vrednost listine ali pa nima listina nobene dokazne vrednosti.

ZUP vsebuje tudi določila glede zbiranja oz. predložitve listin kot dokazov in posledice, če listina ni predložena. Na splošno je določno, da listine predložijo stranke ali pa jih priskrbi organ, ki vodi postopek (173. čl. ZUP)⁶¹. Podrobneje pa zakon opredeljuje štiri različne situacije v odvisnosti od tega, kje oziroma pri kom se nahaja listina, ki naj bi bila uporabljena kot dokaz v upravnem postopku. Kadar je listina, ki naj se uporabi kot dokaz v postopku, pri državnem organu, organu lokalne skupnosti ali organizaciji z javnim pooblastilom za odločanje v upravnih stvareh, jo po uradni dolžnosti priskrbi organ, ki vodi postopek. Organ v takem primeru ne sme od stranke terjati predložitve takšnega dokaza, kar pa ne pomeni, da stranka ni upravičena, da takšne listine priskrbi tudi sama (175. čl. ZUP). Kadar se stranka sklicuje na kakšno listino, lahko organ zahteva od te stranke, da to listino predloži, če je listina pri njej ali če jo lahko dobi. Kadar pa je listina pri nasprotni stranki, zahteva uradna oseba predložitev te listine od nasprotne stranke. V obeh primerih velja, da organ, ki vodi postopek, glede na vse okoliščine primera presodi, kakšen vpliv ima na reševanje stvari ravnanje stranke, ki je bila pozvana na predložitev listine, pa je predložitev te zavrnila (174. čl. ZUP). Če pa je listina pri drugi osebi, torej pri osebi, ki ni stranka postopka, ji organ, ki vodi postopek, s sklepom naloži, naj pokaže listino na obravnavi, da bi se lahko stranke o njej izjavile. Zoper sklep je sicer dovoljena posebna pritožba, v kolikor pa se ugotovi, da ta oseba brez opravičenega razloga noče pokazati listine, organ ravna enako kot zoper tistega, ki noče pričati (176. čl. ZUP).

⁶¹ Gre za izraz preiskovalnega načela v upravnem postopku, ki je utemeljeno v varstvu javne koristi, Grafenauer in Breznik, 2005, str. 286.

Posebna vrsta listin so potrdila, pri čemer ZUP loči dve vrsti. Ena vrsta so potrdila o podatkih oz. o dejstvih, o katerih vodijo uradno evidenco (izpiski, certifikati itd.). Zanje je predpisano, da jih mora organ izročiti stranki na ustno zahtevo praviloma istega dne, ko je stranka podala zahtevo zanjo, najkasneje pa v 15 dneh. Ta vrsta potrdil predstavlja javne listine in velja, da dokazujejo resničnost tega, kar se v njih potrjuje. Druga vrsta potrdil, pa so potrdila o dejstvih, o katerih se ne vodijo uradne evidence, pač pa jih mora organ šele ugotoviti. Takšno potrdilo je potrebno stranki izdati v 30 dneh od zahteve. Ta vrsta potrdil pa ne veže organa, ki mu je predloženo kot dokaz in ki naj odloči o stvari, in lahko le-ta znova ugotavlja resničnost dejanskih navedb iz potrdila.

5.2.3 Listine v kazenskem postopku

V ZKP listine kot posebna vrsta dokazov niso urejena posebej, pač pa v okviru določb o zasegu predmetov.⁶² Po zgoraj že uvodno predstavljenem pojmu listin pa mednje seveda sodijo vsi predmeti, na katerih je navedena kakršna koli misel, sporočilo, izjava itd.

220. čl. ZKP določa, da se predmeti, prav tako tudi listine, ki se morajo po kazenskem zakonu vzeti ali ki utegnejo biti dokazila v kazenskem postopku, zasežejo in izročijo v hrambo sodišču. Do zasega listin pride načeloma v okviru hišne ali osebne preiskave, kar sta instituta, značilna za kazenski postopek, ko na podlagi sodne odredbe organi pregona preiščejo stanovanje in druge prostore, bodisi obdolženca ali drugih oseb in opravijo tudi osebni pregled osebe, če je verjetno, da bi se pri njej našli predmeti, pomembni za kazenski postopek. Za listine, kot tudi sicer za druge ostale predmete, ki utegnejo biti dokazilo v kazenskem postopku, je določeno, da mora, kdor ima take predmete, te na zahtevo sodišča izročiti. V nasprotnem se ga lahko kaznuje z denarno kaznijo, če tega še vedno noče storiti, pa se sme celo zapreti, pri čemer traja tak zapor do izročitve dokaza, ali do konca kazenskega postopka, vendar največ mesec dni. Pravico odklonitve pregleda ali izročitve svojih spisov in drugih listin imajo le državni organi, če mislijo, da bi bila objava njihove vsebine škodljiva za splošne koristi. O upravičenosti njihove odklonitve odloči dokončno sodišče. Podjetja in druge pravne osebe, ki sicer niso upravičene odkloniti predložitve teh dokazov, pa smejo zahtevati, da se ne objavi podatkov, ki se tičejo njihovega poslovanja, kar pomeni, da v takem primeru sodišče pri izvajanju tega dokaza na glavni obravnavi izloči javnost (221. čl. ZKP). Medtem ko ZUP dopušča kaznovanje (pa še to zgolj z denarno kaznijo) le v primeru, če predložitev listine odkloni tretja oseba (torej oseba, ki ni stranka postopka), torej ZKP predvideva strožje sankcioniranje.

339. čl. ZKP še določa, da se listine, ki se uporabijo kot dokaz, preberejo na glavni obravnavi, da se ugotovi njihova vsebina. Določeno je tudi, da je potrebno pisanja, ki pomenijo dokaz, po možnosti predložiti v izvorniku.

⁶² Horvat, 2004, str. 519.

Za razliko od upravnega postopka kazenski postopek ne pozna instituta javne listine. Skladno 1. odst. 18. čl. ZKP namreč presoja sodišča, ali je podano kakšno dejstvo ali ne, ni vezana na nobena posebna formalna dokazna pravila in ne z njimi omejena. Nobena listina torej vnaprej nima večje dokazne moči od drugih listin, pač pa sodišče po načelu proste presoje dokazov presodi dokazno vrednost posamezne listine.

5.2.4 Listine v pravnem postopku

ZPP, podobno kot ZUP, posebej ureja institut javne listine. Smiselno enako kot ZUP določa, da listina, ki jo v predpisani obliki izda državni organ v mejah svoje pristojnosti oz. drug subjekt v okviru izvrševanja javnega pooblastila, dokazuje resničnost tistega, kar se v takšni listini potrjuje ali določa. Ob pogoju vzajemnosti imajo po predpisih overjene tuje javne listine enako dokazno moč kot domače javne listine (224. čl. in 225. čl. ZPP).

Ker v pravnem postopku ne velja preiskovalno načelo pač pa razpravno načelo⁶³, sodišče listin načeloma ne pridobiva po uradni dolžnosti, pač pa jih v dokaznem postopku predložijo stranke. Listino mora predložiti tista stranka, ki se je na listino sklicevala v dokaz svojih navedb. Le v primeru, da je takšna listina pri državnem organu ali nosilcu javnega pooblastila, na predlog stranke sodišče takšno listino priskrbi po uradni dolžnosti (226. čl. ZPP).

V kolikor se stranka sklicuje na določeno listino in trdi, da je ta pri drugi stranki, sodišče predložitev listine naloži nasprotni stranki. Ta je listino dolžna predložiti, če se je tudi sama sklicevala nanjo v dokaz svojih navedb ali če gre za listino, ki jo mora po zakonu izročiti ali pokazati, ali če je listina po vsebini skupna za obe stranki. Za razliko od ZUP, ZPP določa, da ima nasprotna stranka (in ne le tretja oseba) pravico, da odreče predložitev drugih listin iz enakih razlogov, kot so tisti, iz katerih sme priča odreči pričanje (227. čl. in 231. čl. ZPP). Po noveliranem 5. odst. 227. čl. ZPP je določeno, da se v primeru, če stranka, ki ima listino, noče ugoditi sklepu, s katerim ji je naloženo, naj jo predloži ali če proti prepričanju sodišča zanika, da bi bila listina pri njej, šteje dejstvo, ki ga je nasprotna stranka želela s to listino dokazati, za dokazano.⁶⁴

V kolikor pa je listina pri tretji osebi, torej osebi, ki ni stranka postopka, sme sodišče takšni osebi naložiti predložitev listine le tedaj, če jo mora ta po zakonu pokazati ali predložiti, ali če gre za listino, ki je po svoji vsebini skupna zanj in za stranko, ki se sklicuje na listino (1. odst. 228. čl. ZPP). Za razliko od ZUP, ZPP torej omejuje t. i. edicijsko dolžnost tretjih oseb na zgoraj navedene primere in njihovega varstva ne ureja preko smiselne uporabe pravice priče, da odkloni pričanje. Sodišče o dolžnosti

⁶³ Ude et al., 1. knjiga, 2005, str. 65

⁶⁴ Prej veljavni 5. odst. 227. čl. ZPP je določal: "Če stranka, torej bodisi tista, ki se je sklicevala na listino v dokaz svojih navedb in je listina pri njej, ali pa nasprotna stranka, ki ima listino, le-te noče predložiti ali pa, če proti prepričanju sodišča zanika, da bi bila listina pri njej, sodišče po prostem prepričanju presodi, upošteva vse okoliščine, kakšnega pomena je takšno ravnanje stranke".

tretje osebe glede predložitve listine odloči s sklepom. V kolikor tretja oseba sklepa ne izpolni prostovoljno, sodišče sklep izvrši po uradni dolžnosti po pravilih izvršilnega postopka (228. čl. ZPP). Čeprav torej ZPP sam neposredno ne določa denarne kazni za nepredložitev listine, bo takšno osebo dejansko doletela tudi v pravnem postopku enaka sankcija kot v upravnem postopku, saj bo denarno kaznovana v postopku izvršbe sklepa o edicijski dolžnosti.

Posebnost pravnega postopka je nov 4. in 5. odst. 226. čl. ZPP,⁶⁵ ki predvideva možnost, da lahko sodišče v primeru, če je stranka predložila kot dokaz obsežno listinsko dokumentacijo, stranki naloži, da v določenem roku poda pisni povzetek bistvenih navedb in podatkov v priloženih listinah vključno z navedbo strani, na katerih se te navedbe oz. podatki v predloženi dokumentaciji nahajajo. Tako lahko sodišče ravna zlasti, če je predložena dokumentacija zaradi obsega ali vsebine nepregledna ali je glede na naravo dokumentacije utemeljeno pričakovanje, da so le navedbe in podatki v njenih posameznih delih pomembni za zadevo. Če stranka ne ravna v skladu z navodilom sodišča, se šteje, da je dokaz umaknila. Gre za določbo, ki je bila očitno sprejeta v interesu pospešitve postopkov in skrajšanja sodnih zaostankov, glede na odzive v sodstvu pa gre v precejšnji meri za neustrezne posege v zakonodajo. Težko si je namreč zamisliti, da bi stranka utemeljeno pristala na to, da sama iz dokumentacije, ki jo šteje za v celoti pomembno, pod prisilo sodišča posredno izloči pomembnost nekaterih njenih delov. Samoumevno je, da je že v osnovi predložila tisto dokumentacijo, ki je po njenem stališču vsa pomembna in dokazuje po njej zatrjevana dejstva, sicer je niti ne bi predložila v obsegu, v kakršnem jo je. Na sodišču je oziroma bi moralo biti, da dokazno oceni celotno predloženo dokazno gradivo in je nesprejemljivo, da ga skuša zakon odvezati te dolžnosti.

5.2.5 Listine v nepravdnem postopku

V nepravdnem postopku velja skladno 37. čl. ZNP ob smiselni uporabi ZPP glede listin identična ureditev kot v pravnem postopku.

Posebno določilo, ki se delno nanaša tudi na listine, je določeno v 85. čl. ZNP, ki v postopku razglasitve pogrešancev za mrtve določa, da sodišče opravi poizvedbe s tem, da si priskrbi podatke in poročila. Gre predvsem za pridobitev izpiskov iz Matične knjige rojstev (o tem, kdaj je ta oseba bila rojena in kje) in iz Matične knjige umrlih (če ni morebiti smrt te osebe že vpisana v te knjige) oziroma po sedanji ureditvi iz Matičnega registra⁶⁶.

⁶⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pravnem postopku (ZPP-D) Uradni list RS št. 45/08

⁶⁶ Zakon o matičnem registru, Uradni list RS, št. 59/2006

5.2.6 Sklep

Ugotovimo torej lahko, da je za upravni postopek pri listinskih dokazih značilna delitev na zasebne in javne listine, podobno kot v pravnem in nepravdnem postopku, pri čemer je za upravni postopek izpostavljeno pravilo, da organ listine, ki so pri upravnih organih, pridobi po uradni dolžnosti. Kazenski postopek te delitve ne pozna in s poudarjenim načelom proste dokazne presoje nalaga sodišču, da vsako listino dokazno presodi glede na konkretne okoliščine posameznega primera, ne da bi vnaprej priznaval večjo dokazno moč posamezni vrsti listin. Vsi obravnavani zakoni obravnavajo tudi t. i. edicijsko dolžnost strank oziroma tretjih oseb glede predložitve listin. V upravnem in pravnem postopku stranko, ki odkloni predložitev listine, ni mogoče denarno kaznovati, za tretje osebe pa je predvidena sankcija denarne kazni. Kazenski postopek pa zoper vse osebe, ki bi odklonile predložitev listine oziroma predmetov, predvideva sankcioniranje tako z denarno kaznijo kot tudi z zaporom.

5.3 PRIČE

5.3.1 Splošno

Priča je vsaka fizična oseba, ki naj v postopku pred sodiščem izpove o svojih zaznavanjih preteklih in sedanjih dejstev, ki se v postopku dokazujejo. Glede na takšno opredelitev je torej lahko priča tudi otrok ali pa tudi oseba, ki ji je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost, vse to ob pogoju, da je sposobna organu ali sodišču dati podatke o pravnorelevantnih dejstvih.⁶⁷ Za zaslišanje prič veljajo posebna določila, zato kot priče ne morejo biti zaslišane stranke postopka.

5.3.2 Priče v upravnem postopku

Po 182. čl. ZUP se mora vsak, kdor je povabljen za pričo, odzvati, in mora, če ni s tem zakonom drugače določeno, tudi pričati. Če priča, ki je bila pravilno vabljen, ne pride in svojega izostanka ne opraviči ali če se brez dovoljenja ali opravičenega razloga odstrani s kraja, kjer bi morala biti zaslišana, sme organ, ki vodi postopek, odrediti, da se prisilno privede in da trpi s tem povezane stroške, sme pa jo tudi kaznovati z denarno kaznijo (1. odst. 187. čl. ZUP). Kdor zaradi bolezni ali telesne zmožnosti na vabilo ne more biti priti, pa se zasliši v svojem stanovanju (4. odst. 184. čl. ZUP).

ZUP v 183. čl. določa primere, ko stranka sploh ne sme biti zaslišana, ter primere, ko ima pravico odkloniti pričanje bodisi v celoti ali pa na posamezna vprašanja.

⁶⁷ Jerovšek, 2007, str. 115

Tako organ ne sme zaslišati priče o stvareh s področja uradne državne ali vojaške tajnosti, dokler je pristojni organ ne odveže dolžnosti varovanja takšne tajnosti. Takšne priče se torej ne sme zasliševati, ne glede na to ali bi sama sicer bila pripravljena pričati ali ne.

Kljub dolžnosti, da se mora priča odzvati vabilu in priti na povabljen narok, pa sme priča v določenih primerih v celoti odkloniti pričanje ali pa odreči odgovore na posamezna vprašanja (183. čl. ZUP).

Priči ni potrebno pričati:

- o tistem, kar ji je stranka zaupala kot svojemu pooblaščenцу,
- o dejstvih, za katere je zvedela kot duhovnik, odvetnik, zdravnik ali pri opravljanju kakšnega drugega poklica, za katerega jo zavezuje načelo zaupnosti.

Priča sme v upravnem postopku odreči pričanje na posamezna vprašanja:

- če bi z odgovorom spravila v hudo sramoto, občutno premoženjsko škodo, ali v kazenski pregon sebe ali svoje ožje sorodnike,⁶⁸
- če bi z odgovorom kršila dolžnost oz. pravico varovati poslovno, poklicno, umetniško ali znanstveno tajnost,
- tudi če ne gre za primere iz prejšnjih alinej, pa za to navede tehtne razloge, ki jih mora verjetno izkazati.

Organ priče zaslišuje vsako zase in brez navzočnosti tistih prič, ki bodo zaslišane kasneje (1. odst. 184. čl. ZUP). Organ je dolžan pričo opozoriti na dolžnost izpovedbe po resnici, da ne sme ničesar zamolčati, na posledice krive izpovedbe, dolžan jo je tudi poučiti, kdaj ji ni potrebno pričati in na katera vprašanja lahko odreče pričanje. Priči se postavljajo vprašanja o sami zadevi in se od nje zahteva, naj pove, kaj ji je o tem znano. Vselej se jo tudi vpraša, od kod ve to, o čemer priča. Že zaslišano pričo sme uradna oseba tudi znova zaslišati, priče, katerih izpovedbe se ne ujemajo, pa soočiti.⁶⁹ Prepovedana so sugestivna vprašanja, ko bi se skušalo z vprašanjem priči dati navodilo, kako naj odgovori, prav tako so prepovedana vprašanja, ki bi izhajala iz predpostavke, da je priča že povedala nekaj, čeprav temu ni tako (185. čl. ZUP).⁷⁰

Enako kot sme organ denarno kaznovati pričo, ki se sploh ni odzvala vabilu, sme tako kaznovati tudi pričo, ki je prišla, pa brez opravičenega razloga noče pričati (187. čl. ZUP).

⁶⁸ Krog teh oseb določa 1. tč. 1. odst. 183. čl. ZUP

⁶⁹ ZUP omogoča soočenje priče, katerih izpovedi po istem dejstvu se ne ujemajo, ne predpisuje pa soočenja prič s stranko, zato opustitev takšnega soočenja, četudi bi bilo zahtevano, ni kršitev pravil postopka, VS RS U 170/95 z dne 18.2.1999, VS13029, Grafenauer in Breznik, 2005, str. 326.

⁷⁰ Gre za t. i. kaptiozna vprašanja.

5.3.3 Priče v kazenskem postopku

Podobno kot ZUP tudi ZKP določa, da se za priče vabijo osebe, za katere je verjetno, da bi mogle kaj povedati o odločilnih dejstvih in drugih pomembnih okoliščinah, ter da se je vsakdo, kdor je povabljen za pričo, dolžan odzvati vabilu ter, če ni posebej drugače določeno, tudi pričati (234. čl. ZKP).

V kazenskem postopku velja, podobno kot v upravnem postopku, absolutna prepoved zaslišanja osebe, ki bi s pričanjem prekršila dolžnost varovanja uradne ali vojaške tajnosti, dokler je pristojni organ ne odveže te dolžnosti. Razen tega v kazenskem postopku tudi ne sme kot priča biti zaslišan obdolženec zagovornik o tem, kar mu je obdolženec zaupal kot svojemu zagovorniku, razen če to obdolženi sam zahetva (235. čl. ZKP).

Poleg splošnega pravila, da priča ni dolžna odgovarjati na posamezna vprašanja, če je verjetno, da bi s tem spravila sebe ali svojega bližnjega sorodnika v hudo sramoto, znatno materialno škodo ali kazenski pregon (238. čl. ZKP) je posebna značilnost kazenskega postopka, v čemer se ta razlikuje od upravnega kot tudi pravnega, ta, da so dolžnosti pričevanja oproščeni tudi njegovi ožji sorodniki.⁷¹ Poleg tega so, enako kot v drugih obravnavanih postopkih, dolžnosti pričevanja opravičene tudi osebe določenih poklicev, npr. verski spovednik, odvetnik, zdravnik, socialni delavec, psiholog ali kakšna druga oseba, o dejstvih, za katera je izvedela pri opravljanju svojega poklica. Značilna za kazenski postopek je tudi določba, da je oseba, ki ima razlog, da odreče pričevanje proti enemu od obdolžencev, oproščena dolžnosti pričevanja tudi proti drugim obdolžencem, če se izpoved po naravi stvari ne da omejiti samo nanje (236. čl. ZKP).

Priče se tudi v kazenskem postopku zaslišujejo same zase in brez navzočnosti drugih prič, in sicer se zaslišanje opravi pri organu oz. sodišču, ki vodi kazenski postopek, v primeru, da se priča zaradi starosti, bolezni in podobnih okoliščin ne more odzvati vabilu, pa se jo zasliši na domu. Prav tako se v kazenskem postopku pouči pričo na dolžnost izpovedi po resnici ter na posledice krive izpovedbe, prav tako se jo opozori na pravno dobroto, da se lahko, če so izpolnjene zakonske predpostavke, odreče pričevanju v celoti oz. da odkloni odgovore na posamezna vprašanja. Zaslišanje priče poteka tako, da se po tem, ko se vzamejo podatki o sami priči, le to pozove, da o zadevi pove vse, kar ve, nato pa se ji postavljajo vprašanja, da se njene izpovedbe preizkusijo, dopolnijo in razjasnijo. Prav tako kot v upravnem postopku velja tudi v kazenskem prepoved kaptioznih in sugestivnih vprašanj. Zaradi ustrezne presoje dokazne vrednosti se pričo vselej vpraša, od kod ve to, o čemer priča, priče se lahko tudi soočijo (241. čl. ZKP). Zakon pa, enako kot za obdolženega, tudi za pričo izrecno prepoveduje, da bi se zoper njo uporabilo zdravniški poseg ali sredstvo, s katerim bi se vplivalo na voljo priče pri njenem izpovedovanju (3. odst. 266. čl. ZKP). Postopki, kot je npr. hipnoza in podobno, so torej izrecno prepovedani.

⁷¹ Gre za t. i. privilegirane priče, Horvat, 2007, str. 545.

Posebnost ureditve kazenskega postopka je, da predvideva tudi zaslišanje priče na način, da se prikrije njena identiteta. Če bi zaradi razkritja njene identitete nastala utemeljena nevarnost za njeno življenje, se zaslišanje takšne priče opravi s pomočjo tehničnih sredstev (zaščitna stena, naprava za popačenje glasu, prenos zvoka iz posebnega prostora itd.), pri čemer velja prepoved postavljanja vprašanj, pri katerih bi lahko odgovori nanje razkrili identiteto priče (240. čl. ZKP).

Posebnost kazenskega procesnega prava je tudi posebej zakonsko urejen institut prepoznavne. Če je potrebno ugotoviti, ali priča pozna določeno osebo ali določen predmet, se najprej zahteva, da ga opiše in navede znake, po katerih se razlikuje, nato pa se ji pokaže oseba ali predmet, in sicer skupaj z drugimi, njej neznanimi osebami oziroma po možnosti skupaj s predmeti iste vrste (230. in 242. čl. ZKP). Gre za dokazno sredstvo, ki dejansko združuje elemente zaslišanja priče (lahko pa tudi obdolženca) in ogleda, namenjeno pa je ugotavljanju identitete oseb, predmetov, kraja dogodka ipd.⁷²

Posebej je v kazenskem postopku, za razliko od drugih obravnavanih zakonov, urejeno tudi zaslišanje mladoletnih prič. Predpisano je, da je pri zaslišanju takšne osebe, zlasti, če je bila s kaznivim dejanjem oškodovana, treba ravnati obzirno, da zaslišanje ne bi škodljivo vplivalo na njeno duševno zdravje. Če je potrebno, se tako zaslišanje opravi s pomočjo pedagoga ali kakšnega drugega strokovnjaka. Kadar pa se postopek vodi zoper mladoletnega, lahko sodišče odloči, da je navzoč tudi predstavnik socialnega skrbstva ter mladoletnikovi starši oziroma skrbnik (240. in 470. čl. ZKP).

Podobno kot v upravnem postopku pa je urejeno sankcioniranje prič, ki se ne odzovejo vabilu ali nočejo pričati. Priče, ki se ne odzove zaslišanju, se privedejo s silo in denarno kaznujejo. Priča, ki pride, pa neopravičeno noče pričati, pa se sme ne le denarno kaznovati, kot velja v upravnem postopku, pač pa se jo sme tudi zapreti. Tak zapor traja dokler priča ni pri volji pričati ali dokler njeno pričanje postane nepotrebno oziroma se postopek ne konča, v vsakem primeru pa najdlje mesec dni (244. čl. ZKP).

5.3.4 Priče v pravnem postopku

Tudi v pravnem postopku velja dolžnost pričevanja in se je priča dolžna odzvati vabilu in tudi pričati, če ne obstajajo posebne okoliščine zaradi katerih bi bilo zaslišanje nedopustno oziroma okoliščine, ki so podlaga oprostivne pričevanja.

Enako kot v upravnem in kazenskem postopku kot priča ne sme biti zaslišan, kdor bi s svojo izpovedbo prekršil dolžnost varovanja uradne državne in vojaške skrivnosti, dokler s strani pristojnega organa te dolžnosti ni odvezan (229. čl. in 230. čl. ZPP). Priča sme odreči pričanje o tem, kar ji je stranka zaupala kot svojemu pooblaščenca,

⁷² Dežman, 2003, str. 598.

prav tako velja, da smejo odreči pričanje osebe določenih poklicev, verski spovednik, odvetnik, zdravnik ipd., ki so do podatkov prišli pri opravljanju svojega poklica in velja zanje dolžnost ohranjanja poklicne tajnosti.

Za razliko od upravnega postopka, ki absolutno zagotavlja odrek pričanja v primeru, če bi stranka z odgovorom prekršila, kar je zvedela v okviru opravljanja poklica, ki je vezano na varovanje poklicne tajnosti (duhovnik, odvetnik, zdravnik ipd.) 232. čl. ZPP določa, da takšna priča ne sme odreči pričanja, če je razkritje določenih dejstev potrebno zaradi javne koristi ali koristi koga drugega in je ta korist večja kakor pa ohranitev skrivnosti.

Je pa podobno kot v upravnem in kazenskem postopku priča v pravdi upravičena odreči odgovor na posamezna vprašanja, če ima za to tehtne razloge, zlasti če bi sebe ali bližnje sorodnike spravila v hudo sramoto, precejšnjo premoženjsko škodo ali kazenski pregon (233. čl. ZPP).

Ker velja v pravdnem postopku načelo dispozitivnosti in sodišče ne izvaja dokazov po uradni dolžnosti, se kot priče zaslišijo osebe, ki jih v dokaz predlagajo stranke. Zato mora stranka, ki poda dokazni predlog, navesti, o čem naj bi priča izpovedala, ter podati njene podatke, da jo sodišče lahko vabi (236. čl. ZPP).

Tudi v pravdi velja za priče enak pravni pouk kot v ostalih dveh obravnavanih postopkih. Pričo se opomni na dolžnost izpovedbe po resnici, posledice krive izpovedbe, zasliši se jo tako, da najprej izpove sama vse, o čemer kaj ve, nato pa se ji postavljajo vprašanja. Tudi v pravdnem postopku so prepovedana kapciozna in sugestivna vprašanja, predvideno je tudi soočenje prič, v kolikor se njihove izpovedbe ne ujemajo.

Če priča neopravičeno ne pride na zaslišanje, se jo lahko denarno kaznuje in prisilno privede, torej je vrsta sankcije enaka kot v upravnem in kazenskem postopku. Če pa priča pride, vendar neopravičeno ne želi pričati, jo lahko sodišče ne le denarno kaznuje, kot velja to v upravnem postopku, pač pa je, enako kot v kazenskem postopku, lahko sankcionirana tudi z zaporom, ki traja, dokler priča ni pri volji pričati oziroma dokler njeno zaslišanje ne postane nepotrebno, v vsakem primeru pa največ trideset dni.

Posebnost Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravdnem postopku (ZPP-D) je, da lahko po določbi 236.a čl. stranka na poziv ali s soglasjem sodišča predloži sodišču pisne in podpisane izjave predlaganih prič o dejstvih, o katerih naj bi ta priča sicer izpovedala na naroku. Če pa sodišče stranki naloži predložitev takšne pisne izjave priče, katere zaslišanje je predlagala, pa stranka tega ne stori, sodišče dokaz z zaslišanjem te priče izvede le, če stranka izkaže za verjetno, da je neuspešno poskušala pridobiti pisno izjavo priče. Sodišče lahko tudi neposredno pozove predlagane priče, da pisno odgovorijo na določena vprašanja. Tudi te spremembe, ki naj bi prispevale k pospešitvi odločanja in zmanjšanju sodnih zaostankov, bodo učinek imele le, če se bodo stranke kljub predloženim pisnim izjavam prič odpovedale

neposrednemu zaslišanju. Kljub morebitnim predloženim pisnim izjavam namreč pravdo sodišče še vedno mora izvesti dokaz z neposrednim zaslišanjem priče, če tako predlaga oziroma terja katera od strank.

5.3.5 Priče v nepravdnem postopku

V nepravdnem postopku velja skladno 37. čl. ZNP ob smiselni uporabi ZPP tudi glede prič identična ureditev kot v pravdnem postopku.

ZNP pa vsebuje tudi posebne določbe o zaslišanju prič. Tako npr. glede postopka za razglasitev pogrešancev za mrtve v 85. čl. določa, da sodišče opravi poizvedbe s tem, da zasliši tudi priče. Tudi v 135. čl. ZNP je za postopek ureditve mej določeno, da sodišče po potrebi povabi na narok na kraju samem priče. Posebnost zaslišanja prič v tem primeru je njihovo zaslišanje na samem terenu ob sporni meji, glede na to, da bodo priče vprašane predvsem o tem, na kakšen način in do kod sta en in drug udeleženec v naravi izvajali posest in lastniška dejanja.

5.3.6 Sklep

Pričanje je torej v vseh štirih postopkih opredeljeno kot dolžnost, s tem, da zakon ureja izjeme, ko so določene osebe bodisi zaradi razmerja s strankami ali drugih okoliščin v celoti ali pa delno oproščene pričanja. V upravnem postopku je za kršitev dolžnosti pričanja predviden prisilni privod in denarna kazen, v kazenskem in pravdnem ter nepravdnem postopku pa je poleg teh sankcij predviden tudi zapor. Krivo pričanje je v vseh postopkih kaznivo dejanje.

5.4 IZVEDENCI

5.4.1 Splošno

Dokazovanje z izvedencem pride v vseh postopkih v poštev, kadar je za pravilno in popolno ugotovitev pravnorelevantnega dejanskega stanja potrebno posebno strokovno znanje, s katerim oseba, ki vodi postopek oz. odloča o zadevi, ne razpolaga. Gre torej za vprašanja posameznih strok, kot so medicina, prometna stroka, gradbena stroka, finančna stroka ipd.

5.4.2 Izvedenci v upravnem postopku

Dokaz z izvedencem se v upravnem postopku izvede bodisi po uradni dolžnosti lahko pa tudi na zahtevo stranke, če je ta pripravljena založiti predujem izvedenine (189. čl. ZUP). Za izvedenca se določi prviloma en, v zapletenih zadevah pa tudi več

izvedencev,⁷³ in sicer se določijo za to bodisi fizične osebe ali pa organizacije s potrebnim strokovnim znanjem, pri čemer kot izvedenec ne more biti določena oseba, ki ne more biti priča v posamezni zadevi. Določeno je tudi, da lahko imenovan izvedenec odreče prevzem dolžnosti izvedenca iz enakih razlogov, iz katerih lahko priča odreče pričanje (190. čl. ZUP).

Ker gre pri izvedencu za osebo, ki s strokovnim znanjem pomaga organu ugotavljati dejansko stanje, je nujna njegova nepristranost. Zato veljajo glede izločitve izvedencev smiselno enaka pravila kot za izločitev uradnih oseb.⁷⁴ Poleg absolutnih izključitvenih razlogov, ki že po samem zakonu predstavljajo oviro, da bi posamezna oseba bila izvedenec, je določeno, da lahko stanka zahteva izločitev izvedenca tudi, kadar druge okoliščine vzbujajo dvom v njegovo nepristranost in tudi, če verjetno izkaže okoliščine, ki spravljajo v dvom njegovo strokovno znanje (192. čl. ZUP).

Izvedenec poda svoj izvid in mnenje ustno na obravnavi,⁷⁵ lahko pa organ odredi, da izvedenec že pred obravnavo izdelava pisno izvedensko mnenje in se izvedenca nato povabi na obravnavo, kjer ustno predstavi predhodno izdelano pisno izvedensko mnenje, organ in stranke pa mu lahko postavljajo vprašanja in zahtevajo pojasnila. Pri tem se za zaslišanje izvedenca smiselno uporabljajo določbe ZUP o zaslišanju prič (194. čl. ZUP).

Če izvid in mnenje izvedenca nista jasna ali popolna ali pa nastane utemeljen dvom o pravilnosti le-tega, ali če se izvedenska mnenja več izvedencev med sabo bistveno razlikujejo, pa se te pomanjkljivosti ne morejo odpraviti niti s ponovnim zaslišanjem izvedencev, se dokazovanje ponovi z istimi ali drugimi izvedenci.⁷⁶

Izvedenca, ki neopravičeno odkloni izdelavo izvedenskega mnenja ali pa se ne odzove vabilu na zaslišanje, lahko upravni organ kaznuje z denarno kaznijo, naloži pa mu lahko tudi plačilo povzročenih stroškov postopka. Prisilni privod izvedenca torej ni predviden.

Posebna vrsta izvedencev so tudi cenilci različnih strok npr. gradbene stroke, avtomobilske stroke ipd., ki se angažirajo, kadar je potrebno za pravilno odločitev oceniti vrednost določenih stvari.

⁷³ Pri Ministrstvu za pravosodje se vodi poseben register, v katerem se vpisani sodno zapriseženi izvedenci posameznih različnih strok.

⁷⁴ Tako ne more biti izvedenec tisti, ki je v zadevi, o kateri teče postopek, stranka, priča, pooblaščenec ali zakoniti zastopnik stranke, če so te osebe v sorodstvu z njo, v razmerju skrbništva, posvojiteljstva ali rejništva (35. čl. ZUP), lahko pa stranka zahteva izločitev tudi, če obstojijo druge okoliščine, ki vzbujajo dvom v nepristranost (37. čl. ZUP).

⁷⁵ Gre za izraz načela ustnosti obravnavanja, gl. Androjna in Kerševan, 2006, str. 306.

⁷⁶ Pomanjkljivo obrazloženo mnenje zdravniške komisije druge stopnje, na katerega se sklicuje izpodbijana odločba, po presoji sodišča ni moglo biti podlaga za izpodbijano odločbo. Podlaga za odločbo je namreč lahko samo popolno, logično in obrazloženo mnenje zdravniške komisije, saj samo takšno lahko presodi uradna oseba, ki je dolžna ugotoviti odločilna dejstva, in tudi prizadetemu je le tako dana možnost, da ga izpodbija s konkretnimi ugovori..., Sodba VS RS, št. U 407/93 z dne 9.3.1994, VS10634, Breznik et al, 2001, str. 477

Prav tako so posebna vrsta izvedencev tolmači. Gre za osebe, ki imajo znanje o tujem jeziku in se jih angažira, kadar je potrebno prevajanje bodisi listinskega gradiva ali pa simultano prevajanje na glavni obravnavi zaslišanih oseb, ki govorijo tuj jezik. Vrsta tolmača je tudi tolmač za jezik gluhonemih. Za tolmače veljajo smiselno določbe ZUP, ki urejajo izvedenstvo (198. čl. ZUP).

5.4.3 Izvedenci v kazenskem postopku

Tudi namen imenovanja izvedenca v kazenskem postopku je enak kot v upravnem postopku. Izvedenca v kazenskem postopku sodišče imenuje kadar je za ugotovitev ali presojo pomembnega dejstva potrebno posebno strokovno znanje (248. čl. ZKP).

Za izvedenca v kazenskem postopku se ne sme postaviti, kdor ne sme biti zaslišan kot priča ali kdor je oproščen dolžnosti pričevanja, kot tudi ne tisti, proti katerem je bilo storjeno kaznivo dejanje. Posebni izločitveni razlog je tudi okoliščina, da je izvedenec skupaj z obdolžencem ali oškodovancem v delovnem razmerju pri istem delodajalcu, ali pa če je njegov delodajalec oškodovanec oz. obdolženec. Za razliko od ZUP, v kazenskem postopku okoliščina, da je oseba bila že zaslišana kot priča, ni absolutni izločitveni razlog za izvedenstvo. Tudi takšna oseba je torej lahko izvedenec, se pa praviloma takšna oseba vendarle ne imenuje za izvedenca (251. čl. ZKP).

Posebnost kazenskega postopka je tudi, da se izvedencu v pravnem pouku ne poda zgolj opozorila na dolžnost resnice in nepristranskosti ter posledic krive izpovedbe, pač pa se sme od njega terjati tudi, da priseže pred sodiščem, v kolikor gre za sodno zapriseženega izvedenca, pa se ga opomni na že dano prisego (252. čl. in 253. čl. ZKP).

Tudi v kazenskem postopku je skladno načelo ustnosti in neposrednosti obravnavanja določeno, da izvedenec poda svoj izvid in mnenje ustno na glavni obravnavi, kar mora v vsakem primeru storiti tudi, če je že pred obravnavo izdelal izvedensko mnenje (6. odst. 333. čl. ZKP).

Enako kot v upravnem postopku, je tudi v kazenskem določeno, da se v primeru, če nastane utemeljen dvom o pravilnosti podanega izvedenskega mnenja in se te pomanjkljivosti ali dvom ne dajo odpraviti z novim zaslišanjem, zahteva mnenje in zaslihanje z novim izvedencem (258. čl. ZKP).

Za razliko od upravnega postopka, ki ne vsebuje posebnih določb o načinu izvajanja različnih vrst izvedenstev, ZKP podrobno ureja nekatera posebna izvedenstva (izvedenstvo s pregledom in raztelesenjem trupla, izvedenstvo psihiatrične stroke v primeru suma, da je pri obdolžencu zaradi duševne bolezni, duševne motnje ali duševne zaostalosti prištevnost izključena ali zmanjšana, izvedenstvo s telesnim pregledom obdolženca in odvzemom krvi in drugih telesnih tekočin, izvedenstvo poslovnih knjig, 259. - 267. čl. ZKP).

Izvedenca, ki neopravičeno odkloni izdelavo izvedenskega dela ali se neopravičeno ne odzove vabilu, je mogoče v kazenskem postopku kaznovati z denarno kaznijo, sme pa se ga tudi prisilno privedi (250. čl. ZKP).

Tudi v kazenskem postopku je predvidena udeležba tolmačev, kadar je potrebno prevajanje tistega, kar udeleženci govorijo ter listin in drugega pisnega dokaznega gradiva (8. čl. ZKP).

5.4.4 Izvedenci v pravnem postopku

Izvedenec se tudi v pravnem postopku imenuje, če je potrebno posebno strokovno znanje, s katerim sodišče ne razpolaga (243. čl. ZPP).

Izvedenci se določajo predvsem med sodnimi izvedenci za določeno vrsto izvedenskega dela, sme pa se izvedensko delo, enako kot v upravnem ali kazenskem postopku, zaupati tudi strokovni instituciji ali posebnemu zavodu (245. čl. ZPP). Kdor je določen za izvedenca, se je dolžan odzvati vabilu in podati izvedensko mnenje. Za izvedenca veljajo enaki izločitveni razlogi kot za sodnika⁷⁷. Za razliko od upravnega postopka je izrecno določeno, da se lahko za izvedenca določi tudi tisti, ki je bil prej zaslišan kot priča. Oprosti pa sodišče izvedenca na njegovo zahtevo te dolžnosti iz enakih razlogov, kot sme priča odreči pričanje ali odgovor na posamezna vprašanja ter iz drugih utemeljenih razlogov (246. in 247. čl. ZPP).

Tudi v pravnem postopku poda izvedenec skladno načelu ustnosti in neposrednosti izvid in mnenje ustno na obravnavi, slednje tudi, če ga je pred tem izdelal v pisni obliki. Enako kot v obeh drugih obravnavanih postopkih, se v primeru nejasnosti ali dvoma v pravilnost izvedenskega mnenja skuša odpraviti te pomanjkljivosti z novim zaslišanjem izvedenca, če to ne uspe pa se imenuje drug izvedenec.

Če izvedenec brez opravičenega razloga noče opraviti izvedenskega dela ali se neopravičeno ne odzove vabilu, se ga lahko denarno kaznuje, naloži pa se mu lahko tudi dolžnost, da povrne stroške, ki jih je s svojim ravnanjem povzročil (248. čl. ZPP). Prisilni privod pa v pravnem postopku zanj ni predviden.

Za tolmača in cenilca se smiselno uporabljajo določbe ZPP o izvedencu.

5.4.5 Izvedenci v nepravdnem postopku

Za izvedence tudi v nepravdnem postopku glede na 37. čl. ZNP smiselno veljajo določbe ZPP. Izvedenec se torej tudi v pravnem postopku imenuje, če je potrebno posebno strokovno znanje, s katerim sodišče ne razpolaga (243. čl. ZPP).

⁷⁷ Izločitvene razloge določa 70. čl. ZPP

ZNP pa ob tem za nekatere posebne vrste nepravdnih postopkov določa obligatorno imenovanje izvedencev. Tako je npr. za postopek odvzema oz. omejitve poslovne sposobnosti v 48. čl. ZNP obligatorno predpisano imenovanje izvedenca medicinske stroke, šlo bo praviloma za izvedenca psihiatrične stroke, enako je določeno tudi za postopek podaljšanja roditeljske pravice (60. čl. ZNP).

Za nepravdni postopek ureditve meje je prav tako obligatorno določena izvedba dokaza z izvedencem, in sicer dokaza z izvedencem geodetske stroke na kraju samem (134. čl. ZNP). V zvezi s tem je v 135. čl. ZNP določena obligatorna sestava skice (iz katere mora biti razviden sporni prostor ter določena meja) kot sestavnega dela zapisnika o naroku na kraju samem.

5.4.6 Sklep

Za primere, ko je za ugotovitev dejanskega stanja potrebno strokovno znanje, torej vsi obravnavani postopki predvidevajo angažiranje izvedencev. Zanje vsi na podoben način urejajo primere, ko zaradi razmerja s strankami oziroma okoliščin, ki vzbujajo dvom v nepristranost, posamezna oseba ne sme biti imenovana za izvedenca. Razlike so pri sankcioniranju kršitve dolžnosti izvedenstva. Medtem ko upravni, pravnici in nepravdni postopek predvidevajo za izvedenca, ki odkloni izvedenstvo, zgolj denarno kazen, kazenski postopek predvideva tudi prisilni privod.

5.5 OGLED

5.5.1 Splošno

Ogled se opravi, kadar je za ugotovitev kakšnega dejstva ali za pojasnitev pomembnih okoliščin potrebno, da si organ oz. sodišče stvar neposredno ogleda. Bistvo tega dokaznega sredstva je torej, da si organ oz. sodišče ustvari predstavo o dejstvih na podlagi lastnega neposrednega čutnega zaznavanja bodisi oseb ali stvari oz. zunanjega sveta.⁷⁸

5.5.2 Ogled v upravnem postopku

Skladno splošni predstavitvi tega instituta tudi v upravnem postopku velja, da se ogled opravi, kadar je za ugotovitev dejstva ali bistvenih okoliščin potrebno, da si stvar neposredno⁷⁹ ogleda uradna oseba, ki vodi postopek (199. čl. ZUP).

⁷⁸ Ude, 2002, str. 207.

⁷⁹ Ob ugotovitvi, da v spisih ni zapisnika o opravljenem inšpekcijskem ogledu, na katerega se sklicuje tožena stranka, sodišče ni moglo presoditi, za kakšen ogled je v tem primeru sploh šlo. Sodišče pripominja, da postopek v tej zadevi vodi upravni organ in je zato po ZUP (194. – 198. čl.) ogled

Značilnost ogleda je, da se načeloma opravlja na t. i. zunanjem poslovanju, torej izven zgradbe upravnega organa. Tako se npr. opravi ogled zemljišča v postopku izdaje dovoljenja za gradnjo, opravi se inšpekcijski ogled objektov itd. Le kadar gre za ogled stvari, ki jih je mogoče prnesti na kraj, kjer se vodi postopek, se ogled opravi na tem kraju (201. čl. ZUP).

Stranke imajo skladno načelu javnosti pravico biti navzoče pri ogledu, glede udeležbe drugih oseb na ogledu pa odloči uradna oseba, ki vodi postopek. Ker je ogled pogosto povezan z ugotavljanjem in razčiščevanjem strokovnih vprašanj, se lahko opravi tudi ob udeležbi izvedencev (200. čl. ZUP).

Posebej je določeno, da je dolžan lastnik ali posestnik prostorov ali zemljišča, ki naj se ogledajo oziroma na katerih so stvari, ki naj se ogledajo ali čez katere je treba iti, dovoliti izvedbo ogleda, je pa upravičen do povrnitve škode, ki bi nastala z ogledom. Ogled sme odkloniti le v primerih, ko bi bil kot priča opravičen odkloniti pričanje. ZUP tudi posebej določa, da se sme ogled stanovanja opraviti samo na podlagi odločbe pristojnega sodišča (202. čl. ZUP).⁸⁰

5.5.3 Ogled v kazenskem postopku

Ogled se tudi v kazenskem postopku opravi, kadar je za ugotovitev ali razjasnitev dejanskega stanja potrebno neposredno opazovanje (245. čl. ZKP).

Za razliko od upravnega postopka ZKP ureja tudi posebno vrsto ogleda, to je rekonstrukcijo. Z rekonstrukcijo se z namenom, da se preverijo izvedeni dokazi ali ugotovijo dejstva, ponovijo dejanja ali situacije v razmerah, v kakršnih se je po izvedenih dokazih dogodek pripetil. Če so v izpovedbah posameznih prič ali obdolžencev dejanja oziroma dejansko stanje prikazani različno, se rekonstrukcija opravi z vsakim izmed njih posebej, da se s tem ugotovi materialna resnica (246. čl. ZKP).

Podobno kot v upravnem postopku je predvideno, da lahko organ, ki opravlja ogled ali rekonstrukcijo, nanj povabi strokovnjake posameznih strok oz. izvedence.

5.5.4 Ogled v pravnem postopku

Kadar je potrebno, da si sodišče stvar neposredno ogleda, se ogled opravi tudi v pravnem postopku in sicer bodisi brez izvedenca ali pa ob sodelovanju izvedencev (220. čl. ZPP).

dolžan opraviti sam in te zakonske obveze ne more prenesti na inšpekcijski organ..., Sodba VS RS U936/93-7 z dne 19.10.1994, VS11304, grafenauer in Breznik, 2005, str. 333

⁸⁰ To določilo je skladno z določbo 2. odst. 36. čl. Ustave RS, ki določa, da ne sme nihče brez odločbe sodišča proti volji stanovalca vstopiti v tuje stanovanje ali v druge tuje prostore niti jih ne sme preiskovati.

ZPP v okviru določb o ogledu, smiselno enako kot za listine, ureja edicijsko dolžnost. Če si je potrebno ogledati stvar, ki je pri kateri od strank ali pri kom drugem ali pri državnem organu oziroma pri nosilcu javnega pooblastila, veljajo glede njihove dolžnosti izročitve takšne stvari enaka pravila kot za listine (222. čl. ZPP).

5.5.5 Ogled v nepravdnem postopku

Določba 220. čl. ZPP, po kateri se ogled opravi, kadar je potrebno, da si sodišče stvar neposredno ogleda, velja glede na 37. čl. ZNP tudi v nepravdnem postopku. Ogled bo torej nepravdno sodišče opravilo bodisi na predlog strank bodisi po uradni dolžnosti (v postopkih, ki jih je mogoče pričeti po uradni dolžnosti oziroma tudi sicer, če to po 6. čl. ZNP terjajo koristi mladoletnih, in sicer za varstvo svojih koristi nesposobnih oseb), kadar bo za ugotovitev relevantnega dejanskega stanja to potrebno.

Za nepravdni postopek ureditve meje, pa je ogled na kraju samem v 134. čl. ZNP celo obligatorno določen, kar je pogojeno s samo naravo stvari, saj sicer meje niti ne bi bilo mogoče določiti.

5.5.6 Sklep

Vsi obravnavani postopki torej urejajo tudi ogled. Ta se izvede, ko je za ugotovitev kakšnega dejstva ali pojasnitev pomembnih okoliščin potrebno, da si organ oziroma sodišče z neposrednim lastnim zaznavanjem ogleda osebe oziroma stvari iz zunanjega sveta. Dolžnost tretjih, da dopustijo ogled, je urejena smiselno enako kot dolžnost pričanja, pri čemer je za upravni postopek posebej določeno, da je mogoče ogled stanovanja opraviti le na podlagi odločbe sodišča. Za kazenski postopek je značilno, da za razliko od ostalih postopkov, ureja posebno vrsto ogleda, in sicer rekonstrukcijo.

5.6 ZASLIŠANJE STRANK

5.6.1 Splošno

Načeloma je stranka v posamezni zadevi tista oseba, ki bi vedela o obravnavani zadevi povedati največ. Vendar je po drugi strani izvajanje dokazovanja z zaslišanjem strank lahko tudi sorazmerno negotovo, saj je stranka hkrati zainteresirana za izid postopka in je njeno izpovedovanje o dejstvih lahko zaradi tega pogojeno s tem subjektivnim motivom. Posamezne vrste postopkov glede na to različno opredeljujejo uporabo in izvajanje tega dokaznega sredstva.

5.6.2 Izjava stranke v upravnem postopku

ZUP poimenuje to dokazno sredstvo v določbi 188. čl. kot izjavo stranke. Izjavo stranke kot dokazno sredstvo je potrebno ločiti od bodisi ustne ali pisne izjave, ki jo poda stranka v ugotovitvenem postopku, ko se izjavi o okoliščinah in dejstvih ter predlaganih dokazih, saj gre pri tem za realizacijo načela obojestranskega zaslišanja in ima takšno pravico stranka tudi, kadar se dokazni postopek izvaja le z drugimi dokaznimi sredstvi in niti ne pride do izvajanja dokazovanja z njenim zaslišanjem (146. čl. ZUP).⁸¹

Pri izjavi stranke v smislu dokaznega sredstva gre za enega izmed načinov ugotavljanja pravnorelevantnega dejanskega stanja in lahko torej upravni organ dejansko stanje ugotavlja tudi na podlagi izpovedbe stranke. Vendar je tak dokaz v upravnem postopku subsidiarne narave. Upravni organ izvede dokazovanje z ustno izjavo stranke le:

- če za ugotovitev nekega dejstva ni dovolj drugih dokazov ali
- v malo pomembnih stvareh, če naj bi se neko dejstvo sicer dokazovalo z zaslišanjem priče iz oddaljenega kraja ali če bi bilo sicer zaradi iskanja drugih dokazov oteženo uveljavljanje pravic stranke.

Ne glede na subsidarnost tega dokaza pa velja, da upravni organ dokazno vrednost strankine izjave presoja po načelu proste dokazne presoje in torej glede na okoliščine konkretnega primera presodi o verodostojnosti tega dokaza (188. čl. ZUP).⁸²

Razen določila, da se stranko pred sprejemom izjave opozori na posledice krive izjave, ZUP ne določa podrobnejših pravil o izvedbi tega dokaza. Teorija in praksa pa zastopata stališče, da se dokaz z izjavo stranke opravi na enak način kot zaslišanje priče.⁸³

5.6.3 Zaslišanje obdolženca v kazenskem postopku

ZKP za razliko od upravnega postopka združuje pravico stranke, da se izjavi o dejstvih in dokazih, in zaslišanje obdolženega v smislu dokaznega sredstva v en sam institut. Obdolženemu se mora omogočiti, da se izjavi o vseh dejstvih in dokazih, ki ga obremenjujejo in da navede dejstva in dokaze v svojo korist, hkrati pa je določeno, da se ni dolžan zagovarjati in odgovarjati na vprašanja, če pa se

⁸¹ Bistveno je torej razlikovati pravico stranke, da se ta vedno izjavi o procesnem gradivu (ko torej njena izjava ne predstavlja dokaznega sredstva) in možnostjo, da se stranka zasliši tudi v smislu dokaznega sredstva.

⁸² V določbah ZUP ni podlage za to, da kakšnega dejstva ne bi mogli šteti za kazano tudi samo na podlagi izpovedbe stranke, če je mogoče njeno izpovedbo glede na druge okoliščine in v zvezi z drugim dokaznim gradivom oceniti kot verodostojno..., VS RS U III 292/63 z dne 24.5.1963, Grafenauer in Breznik, 2005, str. 328; Zaslišanje stranke po določbi je po ZUP sicer subsidiarni dokaz, ki ga upravni organ presoja po načelu, ki je predpisan v 9. čl. ZUP, Sodba UpS v Ljubljani, št. U 2541/97-9 z dne 6.5.1999, Breznik et al, 2001, str. 468.

⁸³ Androjna in Kerševan, 2006, str. 367, Rakar, Pravna praksa, letnik 25, št. 15-16, str. 14-15

zagovarja, ni dolžan izpovedati zoper sebe ali svoje bližnje in priznati krivde (5. čl. ZKP).

Posebnost kazenskega postopka, za razliko od upravnega postopka, je, da obdolženi nima zgolj pravice, da je pri njegovem zaslišanju navzoč odvetnik (zagovornik), pač pa je prisotnost zagovornika načeloma obvezna in zaslišanja obdolženega ni mogoče izvesti, če zagovornik ne pristopi.⁸⁴

Obdolžencu je potreben pri zaslišanju podati pravni pouk o pravicah, ki jih ima v postopku, vključno s pravico, da se ni dolžan zagovarjati in odgovarjati na posamezna vprašanja (227. čl. ZKP). Posebnost, po kateri se kazenski postopek razlikuje od vseh ostalih postopkov, je, da se obdolženega ne opozori na dolžnost govoriti resnico in na posledice krive izpovedbe. Glede na značaj kazenskega postopka je namreč obdolženemu v celoti prepuščeno, na kak način oziroma s kakšno vsebino bo podal zagovor in niti podajanje neresničnih oziroma lažnih navedb v zagovoru ni opredeljeno kot kaznivo dejanje. Seveda pa sodišče podan zagovor obdolženega presoja skladno načelu proste presoje dokazov (18. čl. ZKP). Četudi sodišče presodi, da zagovoru obdolženega ne poklanja vere in celo nesporno ugotovi, da je izpovedoval neresnično, pa to za razliko od ureditve v drugih obravnavanih postopkih, ne more imeti za posledico kazenskega pregona zaradi lažnega izpovedovanja.

Obdolžencu je potrebno postavljati vprašanja jasno na način, da jih lahko popolnoma razume. Podobno kot v upravnem postopku, so prepovedana sugestivna in kaptiozna vprašanja, posebej je določeno, da se zoper obdolženca ne smejo uporabiti sila, grožnja ali druga podobna sredstva, da bi se dosegla kakšna njegova izjava ali priznanje.⁸⁵ Tudi ni dovoljeno, da bi se proti obdolženemu uporabili zdravniški posegi ali da bi se mu dalo takšna sredstva, s katerimi bi se vplivalo na njegovo voljo pri izpovedovanju (3. odst. 266. čl. ZKP). Če so bile te prepovedi kršene, na izpovedbo obdolženega ni mogoče opreti sodbe. Je pa dopustno soočiti obdolženca in pričę, v kolikor se njihove izpovedbe razlikujejo (228. čl. in 229. čl. ZKP).

5.6.4 Zaslišanje stranke v pravnem postopku

Sedaj veljavni ZPP, za razliko od prejšnjega, zaslišanja stranke ne določa več kot zgolj subsidiarni dokaz, pač pa gre za dokaz, ki ga je mogoče izvesti v vsaki pravdi. Seveda pogojeno z načelom dispozitivnosti le, če je katera od strank tak dokazni predlog podala in ob nadaljnjem pogoju, da ga je v smislu določila 286. čl. in 286.a

⁸⁴ Obdolženi sme biti zaslišan brez zagovornika le, če se je izrecno odpovedal tej pravici, vendar v nobenem primeru ne, če gre za kaznivo dejanje, za katerega je obramba po zagovorniku obvezna. Obramba je obvezna, če gre za kazniva dejanja, za katera je zagrožena zaporna kazen osem let ali več, ne glede na višino zagrožene kazni pa, če je obdolženi v priporu (70. čl. ZKP).

⁸⁵ To pa ne velja samo zagotovitve navzočnosti obdolženca na obravnavi. Navzočnost obdolženca je načeloma obvezna. V kolikor se obdolženi ne odzove vabilu, ZKP predvideva privedbo ali celo pripor (194. in 200. čl. ZKP).

čl. podala pravočasno. 257. čl. ZPP tako določa, da lahko sodišče za odločitev pomembna sporna dejstva ugotovi tudi z zaslišanjem strank.

Zaradi zagotovitve enakopravnosti strank se v pravnem postopku načeloma zaslišita obe stranki. Zaslihanje le ene izmed strank je dopustno le, če se sodišče prepriča, da drugi od strank relevantna dejstva niso znana, oziroma če se druga stranka ne odzove vabilu oziroma ne želi izpovedati ali pa njeno zaslihanje iz kakšnega drugega razloga ni mogoče (258. čl. ZPP).

V pravnem postopku zoper stranko, ki se ni odzvala vabilu na zaslihanje ali pa je prišla, pa ni želela izpovedati, niso dovoljeni nobeni prisilni ukrepi. Takšne stranke torej ni dopustno niti denarno kaznovati, niti prisilno privedi ali zapreti. Seveda pa sodišče glede na prosto presojo dokazov presodi, kakšen pomen ima okoliščina, da stranka ni prišla na zaslihanje oziroma da ni želela izpovedati (262. čl. ZPP).

Za razliko od ZUP vsebuje ZPP izrecno določilo, da se določbe o dokazovanju s pričami smiselno uporabljajo tudi pri dokazovanju z zaslišanjem strank (263. čl. ZPP).

5.6.5 Zaslihanje stranke v nepravdnem postopku

Tudi v nepravdnem postopku je dokaz z zaslišanjem stranke glede na smiselno uporabo določil ZPP splošno predviden institut oziroma dokazno sredstvo. Ta dokaz bo sodišče izvedlo bodisi na predlog udeleženca bodisi po uradni dolžnosti, če gre za primere postopkov po uradni dolžnosti ali če to sicer terjajo koristi mladoletnih ali oseb, ki zaradi duševne bolezni ali sicer niso sposobne skrbeti zase in svoje koristi (6. čl. ZNP). V posebnem nepravdnem postopku za odvzem in omejitev poslovne sposobnosti je ta dokaz z osebo, ki naj se ji odvzame ali omeji poslovna sposobnost obligatorno potrebno izvesti, razen če bi zaslihanje škodilo njenemu zdravju ali če je to glede na zdravstveno stanje neizvedljivo (47. čl. ZNP). Smiselno enako velja tudi v postopku za podaljšanje roditeljske pravice staršem po polnoletnosti otroka (60. čl. ZNP).

5.6.6 Sklep

Zaslihanje strank je v upravnem postopku, za razliko od pravnega, nepravdnega in kazenskega postopka, subsidiaren dokaz in se opravi le, če ni dovolj drugih dokazov ali v malo pomembnih zadevah, če bi bilo sicer oteženo uveljavljanje pravic strank. V pravnem in nepravdnem postopku je ta dokaz glede dopustnosti izvajanja formalno izenačen z drugimi dokazili in torej ni subsidiarne narave. Medtem ko upravni in pravni ter nepravdni postopek razlikujejo med zaslišanjem stranke kot dokazilom in pravico stranke, da se izjavi o procesnem gradivu, kazenski postopek oboje združuje v institut zagovora obdolženega. Za razliko od upravnega, pravnega in nepravdnega postopka, v katerih je kriva izpovedba stranke kaznivo dejanje, v kazenskem

postopku zaradi posebne narave le-tega obdolženi za morebitno neresnično izpoved v svojem zagovoru ne more biti kazensko sankcioniran.

5.7 DRUGA DOKAZILA

Že v uvodu petega poglavja je bilo omenjeno, da noben od obravnavanih postopkovnih zakonov dokazil ne določa taksativno, pač pa se kot dokazilo lahko uporabi vse, kar je primerno za ugotavljanje dejanskega stanja in kar ustreza posameznemu primeru (2. odst. 164. čl. in 139. čl. ZUP, 1. odst. 18. čl. ZKP, 8. čl. in 2. odst. 213. čl. ZPP, 3. čl. ZNP). To pomeni, da se lahko kot dokazila v upravnem in sodnih postopkih uporabijo ne le listine, priče, izvedenci, ogled in zaslišanje strank, pač pa tudi vsakršen drug dokaz, s katerim je mogoče ugotavljati relevantna dejstva. Teorija primeroma kot druga dokazila tako obravnava npr. fotografije, filmske posnetke, televizijske posnetke, digitalne in analogne posnetke ter elektronske zbirke podatkov, datoteke in druge zapise, narejene s tehničnimi sredstvi za registracijo različnih dejstev.⁸⁶ Pomembno je tudi poudariti, da med različnimi vrstami dokazil, tako med tistimi, ki jih zakon posebej ureja, kot tudi vsemi drugimi, ki posebej niso urejena, ne obstoji hierarhično razmerje njihove dokazne vrednosti.⁸⁷ Dokazno vrednost vsakega izvedenega dokaza je torej potrebno vsakokrat presoјati glede na konkretne okoliščine posameznega primera.

⁸⁶ Androjna in Kerševan, 2006, str. 376;

⁸⁷ Določena izjema so sicer že obravnavane javne listine, ki načeloma dokazujejo resničnost tega, kar je v njih napisano, vendar pa je tudi glede njih dopustno dokazovati nasprotno, Breznik et al., 2001, str. 431; Tožena stranka je s tem, ko je omejila uveljavljanje tožnikovih pravic na dokazovanje pravno pomembnih dejstev zgolj s pisnimi dokazili, bistveno kršila pravila postopka – drugi odstavek 159. člena ZUP, po katerem se kot dokazilo uporabi se, kar je primerno za ugotavljanje stanja stvari in kar ustreza posameznemu primeru, VS RS U 1465/93-4 z dne 28.6.1995, VS11630.

6 IZLOČITEV NEDOPUSTNIH DOKAZOV V UPRAVNEM, KAZENSKEM, PRAVDNEM IN NEPRAVDNEM POSTOPKU

6.1 SPLOŠNO

Za pravilno in zakonito odločitev je v vseh obravnavanih postopkih potrebno pravilno in popolno ugotoviti relevantno dejansko stanje. Z vidika tudi ustavno predvidenega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin pa je ob tem pomembno, da je postopek dokazovanja oziroma ugotavljanja dejanskega stanja izveden zakonito. Odločanje mora biti ne le vsebinsko pravilno pač pa tudi postopkovno zakonito in skladno standardu poštenega postopka.⁸⁸ Če smo ugotovili materialno resnico z nedopustno izvedenimi dokazi, je to nesprejemljivo z vidika ustavnega varstva strank, tako ugotovljeno dejansko stanje pa v pravni državi ne more predstavljati podlage za zakonito odločbo oziroma sodbo. Načelo materialne resnice torej nima absolutnega značaja – ne iščemo absolutne materialne resnice, pač pa tisto, ki jo lahko ugotovimo z dopustnimi dokazi. Po drugi strani pa tudi načelo zakonitosti postopka ni absolutno, saj ni že vsaka, tudi manjša kršitev v zvezi s pridobivanjem oziroma izvajanjem dokazov, hkrati razlog za neupoštevanje izvedenih dokazov. V zvezi s tem se zastavlja vprašanje, kako različni postopkovni zakoni urejajo vprašanje izločitve nedopustnih dokazov.

6.2 NEDOPUSTNI DOKAZI V UPRAVNEM POSTOPKU

V prejšnjem poglavju je bilo ob analizi posameznih dokazil v upravnem postopku ugotovljeno, da ZUP vsebuje nekatere dokazne prepovedi ter da določa način in pogoje za veljavno izvedbo dokazovanja s posameznimi dokazili. V tem smislu lahko ločimo med:

- nedopustnostjo pridobljenih dokazov v ožjem smislu, in
- nedopustnojo pridobljenih dokazov v širšem smislu.

V ožjem smislu so nedopustno pridobljeni tisti dokazi, katerih pridobitev oziroma izvedba je z zakonom absolutno prepovedana. Tako npr. 2. odst. 181. čl. ZUP določa, da ne sme biti priča, kdor je udeležen v postopku kot uradna oseba. V 4. odst. 190. čl. ZUP je npr. določeno, da za izvedenca ne more biti določen, kdor ne more biti priča. Glede na določbo 198. čl. ZUP velja to smiselno enako tudi za tolmače. Dokazi, ki bi bili pridobljeni v nasprotju s temi določbami, so torej absolutno nedopustni.

Vsi ostali dokazi, katerih izvedba ni absolutno prepovedana, so načeloma dopustni. Vendar smejo biti pridobljeni in izvedeni le ob spoštovanju pogojev, določenih v zakonu, sicer prav tako postanejo nedopustni. Tako npr. po ZUP ni nedovoljeno zaslišati priče o poslovni ali poklicni tajnosti, lahko pa ta odreče odgovor na takšno vprašanje, na kar jo mora organ opozoriti (3. odst. 185. čl. v zv. z 3. tč. 1. odst. 183.

⁸⁸ Menart, Pravna praksa št. 9/2005.

čl. ZUP). Je pa pričo npr. nedopustno zaslišati o določenih stvareh, če bi s tem prekršila dolžnost varovanja uradne ali vojaške tajnosti, dokler ni odvezana dolžnosti varovanja te tajnosti (4. odst. 183. čl. ZUP).⁸⁹ ZUP prepoveduje tudi kapciozna in sugestivna vprašanja (185. čl. ZUP). Kot nedopustno določa postavitev izvedenca, za katerega obstoji izločitveni razlog. Določa, da sme upravni organ opraviti ogled stanovanja le na podlagi sodne odločbe (202. čl. ZUP) in je torej brez takšne odločbe ogled nedopusten. Poleg neposredno določenih dokaznih prepovedi, vsebuje ZUP tudi pravila o načinu izvajanja dokazov. Tako določa, da je potrebno podati priči in izvedencu pravni pouk pred zaslišanjem, določa, kdaj lahko priča odkloni odgovor na posamezna vprašanja, kdaj sme oseba odkloniti predložitev listine ipd.

Žal pa ZUP ne ureja vprašanja, kako naj upravni organ postopa z dokazi, ki so absolutno nedopustni ali pa so bili pridobljeni oziroma izvedeni v nasprotju z določili ZUP. Določil o izločitvi nedopustnih dokazov ZUP ne vsebuje, sankcioniranje teh kršitev je urejeno le posredno, in sicer v okviru določb o rednih in izrednih pravnih sredstvih. Po določbi 4. tč. 1. odst. 237. čl. ZUP je mogoče pritožbo vložiti tudi, če so podane kršitve pravil postopka. Vendar uporaba nedopustnih dokazov ni določena kot absolutno bistvena kršitev postopkovnih določb, saj je 2. odst. 237. čl. ZUP ne navaja. Razlog je v tem, da se štiti javna korist, ki je morda ali celo nujno v konfliktu s pravicami strank. Gre torej le za relativno bistveno kršitev pravil postopka in bo od vsakokratne presoje pritožbenega organa odvisno, ali bo zaradi tega, ker odločba temelji na nedopustnem dokazu, pritožbi ugodil in odločbo odpravil ali ne. Tudi če bo odločbo odpravil, pa v ZUP ni urejeno vprašanje nadaljnje usode nedopustnega dokaza.⁹⁰ Delno je sankcioniranje nedopustnih dokazov urejeno tudi v zvezi z ničnostjo odločbe, ko 279. čl. ZUP določa, da se za nično izreče odločba, ki je bila izdana kot posledica prisiljenja, izsiljevanja, pritiska ali drugega nedovoljenega dejanja. Vendar tudi to določilo torej ne ureja celovito vseh primerov nedopustnih dokazov. ZUP tudi ne ureja vprašanja, ali lahko v zadevi še naprej odloča uradna oseba, ki se je že seznanila z vsebino nedopustnega dokaza.⁹¹

Iz samega namena določil ZUP, ki določajo dokazne prepovedi in urejajo pravila dokazovanja, je sicer mogoče zaključiti, da nedopustnih dokazov organ ne sme uporabiti. Ugotovimo pa torej lahko, da vprašanje izločitve oziroma sankcioniranja nedovoljenih dokazov v ZUP ni ustrezno urejeno. Sporno ostaja, katerim konkretnim kršitvam je priznati takšen pomen, da je zaradi njih dokaz potrebno šteti za nedopusten, prav tako je odprto vprašanje, v katerih primerih je v zvezi s tem izkazan pritožbeni razlog kršitve postopkovnih pravil. Dokler ZUP tega ne bo določno uredil, bo to vprašanje potrebno reševati glede na oceno konkretnih okoliščin

⁸⁹ Ta ureditev se razlikuje od ureditve po ZKP, ki v 235. čl. ZKP določa, da je zaslišanje takšne priče v celoti nedopustno, dokler je pristojni organ ne odveže te dolžnosti.

⁹⁰ ZUP npr. nima takšnega določila kot je 83. čl. ZKP, ki določa, da se tak dokaz izloči, zapre v posebno ovojnico in hrani ločeno od spisa, tako da sodeči sodnik takega dokaza ne more niti videti, s čimer se onemogoči, da bi ta lahko kakorkoli vplival nanj pri odločanju.

⁹¹ Vprašljivo je, kako učinkovito bi lahko v tem primeru uporabili 37. čl. ZUP o izločitvi zaradi pristranosti – čeprav bi vsaj posredno lahko ravnanje uradne osebe, ki zavestno uporabi nedopusten dokaz, ki je v škodo stranke, opredelili za tako ravnanje.

posameznega primera in tehtati pomen kršenega določila o pridobivanju in izvajanju dokazov.

6.3 NEDOPUSTNI DOKAZI V KAZENSKEM POSTOPKU

ZKP od vseh obravnavanih postopkovnih zakonov najceloviteje ureja vprašanje izločitve nedopustnih dokazov. Ob tem, ko določa dokazne prepovedi in pravila izvajanja različnih vrst dokazov, namreč podrobno ureja tudi sankcioniranje kršitve teh postopkovnih pravil z institutom izločitve nedovoljenih dokazov.

Tako 2. odst. 18. čl. ZKP določa, da sodišče ne sme opreti sodne odločbe na dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvijo ustavno določenih človekovih pravic in temeljnih svobščin, in tudi ne na tiste dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvami ZKP, za katere ta zakon določa, da se sodba nanje ne more opirati, ali ki so bili pridobljeni na podlagi takega dokaza. Prepovedana je torej tudi uporaba nadaljnjih dokazov, če je do njih sodišče prišlo na podlagi predhodno nedopustno pridobljenega dokaza.⁹² 83. čl. ZKP v zvezi s tem določa, da je že preiskovalni sodnik dolžan, če je določeno, da se sodna odločba ne more opirati na izpovedbo obdolženca, priče ali izvedenca, po uradni dolžnosti s sklepom izločiti zapisnike o teh izpovedbah iz spisa takoj, ko ugotovi, da gre za take izpovedbe. Enako dolžnost ima sodišče tudi še kasneje, tudi še med pritožbenim postopkom, če ugotovi, da so v spisu nedopustni dokazi (276., 286., 340., 377. čl. ZKP). Tako je sodišče dolžno ravnati, če so v spisu obvestila, ki so jih organi pregona pridobili od obdolženca v predkazenskem postopku, od oseb, ki ne bi smele biti zaslišane kot priče (235. čl. ZKP) ali so izkoristile pravico, da se odpovedo pričanju (236. čl. ZKP), kakor tudi od oseb, ki po zakonu ne bi smele biti postavljene za izvedence (251. čl. ZKP). Smiselno enako velja tudi glede zapisnikov o nezakoniti osebni in hišni preiskavi in nezakonito zaseženih predmetov in drugih nezakonito pridobljenih dokazil v (145. in 219. čl. ZKP). Razlog nedopustnosti dokaza je npr. tudi okoliščina, da obdolženemu pred zaslišanjem ni bil podan pravilni pravni pouk. Zaradi usodnosti kazenskega postopka za obdolženega je v zvezi s tem še posebej poudarjena formaliziranost zaslišanja oziroma presoje dopustnosti tega dokaza. Zaslihanje obddolženega je namreč nedopusten dokaz tudi, če mu je sicer ustrezni pravni pouk bil podan, vendar ta ni bil zapisan in ni razviden iz zapisnika (204. čl. ZKP).

Izločitev nedopustnih dokazov se izvede tako, da se na podlagi sklepa o izločitvi takšni dokazi zaprejo v poseben ovitek in shranijo ločeno od drugih spisov, tako da

⁹² Gre za t. i. teorijo okuženega drevesa, po kateri štejejo ti nadaljnji dokazi za okužene že zato, ker so, v prisposobi gledano, sad takega okuženega drevesa. Ta doktrina je bila najprej uveljavljena v angloameriškem pravu, ko je leta 1939 Vrhovo sodišče ZDA uporabilo izraz "sadež zastrupljenega drevesa", Dežman in Eberžnik, 2003, str. 622. Tipičen primer so npr. dokazi, najdeni pri hišni preiskavi, če je bila odredba zanjo pridobljena na podlagi nezakonitih dokazov, npr. nezakonito izvedenega zaslišanja obdolženega, sodišče pa niti ne bi izdalo odredbe za hišno preiskavo, če bi že prej vedelo za nezakonit način pridobitve izpovedi obdolženega.

jih ni mogoče pregledovati (2. odst. 83. čl. ZKP). Tako se tudi fizično prepreči, da bi te dokaze lahko videli sodniki, ki bodo odločali o sodbi.

Če se sodba opira na dokaz, ki je bil pridobljen s kršitvijo z ustavo določenih pravic in temeljnih svobidščin ali na dokaz, na katerega se po ZKP sodba ne more opirati ali pa na dokaze, pridobljene na podlagi takih nedovoljenih dokazov, je podana bistvena kršitev postopka, ki jo ZKP izrecno določa kot pritožbeni razlog, ki utemeljuje razveljavitev sodbe (8. tč. 1. odst. 371. čl. in 1. odst. 392. čl. ZKP). Gre torej za absolutno bistveno kršitev postopkovnih določb.

Gre pa ZKP pri sankcioniranju nedopustnih dokazov še dlje, saj določa, da sodnik, ki se je seznanil z nedopustnim dokazom, na katerega se sodba ne more opirati, ne sme opravljati sodniške dolžnosti, razen če vsebina dokaza očitno ni takšna, da bi lahko vplivala na njegovo izločitev (4.a tč. 39. čl. ZKP).⁹³ Če je tak sodnik sodil v zadevi, pa gre za bistveno kršitev postopka, zaradi katere se sodba razveljavi (2. tč. 1. odst. 371. in 1. odst. 392. čl. ZKP).

6.4 NEDOPUSTNI DOKAZI V PRAVDNEM POSTOPKU

Za pravnidni postopek lahko ugotovimo podobno stanje kot za upravni postopek. Tudi ZPP sicer določa nekatere dokazne prepovedi in ureja pravila izvajanja posameznih vrst dokazov. Tako tudi ZPP določa primere, ko določena oseba ne sme biti zaslišana kot priča (230. čl. ZPP), določa, kdo ne more biti imenovan za izvedenca (247. čl. ZPP), določa obveznost pravnega pouka priči in izvedencu pred zaslišanjem (238. čl. in 251. čl. ZPP) ipd.

Ni pa v ZPP določeno, kako naj sodišče postopa z nedopustno izvedenimi dokazi, ne vsebuje niti določil o izločitvi nedopustnih dokazov, niti določil o tem, ali lahko o zadevi sodi sodnik, ki se je seznanil z vsebino nedopustnih dokazov. Tudi v pravnidnem postopku je to vprašanje urejeno le posredno in sicer v okviru določil o pritožbenih razlogih. Vendar za razliko od kazenskega postopka, uporaba nedopustnih dokazov ni opredeljena kot absolutno bistvena kršitev, pač pa jo je, enako kot v upravnem postopku, mogoče kot pritožbeni razlog uveljavljati le kot relativno bistveno kršitev – potrebno je torej posebej izkazati, da gre po vsebini za takšno kršitev, da je ta lahko vplivala na zakonitost in pravilnost sodbe (1. odst. 339. čl. ZPP).

⁹³ V vsakem primeru je torej potrebno glede na okoliščine primera tehtati, ali je nedopusten dokaz po vsebini takšen, da zahteva izločitev sodnika, se pa praviloma sodnika, ki je seznanjen z nedopustnim dokazom, izloči. Irena Vovk, *Novela ZKP-E, Pravna praksa št. 6/2003, GV Ljubljana*; V zvezi s tem je teorija razvila tudi teorijo o "psihološki okužbi" z neveljavnimi dokazi, ki poudarja, da zgolj izločitev nedopustnih dokazov brez hkratne izločitve sodnika, ki je bil z njimi seznanjen, ne zadošča kriterijem poštenega sojenja, ki jih terja v svojih tudi Ustavno sodišče Republike Slovenije odločbah (npr. Odločba št. UI92/96 z dne 21. 3. 2002), Dežman in Eberžnik, 2003, str. 613.

Podobno kot v upravnem postopku, tudi v pravnem postopku ni urejeno vprašanje nadaljnje usode nedopustnega dokaza po razveljavitvi sodbe, saj ZPP ne pozna določbe o izločanju dokazov v poseben spis, kot je to značilno za kazenski postopek. Kot rečeno, ZPP tudi ne ureja vprašanja, ali lahko v zadevi še naprej odloča sodnik, ki se je že seznanil z vsebino nedopustnega dokaza. Stranka bi lahko uveljavila izločitev takega sodnika le, če bi dokazala njegovo pristranost (6. tč. 70. čl. ZPP), ni pa že s samim zakonom vnaprej določeno, da seznanjenost z nedopustnim oziroma okuženim dokazom predstavlja takšno okoliščino.⁹⁴

Tudi za ZPP lahko torej ugotovimo, da vprašanje izločitve oziroma sankcioniranja nedovoljenih dokazov ni ustrezno urejeno. Vendar je iz samega namena določil o dokaznih prepovedih in pravilih dokazovanja, mogoče zaključiti, da nedopustnih dokazov sodišče ne sme uporabiti. Enako kot v upravnem postopku pa ostaja odprto vprašanje, katerim konkretnim kršitvam je priznati takšen pomen, da je zaradi njih dokaz potrebno šteti za nedopusten, sodbo, ki se opira nanj, pa za nezakonito in potrebno razveljavitve. Tudi v pravnem postopku je pri tem potrebno izhajati iz uporabe temeljnih načel postopka in tudi ustavno določenih človekovih pravic in svoboščin.⁹⁵

6.5 NEDOPUSTNI DOKAZI V NEPRAVDNEM POSTOPKU

ZNP v splošnem delu nima določb o nedopustnih dokazih. Ker je za nepravdni postopek po 37. čl. ZNP predpisana smiselna uporaba ZPP, velja zato za nedopustne dokaze v nepravdnem postopku smiselno enaka ureditev kot velja v pravnem postopku.

Vsebuje pa ZNP v določbah o posebnih postopkih, konkretno glede postopka za odvzem poslovne sposobnosti posebno dokazno prepoved. V 47. čl. ZNP je namreč določeno, da se osebo, ki naj se ji odvzame poslovna sposobnost, ne zasliši, če se ugotovi, da bi zaslišanje škodilo njenemu zdravju ali da glede na njeno zdravstveno stanje zaslišanje ni mogoče. V takem primeru bi zaradi interesov take osebe bilo njeno zaslišanje nedopustno.

⁹⁴ Z vidika 23. čl. Ustave RS, ki zagotavlja pravico do nepristranskega sojenja, je lahko sojenje po sodniku, ki je seznanjen z vsebino nedopustnega dokaza (zaradi česar ni mogoče trditi, da ta ne bo vsaj subjektivno vplival nanj), ustavno sporno.

⁹⁵ S to razlago je Ustavno sodišče RS z Odločbo UP 472/02 z dne 7. 10. 2004 razveljavilo sodbo Vrhovnega sodišča in zavzelo stališče, da sodba, ki se opira na nedopusten dokaz, krši ustavne pravice posameznika. Zagradišnik, Pravna praksa št. 17/2005.

7 ZAKLJUČEK

V upravnem postopku kot tudi sodnih postopkih, katerih značilni predstavniki so kazenski, pravnici in nepravdnici, je za pravilno odločitev potrebno pravilno in popolno ugotoviti dejansko stanje, to pa je mogoče doseči na podlagi dokazil oziroma dokaznih sredstev, ki jih v ta namen urejajo postopkovni predpisi. Vsi štiri obravnavani postopki poznajo istovrstna dokazila, in sicer so to listine (oziroma predmeti), priče, izvedenci, ogled ter zaslišanje strank.

Ugotovimo lahko, da je ureditev dokazil v teh različnih postopkih v osnovi podobna, določene razlike med njimi pa obstojijo v samem načinu izvedbe obravnavanih dokaznih sredstev, kar je pogojeno z različno vsebino obravnavanih zadev oziroma različnim namenom teh postopkov. Tako je v upravnem postopku zaradi potrebe po varovanju javnih koristi in zato uveljavljenega preiskovalnega načela, podobno kot v kazenskem postopku in nepravdnem postopku, v večji meri prisotno izvajanje dokazov po uradni dolžnosti, ko torej organ oziroma sodišče izvaja (tudi) tista dokazila, ki jih ni predlagala nobena od strank. Po drugi strani pa je za pravnici postopek značilno razpravno načelo in izvede sodišče le tiste dokaze, ki so jih predlagale stranke, kar je pogojeno s tem, da se v pravdi odloča o civilnih pravicah strank, s katerimi lahko te prosto razpolagajo.

Za upravni postopek je pri listinskih dokazih značilna delitev na zasebne in javne listine (zanje se šteje, da dokazujejo resničnost tistega, kar je v njih navedeno), podobno kot v pravnem in nepravdnem postopku, pri čemer je za upravni postopek izpostavljeno pravilo, da organ listine, ki so pri upravnih organih, pridobi po uradni dolžnosti. Kazenski postopek te delitve ne pozna in s poudarjenim načelom proste dokazne presoje nalaga sodišču, da vsako listino dokazno presodi glede na konkretne okoliščine posameznega primera, ne da bi vnaprej priznaval večjo dokazno moč posamezni vrsti listin. Tako ZUP, ZKP kot tudi ZPP (glede na subsidiarno veljavnost ZPP pa velja smiselno enako tudi v nepravdnem postopku) obravnavajo tudi t. i. edicijsko dolžnost strank oziroma tretjih oseb glede predložitve listin. V upravnem in pravnem postopku stranko, ki odkloni predložitev listine, ni mogoče denarno kaznovati⁹⁶, za tretje osebe pa je predvidena sankcija denarne kazni. Kazenski postopek pa zoper vse osebe, ki bi odklonile predložitev listine oziroma predmetov, predvideva sankcioniranje tako z denarno kaznijo kot tudi z zaporom.

Pričanje je v vseh štirih postopkih opredeljeno kot dolžnost, s tem, da zakon ureja izjeme, ko so določene osebe bodisi zaradi razmerja s strankami ali drugih okoliščin v celoti ali pa delno oproščene pričanja. V upravnem postopku je za kršitev dolžnosti pričanja predviden prisilni privod in denarna kazen, v kazenskem in pravnem ter

⁹⁶ Je pa v pravnem in s tem posredno tudi v nepravdnem postopku določena sankcija, da se v primeru, če stranka odkloni predložitev listine, ki jo ima, šteje, da je nasprotna stranka dokazala dejstvo, ki ga je želela dokazati s to listino (227. čl. ZPP)

nepravdnem postopku pa je poleg teh sankcij predviden tudi zapor. Krivo pričanje je v vseh postopkih kaznivo dejanje.

Za primere, ko je za ugotovitev dejanskega stanja potrebno strokovno znanje, vsi obravnavani postopki predvidevajo angažiranje izvedencev. Zanje vsi na podoben način urejajo primere, ko zaradi razmerja s strankami oziroma okoliščin, ki vzbujajo dvom v nepristranost, posamezna oseba ne sme biti imenovana za izvedenca. Razlike so pri sankcioniranju kršitve dolžnosti izvedenstva. Medtem ko upravni, pravdni in nepravdni postopek predvidevajo za izvedenca, ki odkloni izvedenstvo, zgolj denarno kazen, kazenski postopek predvideva tudi prisilni privod.

Vsi obravnavani postopki urejajo tudi ogled, ki se izvede, ko je za ugotovitev kakšnega dejstva ali pojasnitev pomembnih okoliščin potrebno, da si organ oziroma sodišče z neposrednim lastnim zaznavanjem ogleda osebe oziroma stvari iz zunanjega sveta. Dolžnost tretjih, da dopustijo ogled, je urejena smiselno enako kot dolžnost pričanja, pri čemer pa je za upravni postopek posebej določeno, da je mogoče ogled stanovanja opraviti le na podlagi odločbe sodišča. Za kazenski postopek je značilno, da za razliko od ostalih postopkov, ureja posebno vrsto ogleda, in sicer rekonstrukcijo.

Zališanje strank je v upravnem postopku, za razliko od pravnega, nepravdnega in kazenskega postopka, subsidiaren dokaz in se opravi le, če ni dovolj drugih dokazov ali v malo pomembnih zadevah, če bi bilo sicer oteženo uveljavljanje pravic strank. V pravnem in nepravdnem postopku je ta dokaz glede dopustnosti izvajanja formalno izenačen z drugimi dokazili in torej ni subsidiarne narave. Medtem ko upravni in pravdni ter nepravdni postopek razlikujejo med zaslišanjem stranke kot dokazilom in pravico stranke, da se izjavi o procesnem gradivu, kazenski postopek oboje združuje v institut zagovora obdolženega. Za razliko od upravnega, pravnega in nepravdnega postopka, v katerih je kriva izpovedba stranke kaznivo dejanje, v kazenskem postopku zaradi posebne narave le-tega obdolženi za morebitno neresnično izpoved v svojem zagovoru ne more biti kazensko sankcioniran.

Za pravilno in zakonito odločbo oziroma sodbo ni bistvenega pomena le to, da z dokazili pravilno in popolno ugotovimo dejansko stanje, pač pa je pomembno, da to storimo na zakonit način. Na to je vezano vprašanje izločitve nedopustnih dokazov in tudi vprašanje, ali sme v zadevi še naprej odločati uradna oseba oziroma sodnik, ki se je že seznanil z vsebino nedopustnih dokazov. Ugotovimo lahko, da to vprašanje najceloviteje ureja kazenski postopek, ki določa tako nujnost kot tudi sam način izločitve nedopustnih dokazov, kot tudi nadaljnjih dokazov, ki so bili pridobljeni posredno s pomočjo takih nedopustnih dokazov. Seznanjenost sodnika s takimi dokazi je v kazenskem postopku praviloma izločitveni razlog. Za razliko od ZKP, pa upravni, pravdni in nepravdni postopek izločitve nedovoljenih dokazov ne urejajo neposredno. Predvsem ZKP in ZPP sicer določata nekatere dokazne prepovedi in pravila izvajanja določenih dokazov. Kršitve teh določil pa so v ZUP in ZPP (glede na subsidiarnost le-tega pa tudi v nepravdnem postopku) sankcionirane posredno, v okviru pritožbenega razloga kršitve postopkovnih določb. Vendar niso opredeljene kot

absolutno bistvene kršitve pač pa zgolj kot relativno bistvene kršitve. Zato je njihovo sankcioniranje predvideno le, če se izkaže, da so te kršitve vplivale ali bi lahko vplivale na zakonitost odločbe. Tudi seznanjenost uradne osebe oziroma sodnika s takšnim dokazom v upravnem, pravdnem in nepravdnem postopku z zakonom ni posebej določena kot izločitveni razlog, pač pa jo je mogoče uveljaviti le posredno, če se izkaže, da ta okoliščina kaže na pristranost uradne osebe oziroma sodnika.

LITERATURA

a) Ustavna ureditev

- CERAR, Miro. Temelji ustavne ureditve, človekove pravice in temeljne svoboščine, gospodarska in socialna razmerja, priloga varstvo osebnih podatkov, dopolnjena izdaja, Ministrstvo RS za notranje zadeve, Direktorat za javno upravo. Upravna akademija, Ljubljana, 2001.
- GRAD, Franc, KAUČIČ, Igor, RIBIČIČ, Ciril, KRISTAN, Ivan. Državna ureditev Slovenije. ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1996.
- JAMBREK, Peter. Ustavna demokracija: graditev slovenske demokracije, države in ustave. Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1992.
- KAUČIČ, Igor. Nova ustavna ureditev Slovenije, Zbornik razprav, Pravna fakulteta v Ljubljani. Društvo za ustavno pravo Slovenije in ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1992.
- KAUČIČ, Igor, GRAD, Franc. Ustavna ureditev Slovenije. Druga izdaja, GV, Ljubljana, 2000.
- KRISTAN, Ivan, GRAD, Franc, KAUČIČ, Igor, RIBIČIČ, Ciril. Državna ureditev Slovenije. ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1994.
- KRIVIC, Matevž. Ustavno sodišče, pristojnosti in postopek, Ustavno sodstvo. Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 47-211.
- NOVAK, Marko. Precedenčni učinek sodnih odločb. Pravna praksa, št. 20, 2003.
- RUPNIK, Janko, CIJAN, Rafael, GRAFENAUER, Božo. Ustavno pravo Republike Slovenije – posebni del. Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor, 1996.
- ŠTURM, Lovro. Zbirka primerov iz ustavnega in upravnega prava I – vezanost uprave na zakon. ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1997.
- ŠTURM, Lovro, ZUPANČIČ M. Boštjan in skupina avtorjev. Komentar Ustave Republike Slovenije. Fakulteta za podiplomske in evropske študije, Brdo pri Kranju, 2002.
- ŠTURM, Lovro. Ustavno upravno pravo – s posebnim ozirom na spoštovanje ustavnih pravic, zbornik IX. dnevi javnega prava. Pravna fakulteta v Ljubljani, Ljubljana, 2003.

b) Upravni postopek

- ANDROJNA, Vilko, ŽALIK, Martin. Splošni upravni postopek in upravni spor. ČZ Uradni list SRS, Ljubljana, 1992.
- ANDROJNA, Vilko. Upravni postopek in upravni spor. ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1992.
- ANDROJNA, Vilko, KERŠEVAN, Erik. Upravno procesno pravo. GV Založba, Ljubljana, 2006.
- BREZNIK, Janez, ŠTUCIN, Zdenka, MARFLAK, Jonika. Zakon o splošnem upravnem postopku s komentarjem. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2001.
- BREZNIK, Janez, ŠTUCIN, Zdenka, MARFLAK, Jonika. Zakon o splošnem upravnem postopku s komentarjem. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2004.
- ČEBULJ, Janez, STRMECKI, Mik. Upravno pravo. Visoka upravna šola, Ljubljana.

- GODEC, Rupko, JEROVŠEK, Tone. Predpisi o upravnem postopku in upravnem sporu z uvodnimi pojasnili, tretja dopolnjena izdaja. ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 1993.
- GRAFENAUER, Božo. Osnove upravnega postopka in upravnega spora. GV založba, Ljubljana, 2001.
- GRAFENAUER, Božo, BREZNIK, Janez. Upravni postopek in upravni spor. GV Založba, Ljubljana, 2005.
- HORVAT, Mitja. Upravnopравни vidiki razmejitve med javnopravnim in zasebnopravnim področjem. Javna uprava, 1997, št. 1 (33)
- JEROVŠEK, Tone. Pomen načel v upravnem postopku. Javna uprava, Ljubljana, 1998, št. 3.
- JEROVŠEK, Tone. Uvodna pojasnila v: Predpisi o upravnem sporu z uvodnimi pojasnili Toneta Jerovška. Uradni list RS, Ljubljana, 2001.
- JEROVŠEK, Tone, TRPIN, Gorazd, BUGARIČ, Bojan, HORVAT, Mitja, KERŠEVAN, Erik, KOVAČ, Polona, MUŽINA, Aleksij, PLIČANIČ, Senko, VESEL, Tomaž, VIRANT, Grega. Zakon o splošnem upravnem postopku s komentarjem. Inštitut za javno upravo, Ljubljana, 2004.
- JEROVŠEK, Tone, TRPIN, Gorazd. Zakon o splošnem upravnem postopku s komentarjem. Nebra in Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana, 2004.
- JEROVŠEK, Tone, KOVAČ, Polona. Posebni upravni postopki, Učbenik. Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 2007.
- JEROVŠEK, Tone. Upravni postopek in upravni spor, Učbenik. Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 2007.
- KERŠEVAN, Erik. Vloga procesnega prava pri odločanju o javnopravnih zadevah s strani nosilcev upravnih funkcij, Javna uprava, št. 4. Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ljubljana.
- KERŠEVAN, Erik. Uporaba ustavnih načel v upravnem postopku, VII. dnevi javnega prava, Portorož, 2001. Inštitut za javno upravo, Ljubljana, 2001.
- KOVAČ, Polonca. Vpliv mednarodnih načel, standardov in praks na (slovenski) upravni postopek, Javna uprava. Inštitut za javno upravo, Ljubljana, 2001, št. 2.
- KOVAČ, Polonca. Pravni in sociološki vidiki javnih pooblastil. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2006.
- MENART, Tea. Uporaba nedovoljenih dokazov v upravnem postopku. Pravna praksa št. 9/2005, GV Založba, Ljubljana.
- NEMEŠ, Truda. Upravni postopek in upravni spor. ČZ Uradni list SRS, Ljubljana, 1988
- PIRNAT Rajko. Upravni aspekti javnega pooblastila. Doktorska disertacija, Ljubljana, 1988.
- POLIČ, Vasilij. Zakon o splošnem upravnem postopku – potrdilo po 171. in 172. členu. Pravna praksa, Ljubljana 1994, št. 3/4.
- RAKAR, Iztok. Zaslisanje stranke v upravnem postopku. Pravna praksa, letnik 25, št. 15-16.
- VAVPETIČ, Lado. Splošna družbena ali javna korist, javno pooblastilo in upravna zadeva. Vestnik Inštituta za javno upravo, Ljubljana, 1974, št. 1-2.

c) Kazenski postopek

- DEŽMAN, Zlatko, EBERŽNIK, Anže. Kazensko procesno pravo Republike Slovenije. GV založba, 2003.
- FIŠER, Zvonko. Zakon o kazenskem postopku z uvodnim komentarjem, Uradni list RS, 2002.
- HORVAT, Štefan. Zakon o kazenskem postopku s komentarjem. GV založba, Ljubljana, 2004.
- POŽAR, Dušan. Osnove kazenskega procesnega prava. Uradni list RS, 1999.
- VOVK, Irena. Novela ZKP-E, Pravna praksa št. 6/2003. GV založba, Ljubljana.
- ZAGORAC, Dean. Izločitev dokazov, Pravna praksa št. 26/2003. GV založba, Ljubljana.
- ZOBEC, Živko. Komentar Zakona o kazenskem postopku s sodno prakso. GV založba, Ljubljana, 1985.
- ZUPANČIČ M., Boštjan in skupina avtorjev. Ustavno kazensko procesno pravo. Založba Pasadena, Ljubljana, 2000.

d) Pravdni postopek in nepravdni postopek

- GALIČ, Aleš. Ustavno civilno procesno pravo. GV Založba, Ljubljana, 2004.
- JUHART, UDE, WEDAM LUKIČ. Komentar Zakona o pravnem postopku. ČZ Uradni list SRS, Ljubljana, 1974.
- JUHART, Jože. Civilno nepravdno pravo (splošni del). Ljubljana, 1970.
- STRNAD, Igor. Civilno razmeje. Pravna praksa, Ljubljana 1992, št. 1.
- UDE, Lojze. Civilno procesno pravo, Ljubljana. ČZ Uradni list RS, Ljubljana, 2002.
- UDE, Lojze. Civilno procesno pravo. Založba uradni list, Ljubljana, 2002.
- UDE, Lojze. Zakon o pravnem postopku z uvodnimi pojasnili. Uradni list RS, Ljubljana, 2003.
- UDE, Lojze, BETETTO, Nina, GALIČ, Aleš, RIJAVEC, Vesna, WEDAM LUKIČ, Dragica, ZOBEC, Jan. Pravdni postopek, Zakon s komentarjem 1. knjiga. GV Založba, Ljubljana, 2005.
- UDE, Lojze, BETETTO, Nina, GALIČ, Aleš, RIJAVEC, Vesna, WEDAM LUKIČ, Dragica, ZOBEC, Jan. Pravdni postopek, Zakon s komentarjem 2. knjiga. GV Založba, Ljubljana, 2005.
- WEDAM LUKIČ, Dragica, POLAJNAR PAVČNIK, Ada. Nepravdni postopek, zakon s komentarjem. ČZ uradni list RS, 1991.
- ZAGRADIŠNIK, Renata. Nedopustno pridobljeni dokazi v civilnem pravnem postopku. Pravna praksa št. 17/2005, GV Založba, Ljubljana.

VIRI

- Ustava Republike Slovenije. Uradni list RS št. 331/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06
- Kazenski zakonik Republike Slovenije. Uradni list RS št. 55/08, (66/08 - popr.)
- Obligacijski zakonik. Uradni list RS št. 83/01, 32/04, 28/06 Odl. US, Uradni list št. 40/07 OZ-A, Uradni list RS št. 97/07 OZ-UPB1
- Stvarnopravni zakonik. Uradni list RS št. 87/2002
- Zakon o davčnem postopku. Uradni list RS št. 117/06, 24/8
- Zakon o dohodnini. Uradni list RS št. 117/06, 90/07, 119/07, 10/08
- Zakon o graditvi objektov-ZGO-1. Uradni list RS št. 110/02, 97/03 Odl. US
- Zakon o izvršbi in zavarovanju – ZIZ. Uradni list RS št. 51/98, 72/98 Skl. US, 11/99 Odl. US, 89/99, 11/01-ZRacS-1, 75/02, 87/02-SPZ, 70/03 Odl. US, 132/04 Odl. US, 46/05 Odl. US, 96/05 Odl. US, 17/06, 30/06 Odl. US, 69/06, 115/06, 93/07
- Zakon o kazenskem postopku – ZKP. Uradni list RS št. 63/94 (70/94 - popr.), 25/96 Odl. US, 39/96 Odl. US, 5/98 Odl. US, 49/98-ZPol (66/98 - popr.), 72/98, 6/99, 42/00 Odl. US, 66/00, 111/01, 32/02 Odl. US, 3/03 Odl. US, 21/03 Odl. US, 44/03 Odl. US, 56/03, 92/03 Odl. US, 114/03 Odl. US, 43/04, 68/04 Odl. US, 83/04 Odl. US, 101/05, 14/07, 102/07-ZSKZDČEU
- Zakon o matičnem registru. Uradni list RS, št. 59/2006
- Zakon o nepravdnem postopku – ZNP. Uradni list SRS št. 30/86 (20/88 - popr.). Uradni list RS št. 87/02-SPZ, 131/03 Odl. US
- Zakon o pravdnem postopku – ZPP. Uradni list RS št. 26/99, 83/02 Skl. US, 96/02, 58/03 Odl. US, 73/03 Skl. US, 2/04, 2/04-ZDSS-1 (10/04 - popr.), 69/05 Odl. US, 90/05 Odl. US, 43/06 Odl. US, 69/06 Odl. US, 52/07, 101/07 Odl. US, 102/07 Odl. US
- Zakon o splošnem upravnem postopku – ZUP. Uradni list RS št. 80/99, 70/00, 52/02, 73/04, 119/05, 24/06, 105/06-ZUS-1, 126/07, 65/08
- Pravilnik o sodnih izvedencih in sodnih cenilcih. Uradni list RS št. 7/02, 75/03
- Pravilnik o sodnih tolmačih. Uradni list RS št. 49/02, 75/03

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Podpisana Renata Planinšek, rojena 5. 8. 1974 v Ljubljani, s podpisom potrjujem, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom Dokazovanje – primerjava med upravnim in sodnimi postopki. Izjavljam, da dovoljujem objavo diplomskega dela na spletnih straneh Univerze v Ljubljani, Fakultete za Upravo in na internetu.

Lektorica diplomske naloge je Alenka Brilej.